

JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMA VUOSILLE 2016—2019

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Talouden haasteet ja talouspolitiikan linja	5
2.	Kansalliset julkisen talouden hoitoa ohjaavat tavoitteet ja säännöt	7
3.	Taloudelliset lähtökohdat	8
3.1	Talouden näkymät	8
3.2	Julkisen talouden näkymät	10
3.3	Talouden rakennemuutos, väestön ikääntyminen ja julkisen talouden kestävyys	12
4.	Valtion taloudelliset vastuut ja riskit	13
5.	Valtiontalous	15
5.1	Valtiontalouden kehysääntö	15
5.2	Budjettitalouden menokehitys ja määrärahakehitys	16
5.3	Budjettitalouden linjaukset 2016—2019	19
5.3.1	Hallinnonalakohtaiset linjaukset	20
5.3.2	Valtion yhteiset tietojärjestelmähankkeet ja taloushallinto	31
5.4	Budjettitalouden tulot	33
5.5	Valtion budjettitalouden tasapaino ja velka	38
5.6	Budjetin ulkopuolinen valtiontalous	38
6.	Kuntatalous	41
6.1	Kuntataloutta koskevat linjaukset	41
6.2	Valtion kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet	43
6.3	Arvio kuntatalouden menoista, tuloista ja tasapainosta	46
7.	Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot	48
8.	Toimenpiteiden yhteenveto julkisen talouden tasolla	50
8.1	Toimenpiteiden kokonaisuittelu ja ajoitus	50
8.2	Julkisen talouden menoihin kohdistuvat toimet	52
8.3	Julkisen talouden tuloihin kohdistuvat toimet	53
9.	Arvio julkisyhteisöjen tuloista ja menoista	53
	LIITE 1 Laskennassa käytetyt ennusteet ja oletukset	57
	LIITE 2 Valtiontalouden kehyksen hinta- ja kustannustasotarkistukset	59
	LIITE 3 Julkisen talouden ennusteiden muutokset suhteessa edellisen kevään julkisen talouden suunnitelmaan	62
	LIITE 4 Vakausohjelma ja alustava talousarviosuunnitelma	63

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

VM/1066/02.02.00.00/2015

28.9.2015

Jakelussa mainitut

JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMA VUOSILLE 2016—2019

Valtioneuvosto on tänään asian oltua valmistelevasti raha-asiainvaliokunnan käsiteltävänä, antanut julkisen talouden suunnitelmasta annetun asetuksen (120/2014) 2 §:n, valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 1 §:n ja valtiontalouden kehysehdotusten, talousarvioehdotusten sekä toiminta- ja taloussuunnitelmien laadintaperiaatteista 24 päivänä huhtikuuta 2003 annetun valtioneuvoston päätöksen nojalla julkisen talouden suunnitelman ja siihen sisältyvän valtiontalouden kehyspäätöksen sekä kuntatalouden menorajoitteen seuraavasti:

1. Talouden haasteet ja talouspolitiikan linja

Suomen talouden tilanne on vakava. Bruttokansantuote on supistunut usean vuoden ajan, työttömyys kasvaa ja työttömyysjaksot pitenevät. Lisäksi väestön ikääntyminen heikentää talouden kasvun edellytyksiä sekä kasvattaa julkisia menoja. Julkinen talous on syvästi alijäämäinen. Julkisen talouden velka on kasvanut nopeasti, ja se ylittää 60 prosenttia suhteessa BKT:seen kuluvana vuonna.

Julkisen talouden alijäämä ylitti EU:n perussopimuksen 3 prosentin viitearvon v. 2014, ja viitearvo ylittyy myös kuluvana vuonna. Valtiovarainministeriön syyskuun ennusteen (ks. luku 3) mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämät sopeutustoimet, kun ne toteutuvat täysimääräisinä, riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle 3 prosentin v. 2016. Euroopan komissio arvioi kesäkuussa, että liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole perusteltua alijäämä- tai velkakriteerin perusteella. Valtiovarainministeriön ennuste tukee tätä arviota.

Julkisen talouden kehitystä käsitellään yksityiskohtaisemmin luvussa 3. Kotimaisia ja EU:n finanssipoliittisia sääntöjä ja tavoitteita on kuvattu valtiovarainministeriön nettisivuilla: www.vm.fi.

Hallituksen finanssipolitiikan linja

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaan julkisen talouden tasapainottaminen käynnistetään välittömästi. Velkaantuminen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä, eikä lisävelkaa oteta enää vuoden 2021 jälkeen. Kokonaisveroaste ei nouse.

Hallitus sitoutuu julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana.

Hallitusohjelmassa on sovittu julkista taloutta välittömästi vahvistavasta sopeutusohjelmasta. Julkisia menoja vähentävien ja maksutulota lisäävien toimien ohella toteutetaan määrärahojen uudelleenkohdennuksia. Hallitusohjelman tavoitteena on näillä toimin nettomääräisesti vahvistaa julkista taloutta vuoden 2019 tasossa n. 4 mrd. eurolla.

Työllisyyden ja talouden kasvun edellytyksiä vahvistetaan verotuksen keinoin. Verotukseen tehtävät perustemuutokset muuttavat verotuksen rakennetta siten, että verotuksen painopiste siirtyy työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Hallitusohjelmassa tavoitteena on, että verotoimien yhteisvaikutus julkiseen talouteen olisi neutraali vuoden 2019 tasolla.

Hallitus käynnistää muutosohjelman hallituskauden strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategisia tavoitteita ovat terveys ja hyvinvointi, työllisyys, kilpailukyky ja kasvu, koulutus ja osaaminen, biotalous ja puhtaat teknologiat sekä toimintatapojen muuttaminen esimerkiksi edistämällä digitaalisuutta ja purkamalla turhaa sääntelyä ja byrokratiaa. Kärkihankkeisiin ja korjausvelan vähentämiseen kohdistetaan kertaluonteisesti 1,6 mrd. euroa, joka jaksotetaan kolmelle vuodelle päättyen vuoteen 2018.

Hallitus tavoitteli kattavaa yhteiskuntasopimusta, jota ei ponnisteluista huolimatta saavutettu. Hallitus kuitenkin pyrkii Suomen kilpailukykyyn parantamiseen edelleen yhteiskuntasopimusneuvottelujen päätyttyäkin ja tiedotti 8.9.2015 poikkeuksellisista toimista yksikkötyökustannusten alentamiseksi viidellä prosentilla sekä toimista työntekijöiden muutosturvan vahvistamiseksi. Pääministeri Sipilä tuo hallituksen esittelemät toimenpiteet kilpailukykyyn parantamiseksi eduskuntaan valtioneuvoston tiedonantona syyskuun 2015 loppuun mennessä. Tavoitteena on, että tarvittavat lakimuutokset on tehty viimeistään kesäkuussa 2016. Jos kilpailukykyä parantavilla toimenpiteillä ei saavuteta tavoiteltuja tuloksia, on hallitus varautunut toimeenpanemaan n. 4 mrd. euron sopeutuspäätösten lisäksi n. 1,5 mrd. euron menosäästöt ja veronkorotukset. Hallituksen esitystä kilpailukykyyn parantamiseksi tai ns. ehdollisia toimia ei ole otettu huomioon julkisen talouden suunnitelmassa eikä valtiovarainministeriön kokonaistaloudellisessa ennusteessa.

Joidenkin hallituksen toimenpideohjelmien aikajänne säästövaikutuksineen ulottuu yli vaalikauden. Kuntien kustannuksia pyritään vähentämään 1 mrd. eurolla karsimalla lakisääteisiä tehtäviä sekä niiden toteuttamista ohjaavia velvoitteita. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamisella tavoitellaan 3 mrd. euron säästöjä. Myöskään näitä toimia ei ole otettu huomioon julkisen talouden suunnitelmassa eikä valtiovarainministeriön kokonaistaloudellisessa ennusteessa.

Vakaushjelma

Kevään 2013 vakaushjelmassa asetettu keskipitkän aikavälin tavoite rakenteelliselle rahoitusasemalle (MTO), -0,5 % suhteessa BKT:seen, pidetään ennallaan. Suomelta edellytetty rakenteellinen sopeutus kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta on v. 2015 0,1 % ja v. 2016 0,5 % suhteessa BKT:seen. Myöhempien vuosien osalta sopeutusvaatimuksia ei vielä ole määritetty.

Julkisen talouden suunnitelma toimii samalla Suomen vakaushjelmalla sekä vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta. Tällä kertaa julkisen talouden suunnitel-

ma pitää sisällään myös vuoden 2016 alustavan talousarviosuunnitelman edellyttämän informaation. Vakausohjelmaan ja alustavaan talousarviosuunnitelmaan liittyen ks. liite 4.

Valtioneuvoston arvio keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamisesta

Finanssipoliittisen lain (869/2012) 3 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto ryhtyy tarpeellisiksi katsomiinsa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä korjaaviin toimenpiteisiin, jos julkisen talouden rakenteellisessa rahoitusasemassa sen arvion mukaan on keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista vaarantava merkittävä poikkeama.

Suomi noudatti laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia v. 2014. Valtioneuvosto yhtyy valtiovarainministeriön luvussa 3 esittämään arvioon, että Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia myös v. 2015. Myöskään vuoden 2016 osalta poikkeama ennaltaehkäisevän osan vaatimuksista ei muodostune merkittäväksi. Arvioon liittyy kuitenkin riskejä ja epävarmuuksia, joten merkittävän poikkeaman mahdollisuutta ei voida sulkea pois. Tarvittaessa tilanteeseen reagoidaan kevään 2016 julkisen talouden suunnitelman valmistelun yhteydessä.

Suomelta vaaditun rakenteellisen sopeutuksen toteuttaminen täysimääräisenä johtaisi keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamiseen viimeistään v. 2018. Tämä ei kuitenkaan valtiovarainministeriön ennusteen mukaan ole toteutumassa. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että sopeustoimenpiteissä päästään hallitusohjelman mukaiseen toimenpiteiden tasoon.

2. Kansalliset julkisen talouden hoitoa ohjaavat tavoitteet ja säännöt

Julkisen talouden suunnitelma kokoaa julkista taloutta koskevan päätöksenteon. Suunnitelmasaan hallitus tarkastelee julkista taloutta kokonaisvaltaisesti ja tekee linjauksia ja valintoja, jotka muodostavat myöhemmälle lainsäädännön ja budjetin valmistelulle pitävän perustan. Julkisen talouden suunnitelma sisältää valtiontaloutta, kuntataloutta, lakisääteisiä työeläkelaitoksia ja muita sosiaaliturvarahastoja koskevat osat. Valtioneuvosto laatii julkisen talouden suunnitelman vaalikaudeksi ja tarkistaa sen vuosittain seuraavaksi neljäksi vuodeksi huhtikuun loppuun mennessä. Suunnitelma tukee myös julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetun keskipitkän aikavälin tavoitteen noudattamista.

Rahoitusasematavoitteet

Hallitus on päättänyt seuraavista sitovista vaalikauden nimellisistä rahoitusasematavoitteistaan:

- valtiontalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- kuntatalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- työeläkerahastojen ylijäämä n. 1 % suhteessa BKT:seen.
- muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema n. 0 % suhteessa BKT:seen.

Hallitus arvioi, että edellä päätetyt tavoitteet johtavat keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamiseen tai sitä vahvempaan rakenteelliseen rahoitusasemaan. Hallituksen päättämät toimenpiteet

tavoitteiden saavuttamiseksi kuvataan alasektoreittain luvuissa 5—7. Luvussa 8 tarkastellaan hallituksen toimenpiteiden kokonaisvaikutusta julkiseen talouteen.

Valtiontalouden kehys

Hallitus on sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka. Järjestelmä perustuu vaalikauden ajaksi asetettavaan sitovaan, reaaliseseen vaalikauden kokonaiskehykseen, johon tehdään vuosittain vain tarvittavat hinta- ja kustannustasokorjaukset sekä rakennekorjaukset. Kehysjärjestelmä rajoittaa valtion talousarvioissa budjetoitavien menojen määrää. Säännön tarkoituksena on rajoittaa veronmaksajan maksettavaksi koituvien menojen kokonaismäärää.

Kehysmenettely asettaa enimmäismäärän n. 80 prosentille valtion talousarviomenoista. Valtiontalouden kehysten ulkopuolelle jäävät mm. suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, valtionvelan korkomenot ja finanssisijoitukset. Vuosittaisissa kehyspäätöksissä hallinnonaloille annetaan kehukset, mutta vain vaalikauden kokonaiskehys on sitova. Uudelleenkohdennuksia voidaan siten tehdä hallinnonalojen välillä. Vaalikauden kehysten ja hallinnonalakohtaisten kehysten väliin jää lisätalousarviovarauksen ohella myöhemmin kohdennettavaksi ns. jakamaton varaus.

Valtiontalouden kehystä käsitellään luvussa 5.

Kuntatalouden menorajoite

Valtioneuvoston asetus julkisen talouden suunnitelmasta edellyttää, että hallitus asettaa julkisen talouden suunnitelmassa kuntatalouden rahoitusasematavoitteen kanssa johdonmukaisen euroääräisen rajoitteen valtion toimenpiteistä kuntataloudelle aiheutuvalle menojen muutokselle. Kuntatalouden menorajoitetta ja valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen käsitellään luvussa 6.

3. Taloudelliset lähtökohdat

Tässä luvussa ja liitteessä 1 esitellään tiivistetysti valtiovarainministeriön makrotalouden kehitystä koskeva ennuste, johon julkisen talouden suunnitelma perustuu. Valtiovarainministeriön makrotalouden ennuste laaditaan ministeriön kansantalousosastolla riippumattomasti (869/2012, 2 a §). Talouden näkymät kuvataan kattavasti valtiovarainministeriön Taloudellisessa katsauksessa.

3.1. Talouden näkymät

Talouden suhdannenäkymät 2015—2017

Kansainvälisen talouden kehityksestä on viime aikoina saatu jälleen huolestuttavia uutisia. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja kasvuvauhti taantuu 6,5 prosenttiin. Venäjän talous jatkaa supistumistaan, ja seuraavien parin vuoden aikana talous ei kasva. Toisaalta monien Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden taloudet ovat kehittyneet suotuisasti. Yhdysvaltojen talouden ennustetaan kasvavan lähes 3 prosentin vauhtia seuraavien parin vuoden ai-

kana ja Isossa-Britanniassa kasvu on laaja-alaista. Euroalueellakin maltillinen talouskasvu on käynnistynyt. Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on edelleen kasvua tukevaa. Energian, erityisesti öljyn, hinnan aleneminen edesauttaa Suomen kaltaisten energiaintensiivisten talouksien kasvunäkymiä.

Suomen talous on supistunut kolmena edellisenä vuotena. Kuluvana vuonna talous ei juurikaan kasva. Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Kasvun taustalla on hyvin pitkälti investointien suotuisa kehitys. Investointien ennustaminen on kuitenkin useastakin syystä hankalaa, ja niiden ajoittumiseen liittyy riskitekijöitä. Osittain tästä syytä vuoden 2016 kasvuennusteeseen liittyy riski alaspäin. Yksityinen kulutuksen kasvu hidastuu hieman kuluvasta vuodesta johtuen vaatimattomasta reaalityöiden kehityksestä. Vuoden 2017 talouskasvuksi ennustetaan 1,4 %. Kotimainen kysyntä on talouskasvun taustalla.

Työllisten määrä arvioidaan 0,7 % edellisvuotta alemmaksi v. 2015, ja työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi ennustetaan 9,6 %. Erityisen huolestuttavaa on pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrän nopea nousu. Kuluttajahinnat laskevat 0,1 % v. 2015. Vuonna 2016 työmarkkinoilla työllisten lukumäärä kääntyy hienoiseen nousuun suhdannetilanteen lievän kohenemisen myötä. Vuonna 2017 työttömyysaste laskee edelleen mutta jää yhä korkeaksi. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy ensi vuodesta alkaen, mutta nousu pysyy maltillisena.

Suomen talouskasvu jää siis seuraavina parina vuotena kilpailijamaitamme hitaammaksi, ja työttömyysaste on varsin korkealla tasolla. Ennustekuvan mukaan vuosien 2015—2017 kumulatiivinen kasvu jää vaimeaksi, ja BKT:n määrä jää yli 3 % pienemmäksi kuin v. 2008. Suomen taloudellinen tilanne on siis heikko ja erittäin suurien haasteiden edessä.

Ennusteen riskit kansainvälisen talouden puolelta ovat negatiiviset. Kiinassa yksityisen sektorin nopea velkaantuminen on jatkunut. Korkea ja kasvava velkataso yhdistettynä hidastuvaan kasvuun saattaa synnyttää shokkeja, jotka Kiinan markkinoiden koon ja globaalien arvoverkkojen vuoksi voivat vaikuttaa laajalti. Euroalueella talouksien toipuminen velka- ja finanssikriisistä saattaa olla ennustettuakin hankalampaa. Geopoliittiset jännitteet mm. Venäjällä ja Lähi-idässä omalta osaltaan edelleen varjostavat kasvunäkymiä. Rahoitusmarkkinoilla hermostuneisuus on myös lisääntynyt. Kasvua tukevan kevyen rahapolitiikan johdosta alhaiset korkotasot ovat lisänneet halukkuutta riskinottoon, ja sijoitusvirtoja on ohjautunut asunto- ja osakemarkkinoille. Useilla markkinoilla hinnat ovat nousseet nopeasti, ja siten riski suuriin korjausliikkeisiin on noussut. Kotimaiset riskit liittyvät reaalityöiden kehitykseen ja työmarkkinoihin. Kilpailukyky on edelleen kilpailijamaita heikompi.

Keskipitkän aikavälin näkymät

Talouskasvun odotetaan pysyvän hitaana myös keskipitkällä aikavälillä, sillä vuosina 2018 ja 2019 kasvu jää vain reiluun prosenttiin. Kokonaistuottavuuden kasvu on ollut keskeinen talouskasvun lähde viime vuosikymmenet, mutta viime vuosina kokonaistuottavuuden kehitys on ollut hyvin vaatimatonta. Suhdannetekijöiden lisäksi korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut merkittävästi, ja koko talouden rakenne on palveluvaltaistunut. Kokonaistuottavuuden trendikasvun arvioidaan olevan myös keskipitkällä aikavälillä huomattavasti hitaampaa kuin mihiin 2000-luvun alkupuolella totuttiin.

Talouden kasvupotentiaalia heikentää myös työpanoksen kasvun pysähtyminen. Syynä on työikäisen väestön supistuminen ja rakenteellisen työttömyyden pysyminen korkealla, vaikka toisaalta etenkin vanhemmissa ikäryhmissä työvoimaosuuksien arvioidaan hieman kohoavan. Lisäksi useita vuosia matalana jatkunut investointiaste on hidastanut tuotannossa tarvittavan pääomakannan kasvua ja siten osaltaan heikentänyt talouden tulevaa kasvupotentiaalia.

Kansantalouden kehitys

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BKT:n arvo, mrd. euroa	203	205	206	212	218	224	231
BKT, määrän muutos, %	-1,1	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,6	9,4	9,1	8,7	8,3
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	67,9	68,2	68,4	68,9	69,3
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,5	1,0	-0,1	1,1	1,5	1,8	2,0
Pitkä korko, 10 v, %	1,9	1,4	0,7	1,0	1,5	2,2	2,9

3.2. Julkisen talouden näkymät

Suomen julkinen talous on muuttunut kuluvalle vuosikymmenellä pysyvästi alijäämäiseksi pitkään jatkuneen heikon suhdannetilanteen sekä pidempiaikaisten rakenneongelmien vuoksi. Julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka, joskin mittavat sopeutustoimet pienentävät alijäämää. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa kuormittaa jatkuvasti väestön ikääntymisestä aiheutuva menojen kasvu. Julkinen velkasuhde kasvaa koko vaalikauden ajan, joskin velkasuhteen kasvu hidastuu.

Valtiontalouden rahoitusasema on reilusti alijäämäinen. Suhdannevaihtelut heijastuvat selvimmän valtiontalouteen erityisesti verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi. Valtiontalous pysyy alijäämäisenä tiukasta menokurista huolimatta, sillä ennakoitu hidas talouskasvu ei tuota riittävästi verotuloja. Paikallishallinnon rahoitusasema pysyy suurin pirtein muuttumattomana vuoteen 2019 saakka. Kuntatalouden kehitysarviossa ei ole oletettu kuntien omia sopeutustoimia vuosille 2016—2019. Työeläkelaitosten ylijäämää vakioituu n. 1 prosenttiin suhteessa BKT:seen. Työttömyydestä aiheutuvat menot heikentävät muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa kuluvana vuonna, mutta rahoitusasema tasapainottuu vaalikauden loppua kohden.

Menoaste on noussut viime vuosina rivakasti. Menoastetta ovat kasvattaneet työttömyydestä aiheutuvat menot sekä ikäsidonnaiset menot. Myös bruttokansantuotteen matala kasvu vaikuttaa suhdelukuun tuntuvasti. Vaalikauden aikana menoasteen arvioidaan laskevan hiljalleen sopeutustoimien sekä paranevan työttömyystilanteen ansiosta. Veronkorotukset ovat viime vuosina kasvattaneet veroastetta eli verojen ja veroluonteisten maksujen suhdetta BKT:seen. Veroaste pysyy suhteellisen vakaana n. 44 prosentissa suhteessa BKT:seen.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan, suhteutettuna bruttokansantuotteeseen (%)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,8	43,9	44,5	44,2	43,9	43,7	43,7
Julkisyhteisöjen menot	57,6	58,3	58,8	58,2	57,6	57,1	56,9
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-2,5	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4
— Valtionhallinto	-3,6	-3,9	-3,1	-2,8	-2,6	-2,2	-1,7
— Paikallishallinto	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
— Työeläkelaitokset	1,8	1,7	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0
— Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,3	-0,5	-0,3	-0,2	0,0	0,2
Perusjäämä	-2,5	-3,1	-3,1	-2,6	-2,4	-1,9	-1,4
Rakenteellinen jäämä	-1,0	-1,7	-1,8	-1,8	-1,9	-1,7	-1,4
Julkisyhteisöjen bruttovelka	55,6	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,6
Valtionvelka	44,3	46,4	48,7	49,9	51,2	51,9	52,1

Finanssipoliittisten sääntöjen ja tavoitteiden noudattaminen

Julkisen talouden alijäämä ylitti EU:n perussopimuksen 3 prosentin viitearvon v. 2014, ja viitearvo ylittyy myös kuluvana vuonna. Valtionvarainministeriön syyskuun ennusteen mukaan hallituksen vuodelle 2016 päättämät sopeutustoimet, kun ne toteutuvat täysimääräisinä, riittävät pienentämään julkisyhteisöjen alijäämän alle 3 prosentin v. 2016. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi kesäkuussa. Vaikka velka ylittää 60 prosentin rajan tänä vuonna, ja velkakriteeri rikkoutuu vuodesta 2016 eteenpäin, kun viitearvon ylitys ei olisi enää selitettävissä solidaarisuusoperaatioilla tai suhdannetilanteella, velkakriteerin rikkominen ei yksinään johda vielä liiallisen alijäämän menettelyn käynnistämiseen. Myös Euroopan komissio arvioi kesäkuussa, että liiallisen alijäämän menettelyn käynnistäminen ei ole perusteltua alijäämä- tai velkakriteerin perusteella.

Suomea koskevat vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset. Suomi täytti laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset v. 2014. Vaadittu rakenteellinen sopeutus (rakenteellisen jäämän muutos) kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta on v. 2015 on 0,1 % suhteessa BKT:seen ja v. 2016 0,5 % suhteessa BKT:seen. Tämän saavuttamista arvioidaan kahden pilarin, rakenteellisen jäämän ja menosäännön, perusteella.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan rakenteellisen jäämän muutos poikkeaa vaaditusta v. 2015, mutta poikkeama, n. 0,2 % suhteessa BKT:seen, ei ole merkittävä. Menosääntö täyttyy. Näin ollen ennusteen perusteella Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia v. 2015. Vuonna 2016 rakenteellisen jäämän muutoksen poikkeama, vähän alle 0,5 % suhteessa BKT:seen, saattaa toteutuessaan muodostua merkittäväksi. Menosääntö täyttyy edelleen. Menosääntö näyttäisi tässä taloustilanteessa olevan rakenteellisen jäämän muutosta luotettavampi finanssipoliittikan virityksen mittari, joten poikkeama vaaditusta sopeutuksesta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta ei tämänhetkisen kokonaisarvion mukaan ole muodostumassa merkittäväksi. Merkittävän poikkeaman mahdollisuutta ei kuitenkaan voida vielä täysin sulkea pois. Arviossa ei ole huomioitu sitä, että Suomi hakee rakenneuudistus- ja investointilausekkei-

den käyttöä v. 2016. Ennaltaehkäisevän osan vaatimusten täyttymistä on arvioitu tarkemmin liitteessä 4.

Hallituksen luvussa 2 julkiselle taloudelle vuoteen 2019 asettamien alasektorikohtaisten rahoitus-asetmatavoitteiden osalta valtiovarainministeriön ennusteen perusteella sekä paikallishallinto että valtiontalous eivät tule saavuttamaan tavoitteitaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että hallitusohjelman sisältämät toimet täsmentyvät ja toteutuvat täysimääräisesti. Myös kuntien on jatkettava omia kuntataloutta vahvistavia toimiaan.

3.3. Talouden rakennemuutos, väestön ikääntyminen ja julkisen talouden kestävyys

Suomen talous on viime vuodet kärsinyt teollisuuden rakennemuutoksesta, joka on heikentänyt talouden kasvumahdollisuuksia. Tulevien vuosien kasvunäkymää heikentää lisäksi työikäisen väestön määrän supistuminen. Pysyvän lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön ikääntymisestä johtuva eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoidon menojen kasvu.

Julkisen talouden pitkän aikavälin rahoitusasemaa mitataan kestävyysvajeella, joka on tulevien julkisen talouden alijäämien nykyarvo. Kestävyysvaje kertoo, kuinka paljon julkista taloutta on vahvistettava keskipitkällä aikavälillä, jotta velkaantuminen pysyy hallinnassa ilman lisätoimia pitkällä aikavälillä ikäsidonnaisten menojen kasvaessa.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston arvio julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysdestä on tehty EU:n yhteiseksi sovittujen menetelmien ja laskentaperiaatteiden mukaisesti. Ikäsidonnaisten menojen arvioinnissa on käytetty sosiaali- ja terveysministeriössä kehitettyä sosiaalimenojen analyysimallia (SOME-malli). Laskelman taustaoletukset (työllisyys, tuottavuus, korko, inflaatio) perustuvat EU:n talouspoliittisen komitean ikääntymistyöryhmän vuoden 2015 ikääntymisraportin viime vuoden lopulla julkaistuihin oletuksiin¹⁾.

Oletusten mukaan tuottavuus kasvaa Suomessa keskimäärin 1,4 % vuosina 2019—2060. Ikääntymisraportin oletuksista poiketaan kahdessa kohdassa: väestökehityksen arvioinnissa, jossa käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennustetta sekä vuosien 2015—2019 talouskehityksen arvioinnissa, joka perustuu tässä julkaisussa esiteltävään valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteeseen.

Kestävyysvajeen arvioidaan olevan n. 3½ % suhteessa BKT:seen vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelmassa linjattujen sopeutustoimien huomioiminen on parantanut arviota julkisen talouden rakenteellisesta rahoitusasemasta vuoden 2019 tasolla noin puolitoista prosenttiyksikköä suhteessa BKT:seen. Viime kevään arvioon verrattuna heikentynyt ennuste makrotalouden kehityksestä on kuitenkin laskenut samaista arviota noin puoli prosenttiyksikköä suhteessa BKT:seen. Siten kevääseen nähden parantunut arvio vuoden 2019 julkisen talouden rakenteellisesta rahoitusasemasta on pienentänyt kestävyysvajearviota noin prosenttiyksiköllä.

Sekä kevään arviossa että käsillä olevassa kestävyysvajearviossa on huomioitu vuoden 2017 alusta voimaan astuvaksi aiotun eläkeuudistuksen kestävyysvajetta pienentävä vaikutus, joka on

¹⁾ The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

suuruudeltaan noin prosenttiyksikön. Uudistuksen arvioidaan sekä nostavan työllisyysastetta että pienentävän eläkemenoja. Laskelmassa ei ole huomioitu hallitusohjelmassa linjattuja pitkän aikavälin toimia julkisen talouden kohentamiseksi.

Kestävyysslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisten sääntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa mennään, sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa, minkä vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille. Kestävyysvajelaskelmat ovat tästä huolimatta hyödyllisiä, sillä ne tarjoavat johdonmukaisen tavan analysoida julkisen talouden tulevia haasteita ja ratkaisuja niiden voittamiseksi.

4. Valtion taloudelliset vastuut ja riskit

Valtion taloudelliset vastuut — ja siten riskit — voivat muodostua hajautetusti valtion (esim. talarviotalous), muun julkisen talouden (esim. valtion rahastot, liikelaitokset, kunnat), yksityissektorin (esim. valtionyhtiöt) tai rahoitusmarkkinoiden (esim. pankkisektori) piirissä.¹⁾ Kaikkien taloudellisten riskien tunnistaminen ei kuitenkaan ole mahdollista.

Taulukossa on koottu yhteen tiivistelmä valtion varoista ja tietyistä, määriteltävissä olevien vastuiden nimellisarvoista. Tiedot valtion reaali- ja rahoitusvarallisuudesta perustuvat rahoitustilinpitoon. Rahoitusvarallisuuden osalta taulukossa on lisäksi kuvattu eräitä keskeisiä, julkisesti noteerattuja osakeomistuksia. Näiden lisäksi valtio omistaa joko kokonaan tai on osaomistajana useissa muissa yrityksissä, joiden arvonmäärittely perustuu kirjanpitoarvoon. Näistä merkittävämpiä ovat mm. VR-yhtymä Oy, Suomen Teollisuussijoitus Oy ja Patria Oy. Vuonna 2008 valtion rahoitusomaisuus väheni yli 13 mrd. euroa eli yli 8 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:seen ennen muuta osakekurssien alenemisen vuoksi. Myös v. 2011 rahoitusvarallisuus pieneni tuntuvasti. Vuoden 2011 jälkeen rahoitusomaisuus on kasvanut pörssikurssien nousun ansiosta. Valtio on saanut viime vuosina omistuksistaan osinkotuloja n. 1,2 mrd. euroa, mikä on n. 2,5 % valtion kaikista tilinpidon mukaisista tuloista. Huippuvuonna 2007 osinkotulojen osuus oli lähes 4 %. Omistusten myynti luonnollisesti vähentää osinkotulovirtaa pysyvästi.

Yhteenvedo valtion vastuista ja riskeistä, mrd euroa

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Varat						
Valtion reaali-varat		47,7	49,5	51,1	52,4	51,8
% BKT:sta		25,5	25,2	25,6	25,8	25,3
Valtion rahoitusvarallisuus	58,5	63,7	55,5	58,5	59,5	60,1
% BKT:sta	32,3	34,1	28,2	29,3	29,4	29,3
— josta						
Valtion kassa	9,6	11,2	10,3	7,4	4,6	3,1
Solidium	7,6	9,3	6,9	7,2	8,2	7,6
Muut noteeratut osakeomistukset	10,4	12,1	8,6	7,8	9,5	10,9
Asuntorahaston saamiset	8,6	8,2	7,7	7,2	6,5	6,0

Yhteenvedo valtion vastuista ja riskeistä, mrd euroa

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Vastuut						
Valtion velka	64,3	75,2	79,7	83,9	89,7	95,1
% BKT:sta	35,5	40,2	40,5	42,0	44,3	46,4
Kuntien velka	10,0	10,6	11,4	12,9	14,9	16,4
% BKT:sta	5,5	5,7	5,8	6,4	7,3	8,0
Valtion takaukset	26,2	27,6	31,6	37,2	42,8	48,7
% BKT:sta	14,5	14,2	16,1	18,6	21,2	23,9
— Finnvera	13,6	13,2	14,4	15,4	15,7	20,3
— Opintolainat	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7
— ERVV	0	0	2,1	5,1	6,2	6,6
— Suomen Pankki	3,8	3,9	3,9	4,1	7,7	7,9
— Valtion rahastot	6,3	7,9	9,1	10,2	11,2	11,8
— Muut	1,2	0,3	0,6	0,8	0,5	0,3
Pääomavastuut ¹⁾	4,7	5,1	5,8	17,0	17,1	17,2
% BKT:sta	2,6	2,7	3,0	8,5	8,4	8,5
Muut vastuut ²⁾	99,5	105,1	112,3	119,0	117,6	132,6
% BKT:sta	55,0	56,2	57,0	59,6	58,2	65,0
— Talousarviotalous	99,5	103,3	110,4	117,0	115,4	130,1
— Rahastotalous	-	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7
— Liikelaitokset	-	1,4	1,5	1,5	1,6	1,8

¹⁾ Pääomat kansainvälisille rahoituslaitoksille, joita joudutaan maksamaan siinä tapauksessa, että pääomaa tarvitaan tappioiden kattamiseksi tai maksukyvyttömyyden välttämiseksi.

²⁾ Esim. valtion eläkevastuut ja valtuuksien käytöstä aiheutunut määrärahararve

Valtion vastuut, velan ja eläkevastuiden ohella, muodostuvat lähinnä takauksista, joiden nimellismäärä on kasvanut merkittävästi viime vuosina. Erityisesti ovat nousseet Finnveran ja valtion rahastojen — käytännössä valtion takaamien asuntolainojen — takaukset. Vuonna 2014 tässä tarkasteltujen takausten nimellisarvo on kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa ja on nyt n. 24 % suhteessa kokonaistuotantoon. Tämän lisäksi kansainvälisille rahoituslaitoksille vaadittaessa maksettavien pääomavastuiden määrä on moninkertaistunut lähinnä EU:n talouskriisin hoidon myötä. Niiden suhde kokonaistuotantoon on n. 8,5 %.

Sekä kotimaisesta (Finnvera, valtion rahastot, opintolainat, jne.), että ulkomaisesta (kriisinhoito jne.) takaustoiminnasta aiheutuneet vastuut ovat siis kasvaneet merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tällä hetkellä kotimaisen ja ulkomaisen toiminnan piiristä syntyneiden takausten ja vastuiden nimellisarvot ovat lähes yhtä suuret. Tämän kaltaisessa vertailussa on huomioitava, että erityyppisiin vastuihin liittyvät riskit saattavat olla erisuuruiset. Suurempi vastuu ei automaattisesti tarkoita suurempaa riskiä. Vastuihin liittyvien riskien yksiselitteinen arviointi on kuitenkin vaikeaa ja siksi tässä tarkastelussa on selkeyden vuoksi käytetty vastuiden nimellisarvoja.

Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomen takaukset ovat korkealla tasolla. Maiden välisten takausten nimellisarvojen vertailu on hankalaa mm. eri maiden erilaisten raportointikäytäntöjen vuoksi. Kuitenkin saatavilla olevan Eurostatin keräämän aineiston mukaan Suomen takaukset suhteessa kokonaistuotantoon ovat EU-maista kolmanneksi korkeimmat.

5. Valtiontalous

Valtiontalouden kehyspäättös luo sitovan nelivuotisen kehyksen pääministeri Juha Sipilän hallituksen kaudelle. Kehyspäättös pohjautuu 2.4.2015 päätettyyn kehykseen, joka tarkistetaan vuosille 2016—2019 ottaen huomioon hallitusohjelmasta aiheutuvat muutokset, hinta- ja rakennekorjaukset sekä ajantasainen makrotalouden kehitystä koskeva ennuste.

5.1. Valtiontalouden kehysääntö

Hallitus jatkaa valtiontalouden menokehysmenettelyä. Hallitusohjelman liitteenä on valtion budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Tässä kehyspäättöksessä hallitus vahvistaa reaalisen valtiontalouden kehyksen vuosille 2016—2019.

Vaalikauden kehyksen pohjana on edellisen hallituksen 2.4.2015 päättämä nk. teknisen kehyspäättöksen mukainen menotaso. Hallitusohjelmassa todetaan, että kehyksen piiriin kuuluvat valtion menot ovat v. 2019 1,2 mrd. euroa pienemmät kuin 2.4.2015 päätetyssä kehyksessä. Vaalikauden kehys vuosille 2016—2019 asetetaan siten, että se toteuttaa hallitusohjelmassa sovitun menovähennyksen. Tarkemman valmistelun myötä hallitusohjelmassa päätetyt julkisen talouden säästöt ovat tarkentuneet siten, että kehysmenojen vuoden 2019 taso alenee n. 1,3 mrd. eurolla verrattuna huhtikuun 2015 kehyspäättökseen. Lisätalousarvioita varten hallitus varaa kehyksestä vuosittain 300 milj. euroa.

Alla olevassa taulukossa kuvataan hallitusohjelman menolinjausten vuosittainen kohdentuminen vaalikaudella 2016—2019, josta vaalikauden kehys muodostuu.

Vaalikauden kehys vuosille 2016—2019 (vuoden 2016 hinnoin), milj. euroa

	2016	2017	2018	2019
Kehyspäättös 2.4.2015	43 090	42 743	42 972	43 040
Hallitusohjelman mukaiset kehykseen kuuluvat menot, yht.:				
— pysyvät menosäästöt	-208	-419	-708	-1 293
— pysyvät kehysmenojen lisäykset	-1 019	-1 785	-2 056	-2 363
— kertaluonteiset kehysmenojen lisäykset, mm. kärki-hankkeet	198	428	515	511
— lisätalousarviovaraus	313	638	533	260
Varaus ennalta-arvaamattomiin menopaineisiin	300	300	300	300
		150	150	

Vaalikauden kehys vuosille 2016—2019 (vuoden 2016 hinnoin), milj. euroa

	2016	2017	2018	2019
YLE-siirron muuttaminen kehykseen kuuluvaksi	515	515	515	515
Edellisen vaalikauden kuntien veromuutoskompensaation muuttaminen kehykseen kuuluvaksi	1 419	1 458	1 469	1 488
Yhteensä	44 815	44 446	44 397	43 750
Kehystason hintakorjaukset ja rakenteelliset muutokset	-205	-194	-198	-199
Vaalikauden kehystaso (ml. lisätalousarviovaraus)	44 611	44 252	44 199	43 551

Vaalikauden vaihteessa siirretään kehyksen ulkopuolelta kehyksen piiriin siirto valtion televisio- ja radorahastoon sekä mahdolliset siirrot rahoitusvakausrastoon. Myös edellisten vaalikausien veroperustemuutosten myötä kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta osoitetut kompensatiot siirretään kehyksen piiriin, ja vain kuluvan vaalikauden kompensatiot ovat kehyksen ulkopuolella. Näiden seurauksena vaalikauden kehykseen tehdään tekniset korjaukset.

5.2. Budjettitalouden menokehitys ja määrärahakehitys**Budjettitalouden menojen kehitys 2015—2019**

Budjettitalouden menot yhteensä ovat kevään 2015 tekniseen kehyspäätökseen verrattuna laskeutuneet n. 0,3 mrd. euroa v. 2016, kasvaneet vv. 2017—2018 n. 0,1—0,3 mrd. euroa ja vähentyneet n. 0,4 mrd. euroa v. 2019. Kehyskauden 2016—2019 aikana hallinnonalojen menot (budjettitalouden menot pl. valtionvelan korkomenot) alenevat reaalisesti keskimäärin n. 0,1 % vuosittain, kun rakenteelliset muutokset on otettu huomioon. Nimellisesti hallinnonalojen menot kasvavat keskimäärin 0,6 % vuosittain. Hallituksen säästöpäätökset alentavat menotasoa kehyskaudella. Toisaalta kärkihankepanostukset lisäävät menoja vuosina 2016—2018. Myös maahanmuuton menoarviot ovat kasvaneet kevään 2015 kehyspäätöksen jälkeen.

Kehykseen kuuluvien menojen taso on 44,1 mrd. euroa v. 2016. Kehyskaudella kehysmenojen taso alenee säästöpäätösten vuoksi saavuttaen n. 43,2 mrd. euroa v. 2019.

Kehyksen ulkopuoliset menot

Menosääntö asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, budjettitalouden menoista. Kehyksen ulkopuolelle jäävät seuraavat menot:

- työttömyysturvamenot, toimeentulotukimenot, palkkaturva ja asumistuki. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehykseen niiden perusteisiin tehtyjen muutosten ja muiden niiden tasoon vaikuttavien harkinnanvaraisten päätösten menovaikutusten osalta.
- valtionvelan korkomenot
- valtion päättämien veromuutosten (ml. sosiaalivakuutusmaksut) mahdolliset kompensatiot muille veronsaajille
- teknisesti välitettyjä suorituksia ja ulkopuolisilta saatavia rahoitusosuuksia määrältään vastaavat menot

- veikkausvoittovaroja, tolopeleistä saatavia tuloja ja Raha-automaattiyhdistyksen tuloutusta vastaavat menot
- finanssisijoitukset
- arvonlisäveromenoihin osoitetut määrärahat.

Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus, kuitenkin enintään 200 milj. euroa, käyttää seuraavana vuonna kertaluonteisiin menoihin kehyksen estämättä. Mikäli talouskasvu osoittautuu arvioitua nopeammaksi, käytetään kasvun myötä kasvaneet tulot ja pienentyneet menot hallituksen päättämässä suhteessa velkaantumisen vähentämiseen, työn tekemisen ja yrittämisen verotuksen keventämiseen ja kertaluonteisiin kasvua vauhdittaviin toimiin.

Kehyksen ulkopuolelle jäävien menojen arvioidaan olevan n. 10,0 mrd. euroa v. 2016, mikä on n. 1,9 mrd. euroa vähemmän kuin vuodelle 2015 budjetoidut kehyksen ulkopuoliset menot. Pudotus aiheutuu lähinnä teknisistä muutoksista kehykseen kuuluvien ja kehyksen ulkopuolisten menojen välillä.

Vuosina 2017—2019 kehyksen ulkopuolisten menojen arvioidaan olevan n. 10,9 mrd. euron tasolla. Suhdanneluonteiset menot kasvavat, mikä johtuu lähinnä siitä että toimeentulotuen maksatus siirretään Kelan hoidettavaksi vuodesta 2017 lukien ja eläkkeensaajien asumistuki siirretään yleisen asumistukijärjestelmän piiriin. Valtionvelan korkomenot nousevat kehyskauden aikana n. 1,9 mrd. euroon korkotason ja valtionvelan määrän noustessa.

	2016	2017	2018	2019
Suhdanneluonteiset menot	4,3	5,0	5,0	4,9
Veroperustemuutosten kompensatiot kunnille	0,3	0,3	0,4	0,3
EU:lta saatavia tuloja vastaavat menot	1,1	1,1	1,1	1,1
Veikkausvoittovaroja ja RAY:n tuloutusta sekä tolopeleistä kertyviä tuloja vastaavat menot	0,9	0,9	0,9	0,9
Korkomenot	1,6	1,6	1,7	1,9
Finanssisijoitukset	0,5	0,6	0,5	0,4
Teknisen läpivirtaukset	0,2	0,2	0,3	0,3
Arvonlisäveromäärärahat	1,1	1,2	1,2	1,1
Yhteensä	10,0	10,9	10,9	10,9

Hinta- ja kustannustasotarkistukset sekä rakenteelliset tarkistukset

Hallitusohjelmassa todetaan, että vaalikauden kehykseen tehdään vuosittain hintatason muutoksen edellyttämät tarkistukset.

Huhtikuun 2015 kehyspäätöksessä vuosien 2016—2019 kehys laadittiin vuoden 2016 hinta- ja kustannustasossa lakisääteisesti ja sopimusperusteisesti indeksoitavien menojen osalta. Säästötoimena on päätetty lakkauttaa lapsilisän ja opintotuen indeksisidonnaisuus, jäädyttää valtionosuuksien sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukset kehyskaudella sekä jäädyttää KEL- ja kuluttajahinta/elinkustannusindeksiperusteiset indeksikorotukset vv. 2016—

2019, minkä vuoksi nämä lakisääteiset hintakorjaukset vähennetään huhtikuun 2015 kehysmenotasosta. Myös Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä. Hinta- ja kustannustasotarkistuksia sekä kehyksen rakenteellisia muutoksia on käsitelty tarkemmin liitteessä 2.

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2016—2019, milj. euroa vuoden 2016 hinta- ja kustannustasossa

	2016 TAE	2017	2018	2019
23. Valtioneuvoston kanslia	183	182	176	174
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	25	21	21	21
Yhteensä	208	204	197	195
24. Ulkoasiainministeriö	893	898	922	962
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	156	156	156	156
Yhteensä	1 048	1 054	1 078	1 118
25. Oikeusministeriö	850	855	857	848
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	56	57	57	58
Yhteensä	906	911	914	906
26. Sisäministeriö	1 255	1 236	1 220	1 209
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	76	74	74	74
Yhteensä	1 331	1 309	1 294	1 283
27. Puolustusministeriö	2 519	2 485	2 460	2 725
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	367	364	356	359
Yhteensä	2 886	2 849	2 816	3 084
28. Valtiovarainministeriö	16 925	16 917	17 045	16 888
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	602	703	732	745
Yhteensä	17 527	17 620	17 778	17 633
29. Opetus- ja kulttuuriministeriö	6 204	6 120	6 155	6 027
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	566	719	641	576
Yhteensä	6 770	6 839	6 796	6 603
30. Maa- ja metsätalousministeriö	1 616	1 624	1 622	1 552
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	951	892	897	901
Yhteensä	2 567	2 516	2 519	2 453
31. Liikenne- ja viestintäministeriö	2 555	2 845	2 746	2 406
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	377	396	427	398
Yhteensä	2 932	3 241	3 173	2 804
32. Työ- ja elinkeinoministeriö	2 356	2 422	2 333	2 185
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	518	531	528	493
Yhteensä	2 874	2 953	2 861	2 677
33. Sosiaali- ja terveysministeriö	8 395	7 970	7 952	7 922
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	4 688	5 413	5 372	5 236
Yhteensä	13 083	13 383	13 324	13 158
35. Ympäristöministeriö	187	175	168	160
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	11	11	11	11
Yhteensä	199	186	179	171
36. Valtionvelan korot	-	-	-	-
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista	1 573	1 558	1 651	1 853
Yhteensä	1 573	1 558	1 651	1 853
Hallinnonalojen kehykset yhteensä¹⁾	44 105	43 906	43 793	43 194

Valtiontalouden kehykset hallinnonaloittain sekä arvio kehyksen ulkopuolisista menoista vuosina 2016—2019, milj. euroa vuoden 2016 hinta- ja kustannustasossa

	2016 TAE	2017	2018	2019
Arvio kehyksen ulkopuolisista menoista yhteensä	9 985	10 914	10 935	10 893
Pääluokat yhteensä	54 090	54 820	54 728	54 087
Vaalikauden kehys	44 611	44 252	44 199	43 551
— Hallinnonalojen kehykset yhteensä	44 105	43 906	43 793	43 194
— Lisätalousarviovaraus	300	300	300	300
— Jakamaton varaus	206	47	106	57

¹⁾ Pääluokat 21 ja 22 sisältyvät loppusummaan.

5.3. Budjettitalouden linjaukset 2016—2019

Panostukset kärkihankkeisiin 2016—2018

Hallituksen kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen osoitetaan yhteensä 1,6 mrd. euroa vv. 2016—2018. Kärkihankerahoituksesta kohdennetaan työllisyyteen ja kilpailukykyyn 170 milj. euroa, osaamiseen ja koulutukseen 300 milj. euroa, terveyteen ja hyvinvointiin 130 milj. euroa, biotalouteen ja puhtaisiin ratkaisuihin 300 milj. euroa sekä digitalisaatioon ja toimintatapojen muutokseen 100 milj. euroa. Lisäksi korjausvelan pienentämiseen ehdotetaan 0,6 mrd. euroa. Nämä panostukset lisäävät budjettitalouden menoja 323 milj. euroa v. 2016, 638 milj. euroa v. 2017 ja 638 milj. euroa v. 2018.

Valtiontalouden sopeutus vaalikaudella 2016—2019

Hallitusohjelman liitteessä 6 on päätetty hallituskaudella toteutettavista julkisen talouden sopeutustoimista. Valtiontalouden osalta hallitusohjelman liitteeseen sisältyy mittavia säästötoimia sekä joitakin menolisäyksiä, jotka kummatkin ovat luonteeltaan pysyviä. Menupuolen sopeutustoimien mittaluokka nousee budjettitaloudessa kehyskaudella 0,7 mrd. eurosta v. 2016 2,6 mrd. euroon v. 2019. Suurimmat menosäästöt vuoden 2019 tasossa kohdistuvat mm.

- indeksikorotuksiin (-1,1 mrd. euroa),
- kehitysyhteistyöhön (-200 milj. euroa)
- sairaskorvauskorvauksiin (-110 milj. euroa),
- opetukseen sisältäen varhaiskasvatuksen sekä perus-, toisen asteen ja korkeakouluopetuksen (-230 milj. euroa),
- elinkeinoelämän tukiin (-220 milj. euroa),
- hallinto- ja ICT-menoihin (-180 milj. euroa).

Kehyspäätökseen sisältyy seuraavia hallitusohjelman mukaisia menolisäyksiä vuoden 2019 tasossa:

- omais-, perhe- ja kotihoidon kehittäminen (+130 milj. euroa),
- sisäinen turvallisuus (+50 milj. euroa),
- puolustusvoimat (+130 milj. euroa)

Koko julkisen talouden tasolla sopeutustoimia tarkastellaan luvussa 8.1.

Toimintameno säästöt

Hallitusohjelmassa on sovittu useasta toimintamenoja koskevasta säästöstä. Yleinen hallintomenojen säästö kasvaa kehyskaudella 60 milj. eurosta v. 2017 120 milj. euroon v. 2019. Hankintaprosessien tehostamisella tavoitellaan 5 milj. eurosta v. 2017 12 milj. euroon v. 2019 kasvavaa säästöä. Kirjanpidon ja tilinpäätösten keskittämisellä Palkeisiin arvioidaan saavutettavan 1 milj. euron säästö v. 2017 ja 4 milj. euroa v. 2019. Näitä toimintameno säästöjä on kuvattu tarkemmin luvussa 5.3.2. Lisäksi edellisen hallituskauden perintönä hallinnonaloille kohdistuu toimintameno säästöjä, jotka kasvavat 97 milj. eurolla vuodesta 2016 vuoteen 2019. Näitä ovat mm. vuosittain 0,5 prosentilla kasvava tuottavuussäästö ja palkkaliukumasäästö.

5.3.1. Hallinnonalakohtaiset linjaukset

Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslian pääluokan määrärahojen taso laskee kehyskauden loppuun mennessä 195 milj. euroon. Tasoa alentavat pääluokkaan kohdistuvat hallitusohjelman mukaiset säästöt sekä vuodesta 2018 lukien Suomi 100 -projektin päätyminen.

Valtioneuvoston kanslian hallinnassa olevista tiloista Valtioneuvoston juhlahuoneiston peruskorjaukseen kohdennetaan vuodelle 2018 kertaluonteista lisäystä 1,4 milj. euroa. Peruskorjauksesta aiheutuviin ylläpito- ja vuokrakustannuksiin osoitetaan kehyskaudelle yhteensä 2,1 milj. euroa. Ministereiden palkkioiden 5 prosentin alennusta jatketaan vv. 2016—2019.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Ulkoasiainministeriön pääluokan määrärahat ovat keskimäärin n. 1,1 mrd. euroa vuodessa kehyskaudella.

Oma edustustoverkko on Suomelle tärkeä. Voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä jatketaan hyödyntäen mm. pohjoismaista yhteistyötä, EU:n ulkosuhdehallinnon kehittymistä ja Team Finland -toimintamallia. Osana hallituksen kärkihankekokonaisuutta vahvistetaan Team Finland -verkostoa palkkaamalla kertaluontoisesti vuosiksi 2016—2018 kaupallis-taloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita valittuihin Suomen edustustojen toimipisteisiin Suomen vientimahdollisuuksien kasvattamiseksi. Ulkoasiainhallinnon tarjoamia kansalaispalveluita kehitetään ottamalla huomioon uudistunut konsulipalvelulaki ja hyödyntämällä uusia digitaalisia ratkaisuja. Suomi toimii puheenjohtajana Arktisessa neuvostossa vuosina 2017—2019.

Kehitysyhteistyön pidemmän aikavälin tavoitteena on nostaa kehitysrahoitus YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 prosenttiin suhteessa bruttokansantuloon, vaikka siihen kohdistuu hallituskaudella säästöjä. Varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahat ovat v. 2017 n. 517 milj. euroa kasvaen n. 586 milj. euroon v. 2019. Kehitysyhteistyön finanssisijoituksiin ehdotetaan 40 milj. euroa v. 2017 ja 10 milj. euroa vv. 2018—2019. Kehitysyhteistyölainoihin osoitetaan 100 milj. euroa v. 2017 ja 130 milj. euroa vv. 2018—2019. Kehyskauden keskimääräinen kehitysyhteistyömäärärahojen bruttokansantulosuhdeluku on n. 0,38 % vuosittain.

Kriisinhallinnan määrärahoissa on otettu huomioon turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjaukset (2012), siviilikriisinhallintastrategia (2008) ja rauhanvälityksen toimenpideohjelma (2011). Jatkossa vähennetään osallistumista sotilaallisiin rauhanturvaoperaatioihin, keskittyen sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa Suomen kannalta merkityksellisimpiin ja vaikuttavimpiin operaatioihin. Tämän johdosta sotilaallisen kriisinhallinnan ylläpito-, kalusto- ja hallintomenoihin kohdennettu rahoitus (UM:n ja PLM:n hallinnonaloilta yhteensä) vähenee vuodesta 2016 asteittain. Siviilikriisinhallinnan määrärahat on mitoitettu 115—120 asiantuntijan vuotuiselle tasolle.

Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyössä painotetaan ensisijaisesti pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa, monenvälistä yhteistyötä pohjoisissa alueneuvostoissa ja hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa.

Oikeusministeriön hallinnonala

Oikeusministeriön pääluokan määrärahat ovat 906 milj. euroa v. 2016 ja samalla tasolla v. 2019. Vuonna 2019 vaalimenot ovat 32 milj. euroa suuremmat kuin v. 2016.

Tuomioistuimille, oikeusaputoimistoille, ulosottolaitokselle, syyttäjälaitokselle, Rikosseuraamuslaitokselle ja Oikeusrekisterikeskukselle osoitetaan hallitusohjelman ja siihen liittyvien hallituksen linjausten mukaisesti 17,5 milj. euron vuotuinen lisämääräraha, mikä keskimäärin vuosina 2016—2019 vastaa lähes vuoden 2014 julkisen talouden suunnitelmassa päätettyjä kumulatiivisia leikkauksia.

Hallitusohjelman mukaisesti rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisalaa laajennetaan julkisen talouden säästöjen aikaansaamiseksi. Jatkokäsittelylupauudistuksella rajataan hovioikeuteen tulevien asioiden määrää. Kehyskaudella uudistetaan sääntely oikeudenkäyntimenettelystä hallintoasioissa. Asiamääriä vähennetään korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja hallinto-oikeuksissa. Yhdessä muiden ministeriöiden kanssa jatketaan hallintoasioiden muutoksenhaun kehittämistä laajentamalla oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöalaa valitusmenettelyjen yksinkertaistamiseksi sekä laajentamalla valituslupamenettelyn käyttöalaa. Sakon muuntorangaistuksen käyttöalan laajentaminen peruutetaan.

Rikesakkoja sekä päiväsakkojen rahamääriä korotetaan hallitusohjelman sekä hallituksen tekemien linjausten mukaisesti.

Oikeushoidon uudistamisohjelman toimenpiteitä jatketaan. Ohjelman hankkeilla pyritään siihen, että oikeusturva voidaan varmistaa, vaikka oikeushoitoon kohdistuu menopaineita ja säästöjä.

Tuomioistuinmaksuja korotetaan ja maksullisuuden soveltamisalaa laajennetaan hallitusohjelman mukaisesti kuitenkin niin, etteivät muutokset heikennä vähävaraisten oikeusturvaa.

Ulosottoimen rakenneuudistusta jatketaan toimintasuunnitelman pohjalta tuottavuuden ja taloudellisuuden lisäämiseksi asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta. Julkisen oikeusavun toimintaa tehostetaan kehittämällä oikeudellista neuvontaa, sähköistä asiointia ja vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä v. 2015 valmistuvan oikeusavun kokonaissuunnitelman mukaisesti.

Parannetaan rikoksen uhrin asemaa. Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridi-
rektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa. Palvelutuotannon rahoittamiseksi otetaan käyttöön rikosuhrimaksu ja kehitetään siihen liittyvää valtionavustusjärjestelmää. Tukipalveluiden järjestämiseen varataan lisämäärärahaa 2,7 milj. euroa vuodelle 2016 ja 4,8 milj. euroa vuodesta 2017 lukien. Valtion tulot kasvavat vastaavasti.

Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakennetta uudistetaan määrärahakehysten ja vankiluvun laskun edellyttämällä tavalla siten, että se mahdollistaa turvallisen toiminnan, tukee rangaistusten täytäntöönpanolle asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita ja edistää uusintarikollisuuteen vaikuttavan toiminnan jatkumista. Tavoitteena on säilyttää vankilaverkosto alueellisesti kattavana ja huolehtia siitä, että vangeille järjestettävissä sosiaali-, terveys-, koulutus ja muissa kuntouttavissa palveluissa voidaan nykyistä enemmän tukeutua yhteiskunnan normaalipalveluihin ja varmistaa kuntoutuksen jatkuminen vapautumisen jälkeen. Rakenteellisten uudistusten myötä päästään eroon viimeisistäkin ilman wc-tiloja olevista ns. paljuselleistä.

Sisäministeriön hallinnonala

Sisäministeriön pääluokan määrärahataso on kehyskaudella n. 1,3 mrd. euroa. Hallitusohjelmassa panostetaan sisäiseen turvallisuuteen ja oikeudenhoitoon. Vuosien 2017—2019 lisäpanostuksesta varataan sisäministeriön hallinnonalan eri kohteisiin vuosittain yhteensä 28,5 milj. euroa.

Hallinnonalalla huolehditaan strategisesti tärkeiden operatiivisten tietojärjestelmähankkeiden toteuttamisesta tehokkaasti ja ennakkosuunnitelmien mukaisesti.

Poliisin palvelukyky ja toiminnan laatu kiireellisissä hälytystehtävissä ja rikosten selvittämisessä sekä lupahallinnossa ja liikenneturvallisuustyössä pyritään pitämään nykyisellä tasolla. Poliisin määrärahoihin kohdistuu hallitusohjelmaan sisältyneen rangaistusmääräysmenettelyn käyttöalan laajentamisen johdosta säästöä 1 milj. euroa v. 2018 ja 2 milj. euroa v. 2019.

Euroopan turvallisuustilanne ja Suomen rajaturvallisuustilanne ovat muuttuneet perusteellisesti eikä näköpiirissä ole nopeaa käännettä parempaan. Rajavartiolaitos on sopeuttanut toimintaansa käytössä oleviin määrärahoihin keventämällä organisaatiota, tehostamalla prosesseja ja työvoiman käyttöä sekä hyödyntämällä entistä enemmän tekniikkaa. Rajanylitysliikenne itärajalla on laskenut.

Hätäkeskuslaitoksessa valmistaudutaan muiden viranomaisten kanssa yhteiskäyttöisen hätäkeskustietojärjestelmän, Erican, käyttöönottoon maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Maahanmuuttophallinnon toimintaan vaikuttaa merkittävästi turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Kehyskauden hakijamääriä on vaikea ennakoida. Talousarvioesityksen määrärahat on mitoitettu 15 000 turvapaikanhakijan mukaan. Turvapaikkahakemusten käsittelyä nopeutetaan edelleen. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet henkilöt sijoitetaan mahdollisimman nopeasti kuntiin. Sujuva ja nopea turvapaikkahakemusten käsittely hillitsee pitkällä tähtäimellä turvapaikanhakijoiden vastaanoton kokonaiskustannuksia, kun turvapaikanhakijoiden odotusaika vastaanottokeskuksissa ei pitkity. EU:n yhteiset päätökset Välimeren alueen vaikean pakolaistilanteen johdosta uudelleen sijoittaa turvapaikanhakijoita vaikuttavat myös Suomeen. Kiintiöpakolaisten määrä vuositasolla on tarkoitus pitää 750—1050 henkilössä.

Puolustusministeriön hallinnonala

Puolustusministeriön hallinnonalan pääluokan menojen kokonaistaso on 2,9 mrd. euroa v. 2016. Kehyskauden aikana määrärahataso kasvaa 199 milj. eurolla (v. 2019 n. 3,1 mrd. euroa). Kasvu aiheutuu pääosin aikaisempina vuosina sidottujen materiaalien maksatuksien myöhentymisestä vuosilta 2014—2015 vuosille 2016 ja 2017. Kehyksiin on lisätty materiaalien suorituskykyputteiden korjaamiseksi hallitusohjelman mukainen puolustusbudjetin tasokorotus vuosille 2016—2019.

Suomen puolustus perustuu yleiselle asevelvollisuudelle ja koko maan puolustamiselle. Puolustuksen uskottavuudesta huolehditaan kaikissa olosuhteissa. Hallitus varmistaa kertausharjoitusten riittävän määrän ja turvaa vapaaehtoisten harjoitusten sekä reservin omaehtoisen koulutuksen edellytykset.

Ilman riittävää materiaali-investointitasoa on edellä mainitut puolustuksen perusvalinnat arvioitava uudelleen hallituskauden aikana. Nopeassa turvallisuusympäristön muutoksessa puolustusvoimien tehtävien toteuttaminen edellyttää lisäksi nykyistä korkeampaa toimintavalmiutta ja taistelukestävyyttä. Joukkojen valmiutta ei kuitenkaan ole mahdollista parantaa merkittävästi puolustusvoimien nykyrahoituksella.

Kehyskaudella päätetään merivoimien vanhenevan taistelualuskaluston suorituskyvyn korvaamisesta ja käynnistetään ilmavoimien Hornet-kaluston suorituskyvyn korvaaminen. Kehyksiin on lisätty merivoimien alushanketta varten runsaan 1 mrd. euron Laivue 2020 -tilausvaltuus, jonka menot ajoittuvat vuosille 2019—2024. Vuoden 2019 menojen osuus on 260 milj. euroa.

Puolustusmateriaalihankintamäärärahoihin, puolustusvoimien toimintamenomäärärahoihin (pl. henkilöstömenot) ja sotilaallisen kriisinhallinnan määrärahoihin (pl. henkilöstömenot) tehdään vuosittain vakiintuneen käytännön mukaiset kustannustasotarkistukset.

Valtiovarainministeriön hallinnonala

Valtiovarainministeriön pääluokan vuotuinen määrärahataso vuosina 2016—2019 on n. 17,5—17,8 mrd. euroa. Määrärahatasoa korottaa valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus v. 2016.

Osana hallituksen kärkihankkeita hallinnon digitalisoinnin tukemiseen kohdennetaan yhteensä n. 76 milj. euroa vv. 2016—2018. Kansallisen tulorekisterin toteuttamiseen suunnataan n. 24 milj. euroa.

Tullin toimintamenoissa on otettu huomioon vuotuisena lisäyksenä 4 milj. euroa sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon menoihin kehyskaudella. Energiaverotuen määrässä on otettu huomioon lisäyksiä 10 milj. euroa v. 2017 sekä 25 milj. euroa vuosina 2018 ja 2019. Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääoman merkinnästä aiheutuu menoja 11 milj. euroa vuodessa kehyskaudella.

Kehyksistä on poistettu kevään 2015 teknisessä kehyksessä olleet Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirtoon Kreikan valtiolle varatut määrärahat: 16 milj. euroa v. 2017, 13 milj. euroa v. 2018 ja 10 milj. euroa v. 2019.

Senaatti-kiinteistöjen investoinneista saa aiheutua menoja enintään 260 milj. euroa v. 2017, enintään 250 milj. euroa v. 2018 ja enintään 240 milj. euroa v. 2019.

Kuntien tukeminen

Hallitusohjelma sisältää useita kuntien menojen kasvua hillitseviä ja siten kuntataloutta vahvistavia toimia. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen osoitetaan v. 2016 n. 9,0 mrd. euroa. Peruspalvelujen valtionosuus alenee tasaisesti vuosittain ja on v. 2019 n. 8,7 mrd. euroa. Valtionosuuden tasoon vaikuttavat myös aiemmin päätetyt valtionosuusleikkaukset vuosille 2016—2017 sekä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus v. 2016.

Peruspalvelujen valtionosuudessa on otettu huomioon seuraavat hallitusohjelman mukaiset lisäykset: omais- ja perhehoidon kehittäminen vuodesta 2017 lähtien, lisäys lastensuojelun ja lapsiperheiden kotiapuun vuodesta 2016 lähtien sekä lisäys vanhusten kotihoitoon vuodesta 2017 lähtien. Näiden osalta valtionosuusprosentti on 100. Valtionosuutta vähentävät vanhuspalvelujen henkilöstömitoituksen tarkistaminen vuodesta 2017 lukien, subjektiivisen päivähoito-oikeuden muutos 1.8.2016 alkaen ja varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos yli 3-vuotiaiden lasten osalta samoin 1.8.2016 lukien sekä omais- ja perhehoidon kehittämisestä sekä alueellisen erikoissairaanhoidon kehittämisestä seuraava säästö kuntien menoissa.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta siirretään 10 milj. euroa kriisikunnille maksettaviin harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin v. 2017.

Kehyskaudella peruspalvelujen valtionosuuteen ei tehdä indeksikorotuksia.

Itsehallintoalueiden perustamisen valmisteluun osoitetaan 400 000 euroa vuosina 2016—2017.

Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena luvussa 6. Kuntatalous.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahataso alenee kehyskaudella vuoden 2016 n. 6,8 mrd. eurosta n. 6,6 mrd. euroon v. 2019.

Hallinnonalalle osoitetaan yhteensä 237 milj. euroa vuosina 2016—2018 osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeisiin, joita ovat uusien oppimisympäristöjen kehittäminen ja digitaalisten mate-

riaalien lisääminen peruskouluihin, toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformi, nuorisotakuun uudistaminen yhteisötakuun suuntaan, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistaminen innovaatioiden kaupallistamiseen edistämiseksi, työelämään siirtymisen nopeuttaminen sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden parantaminen.

Hallinnonalalle on päätetty tehdä n. 0,4 mrd. euron määrärahalleikkaukset vuoteen 2019 mennessä. Perusopetuksen ryhmäkoon pienentämiseen ja muihin avustuksiin tehtävien vähennysten vaikutus on yhteensä 45 milj. euroa. Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään yhteensä 118 milj. euroa. Korkeakoulujen toiminnan tehostamisen ja apteekkimaksukompensaation poistamisen kokonaisvaikutus on 105 milj. euroa. Suomen Akatemian tutkimusvaltuutta vähennetään 10 milj. eurolla. Opintotukijärjestelmän uudistuksen säästötavoitteena on 70 milj. euroa vuoteen 2019 mennessä ja pitkällä aikavälillä 150 milj. euroa. Uudistus astuu voimaan syksyllä 2016 hallitusohjelman mukaisesti. Kustannustason muutoksen perusteella tehtävät indeksikorotukset jätetään vuosiksi 2016—2019 laskennallisen rahoitusjärjestelmän ja korkeakoulujen osalta. Opintorahan indeksisidonnaisuudesta luovutaan.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen reformiin liittyen koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus kootaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle. Tämän johdosta työvoimapolitiittisen koulutuksen hankintaan varattua rahoitusta, siirretään yhteensä 90 milj. euroa työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle vuodesta 2018 alkaen. Vapaan sivistystyön uudistettu rahoitusjärjestelmä otetaan käyttöön 2016 ja oppilaitosten ylläpitäjäjärkennettä kehitetään.

Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena luvussa 6. Kuntatalous.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan määrärahat ovat n. 2,5 mrd. euroa kehyskaudella. Määrärahataso alenee n. 115 milj. euroa kehyskaudella.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla on otettu huomioon vuosina 2016—2018 yhteensä 136 milj. euroa hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategisen painopistealueen kärkihankkeiden lisärahoituksena. Siitä maa- ja elintarviketalouteen kohdistuu 95 milj. euroa ja luonnonvaratalouteen 41 milj. euroa.

Menosäästöistä pääosa kohdistuu maa- ja elintarviketalouteen sekä maaseudun kehittämiseen. Maataloushallinnon voimavarojen väheneminen luo haasteita tukiohjelmien täysmittaiselle käynnistymiselle ja niiden toimeenpanolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Maa- ja metsätalousministeriö on aloitteellinen ja aktiivinen maataloushallinnon rakenteiden ja toimintatapojen uudistamisessa.

Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotukilainavaltuuden vuotuisen tarpeen arvioidaan säilyvän kehyskaudella vuoden 2016 tasolla. Osarahoitteiset maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset rahoitetaan osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa talousarvioon varattavasta määrärahasta. Kokonaan kansalliset avustukset rahoitetaan Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera). Rahastoon siirrettäisiin vuosina 2016—2018 yhteensä 90 milj. euroa osana hallituksen

kärkihankkeita. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaiset rahoituskauden 2014—2020 maatalouden ja maaseudun kehittämisen tuet otetaan käyttöön 2015, ja niiden tarvitsema rahoitus sisältyy kehyksiin.

Kehykseen sisältyy Euroopan meri- ja kalatalousrahaston ohjelmakauden 2014—2020 toimintaohjelman rahoitus. EU:n rahoitusosuutta on käytettävissä ohjelmakaudella yhteensä n. 74 milj. euroa, mikä sisältää Ahvenanmaalle siirrettävän EU:n rahoitusosuuden, n. 4,3 milj. euroa. Ohjelmakauden Manner-Suomen kansallisen rahoitusosuuden määrä on n. 63 milj. euroa, mistä kehyskaudelle on varattu noin puolet.

Kehyksessä on huomioitu v. 2016 voimaan tulevan uuden kalastuslain vaikutukset. Uuden lain mukainen rahoitusjärjestelmä perustuu aikaisemman järjestelmän tapaan kalastajilta perittäviin maksuihin.

Kehyskaudella aloitetaan v. 2015 hyväksytyin Kansallinen metsästrategia 2025:n toimeenpano. Strategisina päämäärinä tavoitellaan Suomen kilpailukyvyin parantamista metsiin perustuville liike-toiminnoille, metsäalan uudistumista ja monipuolistumista sekä metsien aktiivista, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää ja monipuolista käyttöä.

Vuoden 2015 alussa hallinnonalan virastorakenteessa toteutettiin merkittäviä rakenteellisia muutoksia tuottavuuden ja toiminnan vaikuttavuuden parantamiseksi. Metsähallituksen lainsäädäntö uudistetaan vastaamaan EU:n vaatimuksia.

Kehyskaudella on tarkoitus keskittyä voimavarojen vähentämisen edellyttämiin toimenpiteisiin, merkittävänä tässä on tuottavuushyötyjen realisointi virastorakenteen muutoksista ja digitalisoinnin hyödyntäminen. Tietopalveluiden ja tuotantoprosessien sähköistämistä jatketaan asiakaspalvelun parantamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi.

Hallinnonalan tietovarantojen avaamista ja yhteiskäytön kehittämistä jatketaan hallitusohjelman tavoitteiden pohjalta.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriön pääluokan vuosittaiset määrärahat ovat keskimäärin n. 2,9 mrd. euroa kehyskauden aikana.

Väylänpidossa priorisoidaan liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimat toimet sekä korjausvelan kasvun pysäyttäminen ja sen hallittu vähentäminen. Korjausvelkatoimenpiteet kohdennetaan asiakastarpeiden perusteella mm. vilkasliikenteisten seutu- ja yhdysteiden päällysteiden ja rakenteiden parantamiseen, maantie- ja ratasiltojen kuntoon, ratapihoihin ja ratojen turvalaitteisiin sekä biotalouden toimintaedellytysten turvaamiseen ja raakapuuterminaalien kehittämiseen. Vähäliikenteisen tiestön kunnosta huolehditaan erityisesti bio- ja maatalouden näkökulmasta.

Liikenneverkon ylläpitoa ja kehittämistä tehostetaan mm. tiedon paremmalla hyödyntämisellä, uusien verkon kuntoa kartoittavien menetelmien hyödyntämisellä, kuntien ja valtion hankintayhteistyöllä sekä tietomallintamisen täysimääräisellä käyttöön otolla. Suunnittelukäytäntöä kehite-

tään ottamaan huomioon digitalisaation ja automatisaation vaikutukset tulevaisuuden liikennejärjestelmään ja liikennemääriin.

Perusväylänpidon rahoitusta on tarkistettu vuosina 2017—2019 siten, että kehittämishankkeisiin varatuista määrärahoista on siirretty vuositasolla 90—140 milj. euroa korjausvelan kasvun estämiseen. Lisäksi yksityistieavustuksiin uudelleen kohdennetaan lisäystä 10 milj. euroa vuosina 2017—2019. Kärkihankerahoitusta kohdistetaan perusväylänpitoon korjausvelan vähentämiseen 100 milj. euroa v. 2016, 300 milj. euroa v. 2017 ja 200 milj. euroa v. 2018.

Kehyskaudella jatketaan jo päätettyjen hankkeiden toteuttamista. Lisäksi toteutetaan kasvua tuottavia, elinkeinoelämän investointeja tukevia hankkeita.

Kehyskauden liikenneverkon investointeihin käytettävien määrärahojen taso (31.10.77, 31.10.78 ja 31.10.79) laskee kehyskauden lopulla 324 milj. euroon. Kehyksessä on liikkumatilaa vielä nimeämättömille hankkeille 0 milj. euroa v. 2016, 33 milj. euroa v. 2017, 140 milj. euroa v. 2018 ja 139 milj. euroa v. 2019.

Liikennepolitiikka perustetaan liikenne palveluna -toimintamallille kasvun ja uuden liiketoiminnan edistämiseksi sekä toiminnan tehostamiseksi. Digitalisaation hyödyntämistä estävää sääntelyä uudistetaan sekä luodaan puitteita liikenteen palvelu- ja automaatiokokeiluille.

Joukkoliikenteen tukeen on varattu 83 milj. euroa vuosittain kehyskaudella, mikä on n. 15 milj. euroa vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Hallitusohjelma sisälsi 15 milj. euron leikkauksen, joka kohdistaan pääosin raideliikenteelle myönnettäviin avustuksiin.

Viestintäviraston resursseja vakavien tietoturvaloukkausten havainnointi- ja varoituspalvelutehtäviin vahvistetaan vuosittain 0,1 milj. eurolla. Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoittamiseksi tarkoitettu siirto valtion televisio- ja radiorahastoon on mitoitettu 508 milj. euron suuruiseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan määrärahat laskevat kehyskauden aikana 2,9 mrd. eurosta vajaaseen 2,7 mrd. euroon. Määrärahojen tason lasku johtuu pääosin valmistelussa olevan amatillisen työvoimakoulutuksen hankinnan 90 milj. euron siirrosta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle sekä hallitusohjelman mukaisista säästötoimenpiteistä, joiden vaikutus pääluokan määrärahoihin on kehyskaudella 168 milj. euroa. Lisäksi hallituksen kärkihankkeiden sisältämät lisäpanostukset eivät aiheuta enää menoja v. 2019.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan menot sisältävät hallituksen kärkihankkeiden mukaisia määrärahoja lisäpanostuksia 99 milj. euroa v. 2016, 123 milj. euroa v. 2017 ja 147 milj. euroa v. 2018.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan määrärahat laskevat kehyskaudella 929 milj. eurosta 735 milj. euroon. Innovaatorahoituskeskus Tekesin avustusvaltuuksiin kohdistuu vuodesta 2016 lähtien hallitusohjelman mukainen 130 milj. euron leikkaus, minkä johdosta Strategisen huippuosaamisen keskittymien (SHOK) rahoitus lakkaa ja avustusten maksatusmäärärahat laskevat kehyskaudella 275 milj. eurosta 205 milj. euroon. Hallitusohjelman mukaisesti Innovatiiviset kaupungit

(INKA) -ohjelman valtion rahoitus lakkaa. Uusia kansainvälistymisavustuksia ei myönnetä vuodesta 2016 lukien, ja ennen vuotta 2016 myönnettyjen avustusten maksatukset lakkaavat v. 2018. Suomen Vientiluotto Oy:n aiemmin myöntämiin jälleenrahoitusluottoihin liittyvät kustannukset laskevat kehyskaudella 106 milj. eurosta 83 milj. euroon. Finnvera Oyj ottaa käyttöön uuden 300 milj. euron suuruisen juniorilainaohjelman osana hallituksen kärkihankkeita, ja mahdollisiin tappiokorvauksiin varataan rahoitusta 3 milj. euroa v. 2017 ja 4 milj. euroa v. 2018. Kasvurahaston rahasto III:n perustamista varten Suomen Teollisuussijoitus Oy:n pääomittamiseen osoitetaan 35 milj. euroa v. 2018 osana hallituksen kärkihankepanostuksia.

Team Finland -toiminnan vahvistamiseen varataan hallituksen kärkihankkeiden mukaista lisärahoitusta 8,5 milj. euroa vv. 2016—2017 ja 8 milj. euroa v. 2018 valtionavustukseen yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen sekä 2 milj. euroa vv. 2016—2017 ja 1 milj. euroa v. 2018 Finpron valtionavustukseen. Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistumisen tukemiseen varataan hallituksen kärkihankerahoitusta 30 milj. euroa v. 2016, 43 milj. euroa v. 2017 ja 49 milj. euroa v. 2018.

Työllisyys- ja yrityspolitiikan määrärahat ovat 758 milj. euroa v. 2016 ja laskevat siitä 555 milj. euron tasolle v. 2019. Yritysten kehittämishankkeiden valtuus lakkautetaan v. 2016 osana hallituksen säästöpäätöksiä. Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määrärahaan kohdentuvat säästöt kasvavat 60 milj. eurolla kehyskaudella, minkä johdosta momentin taso laskee 403 milj. euroon. Momentin mitoituksessa on otettu huomioon 90 milj. euron suuruinen, valmistelussa oleva ammatillisen koulutuksen siirto opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle v. 2018. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut sisältää 5 milj. euron lisäpanostuksen vv. 2016 ja 2017 yksityisten työnvälityspalveluiden lisäämiseen osana hallituksen kärkihankkeita. TE-toimistojen toimintamenoihin sisältyy 10 milj. euron lisämääräraha vv. 2016 ja 2017 palveluiden digitalisaation vauhdittamiseen, joka on yksi hallituksen kärkihankkeita. Alueellinen kuljetustuki päättyy v. 2017.

Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenoissa on lisäystä 2,3 milj. euroa, jolla rahoitetaan 1.1.2016 PRH:ssa käynnistyvä tilintarkastusvalvonta. Valvontatoiminnan tulot kerätään vastavansuruusina.

EU:n rakennerahastojen maksatusmäärärahat kasvavat 242 milj. eurosta 343 milj. euroon. Momentin valtuus on 327 milj. euroa v. 2016, 333 milj. euroa v. 2017, 336 milj. euroa v. 2018 ja 406 milj. euroa v. 2019. Poliittikalohkoon sisältyy vuosina 2016—2018 hallituksen kärkihankkeiden 10 milj. euron lisärahoitus, joka käytetään alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämiseen.

Energiapolitiikan määrärahat ovat laskevat kehyskaudella vuoden 2016 n. 387 milj. eurosta 367 milj. euroon. Uusiutuvan energian tuotantotuessa on otettu huomioon hallitusohjelman mukainen tuulivoimakiintiön rajoittaminen. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki sisältää vuosina 2017—2018 yhteensä 100 milj. euroa hallituksen kärkihankkeiden mukaista lisärahoitusta.

Kotouttamiskorvaukset kunnille kasvavat kehyskaudella vv. 2016—2019 141 milj. eurosta 318 milj. euroon olettaen, että turvapaikanhakijoita on v. 2015 ja kehyskaudella 15 000 henkilöä vuosittain.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahatasoon vaikuttavat hallitusohjelman toteutuksen lisäksi suhdanneluonteiset tekijät, kuten mm. työttömyysasteen muutokseen sekä väestön rakenteeseen liittyvät tekijät. Kehyspäätöksessä määrärahataso on kehyskauden alussa n. 13,1 ja v. 2019 n. 13,2 mrd. euroa.

Eläkkeensaajan asumistuki lakkautetaan 1.1.2016 lukien siten, että eläkkeensaajat saavat jatkossa yleistä asumistukea. Yhdistämisestä aiheutuu tuen saajille vaikutuksia, joita lievennetään vuositasolla yhteensä 37,5 milj. eurolla. Tästä 7,5 milj. euroa koostuu säästöstä joka saadaan, kun yleisessä asumistuessa otetaan käyttöön omaisuuskriteeri tukea myönnettäessä. Lievennykset huomioidaan ottaen tukijärjestelmien yhdistäminen säästää vuositasolla 65 milj. euroa. Lisäksi yleisen asumistuen perusteita tarkistetaan vuonna 2016 siten, että määräraharake vähenee kehyskaudella vuositasolla 33 milj. euroa. Vuoden 2016 alusta lukien takuueläkettä korotetaan n. 23 eurolla kuukaudessa. Korotuksen kustannusvaikutus on n. 30 milj. euroa. Perustoimeentulotuen menojen arvioidaan kasvavan uudistusten vuoksi yhteensä n. 15 milj. euroa.

KEL- ja kuluttajahintaindeksisidonnaisten etuuksien indeksitarkistus jäädytetään vuosina 2017—2019. Lapsilisien indeksisidonnaisuus poistetaan.

Sairausvakuutuskorvauksiin kohdistetaan säästöjä alentamalla matkakorvauksia, lääkäri- ja hammaslääkäripalkkiokorvauksia sekä harkinnanvaraisen kuntoutuksen menoja. Näillä toimenpiteillä saavutetaan julkiseen talouteen n. 124 milj. euron säästö, josta valtionosuus on n. 55 milj. euroa. Lääkekorvauksiin kohdistetaan vuodesta 2016 lähtien 50 milj. euron ja vuodesta 2017 lukien 150 milj. euron lisäsäästö, josta valtion osuus on v. 2016 n. 22,5 milj. euroa ja v. 2017 n. 67 milj. euroa. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta korvataan vastaavalla valtion takaamalla lainalla 1.1.2017 lukien, jonka johdosta momentilta vähennetään vuositasolla 70,0 milj. euroa.

Ruokavaliokorvaus lakkautetaan v. 2016, minkä säästövaikutus on 10 milj. euroa.

Ansiosidonnaista työttömyysturvaa uudistetaan vuoden 2017 alusta alkaen siten, että säästö julkiseen talouteen on 200 milj. euroa, kun muutokset ovat täysimääräisesti voimassa. Vastaavasti vuorotteluvapaajärjestelmää uudistetaan siten, että säästö julkiseen talouteen on 50 milj. euroa. Valtion kustannusten arvioidaan pienenevän n. 21 milj. euroa.

Aiemman kehyspäätöksen mukaisesti perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirretään kunnilta Kansaneläkelaitokselle vuoden 2017 alusta alkaen. Uudistuksen myötä perustoimeentulotuen menot budjetoidaan täysimääräisesti valtion talousarvioon. Kuntien rahoitusosuus (50 %) huomioidaan vähentämällä perustoimeentulotuen osuus kuntien valtionosuuksista. Toimeentulotuen alikäytön arvioidusta vähenemisestä johtuen kokonaismenojen arvioidaan nousevan vajaalla 90 milj. eurolla siirron yhteydessä. Määrärahan tasoon vaikuttaa myös asumistukijärjestelmien yhdistämisestä johtuva toimeentulotukimenojen kasvu. Menojen arvioidaan olevan 810 milj. euroa v. 2017 ja laskevan 804 milj. euroon kehyskauden lopulla.

Veteraanien vanhuudenhuollon palveluiden turvaamiseksi rintamaveteraanien kuntoutusmäärärahan taso on määritelty siten, että vuosittain kuntoutukseen käytettävissä olevan määrärahan taso kuntoutukseen oikeutettua veteraania kohden nousee vuodessa kehyskaudella n. 50 eurolla. Li-

säksi julkisen talouden suunnitelmassa on huomioitu sotainvalidien haitta-asterajan lasku 15 prosentista 10 prosenttiin 1.3.2017 lähtien, jonka kustannusvaikutus on 5,2 milj. euroa kehyskauden alussa ja 4,2 milj. euroa kehyskauden lopussa.

Valtion korvaukseen terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimustoimintaan varataan 15 milj. euroa vuodessa, jossa on huomioitu vähennyksenä 5 milj. euron tasomuutos. Valtion korvaukset terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin ovat v. 2017 n. 100 milj. euroa ja vuodesta 2018 alkaen 101,7 milj. euroa. Oikeuspsykiatriin tutkimuksiin varattu määräraha on 15,2 milj. euroa vuodessa.

Turvakotitoiminnan menoihin varattu valtion rahoitus kasvaa kehyskaudella aiempien kehyspäätösten mukaisesti n. 13,5 milj. eurosta 17,5 milj. euroon. Määrärahaa korotetaan turvakotipaikkojen määrän lisäämiseksi kohti Euroopan neuvoston mukaisen suosituksen tasoa.

Maatalousyrittäjien lomituksessa on huomioitu yhteensä 20 milj. euron säästö, josta 17 milj. euroa on kohdistettu lomituspalveluihin ja 3 milj. euroa hallintomenoihin.

Sosiaali- ja terveystieteiden hallinnonalalle kohdennetun sektoritutkimussäästön vaikutus on vuodesta 2017 lukien 30 milj. euroa. Säästö kohdentuu tutkimus- ja kehittämislaitoksille, hankkeisiin sekä tutkimuksen ja koulutuksen erityisvaltionosuuksiin.

Sote-uudistuksen jatkovalmisteluun osoitetaan 600 000 euroa vuosina 2016—2017.

Hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan yhteensä 130 milj. euroa, josta 23,5 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2016, 56,0 milj. euroa vuodelle 2017 ja 50,5 milj. euroa vuodelle 2018. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toimintaprosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti osoitetaan 4 milj. euroa vuosille 2016—2018.

Kuntien järjestämiin peruspalveluihin ja niihin suoritettaviin valtionosuuksiin liittyviä asioita käsitellään kokonaisuutena luvussa 6. Kuntatalous.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahat ovat n. 199 milj. euroa v. 2016 ja 171 milj. euroa v. 2019. Kehyskaudella panostetaan erityisesti bio- ja kiertotalouteen ja toimiin ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi, monitahoiseen yhteistyöhön Itämeren tilan parantamiseksi sekä luonnon-suojelun tason turvaamiseen.

Rakennetussa ympäristössä toimitaan asuntorakentamisen lisäämiseksi tavoitteena vastata asuntojen kysyntään. Rakentamista ja maankäyttöä koskevaa ohjausta kehitetään. Valtion tukeman asuntopolitiikan painopiste on suurimmissa kasvukeskuksissa, erityisesti Helsingin seudulla. Asumisen tuet kohdennetaan tukemaan kohtuuhintaisen asuntotarjonnan lisäämistä sekä parantamaan erityisryhmien asuntotarjontaa. Tuetaan ikääntyneiden kotona asumista ja lisätään ikääntyneiden palveluasuntojen tarjontaa. Valtion asuntorahastosta rahoitettavissa erityisryhmien investointiavustuksissa otetaan käyttöön hallitusohjelman mukaiset säästöt ja käyttörajoitukset. Investointiavustuksissa otetaan käyttöön hallitusohjelman mukaiset säästöt ja käyttörajoitukset. Investointiavustuksissa otetaan käyttöön hallitusohjelman mukaiset säästöt ja käyttörajoitukset.

tointiavustuksiin kohdistetaan 142,2 milj. euroa v. 2017 ja 122,2 milj. euroa vuosina 2018 ja 2019.

Määrärahoja suunnataan bio- ja kiertotaloutta edistäviin toimiin sekä ilmasto- ja energiapolitiikan kehittämiseen. Itämeren suojelussa käynnistetään merenhoidon toimenpideohjelman toimeenpano ja vesienhoidon toimeenpanossa suunnataan resursseja jäteveden käsittelyn parantamiseen, vesien kunnostukseen ja pohjavesien suojeluun. Vesien seuranta kehitetään ottaen huomioon EU-lainsäädännön vaatimukset. Tutkimusalue Arandan peruskorjaus tukee tätä tavoitetta.

Luonnonsuojelussa toteutetaan vanhoja suojeluohjelmia ja jatketaan Etelä-Suomen metsien toimintaohjelman (METSO) toimeenpanoa käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa toteuttaen hallitusohjelman mukainen 20 milj. euron säästö. Kansallispuistojen ja muiden runsaasti käytettyjen luonnonsuojelualueiden hyvällä hoidolla edistetään luonnon virkistyskäyttöä, luontomatkailua ja paikallistaloutta. Osana hallituksen kärkihankkeita osoitetaan lisärahoitusta ravinteiden kierrätyksen lisäämiseen ja siihen liittyvän sääntelyn valmisteluun sekä Itämeren ja vesien suojelemiseen. Lisäksi osana kärkihankkeita Suomen 100-vuotisjuhlavuonna 2017 on määrä perustaa uusi kansallispuisto. Kärkihankkeena toteutetaan myös kansallinen pilaantuneiden maa-alueiden kunnostus- ja kokeiluohjelma.

Öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen panostetaan varustamalla uusi ulkovartiolaiva ja jäänmurtaja jääöljynkeruulaitteilla.

Jätehuoltoa kehitetään valtakunnallisen ja alueellisten jätesuunnitelmien mukaisesti ja tehostetaan toimia jätealan uudistuneen lainsäädännön toimeenpanossa.

5.3.2. Valtion yhteiset tietojärjestelmähankkeet ja taloushallinto

Keskeiset tietojärjestelmähankkeet

Kehyksessä on varattu v. 2016 n. 30 milj. euroa ja vv. 2017—2019 vuosittain 60 milj. euroa hallinnonalojen keskeisiä tietojärjestelmä- ja tietohallintohankkeita sekä muita tuottavuushankkeita varten.

Vireillä olevia keskeisiä tietojärjestelmähankkeita ovat mm. syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentinhallintajärjestelmä, Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmä, viranomaisten yhteinen kenttäjohtamisen tietojärjestelmä, Verohallinnon valmisohjelmisto ja tietojärjestelmän uudistushanke sekä Suomen ympäristökeskuksen Envibase-hanke ympäristö- ja luonnonvaratietojen avaamiseen ja käyttöön.

Uusia rahoituskohteita, joille kehyksissä on määrärahat osoitettu, ovat mm. tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus ja Opetushallituksen Todennetun osaamisen rekisteri. Lisäksi rahoitetaan pienempiä hallinnonalojen tuottavuushankkeita.

Suunnitellun rahoituksen ottaminen vuotuisiin talousarvioihin edellyttää sitä, että hankesuunnitelmat ovat riittävän täsmällisiä mm. aiheutuvien ja poistuvien kustannusten ja hankkeen toteuttavuuden osalta sekä merkittävässä tietojärjestelmähankkeissa tietohallintolain (634/2011) ja valtioneuvoston asetuksen (1249/2014) edellyttämä valtiovarainministeriön julkisen hallinnon

ICT-toiminnon lausunto on hankkeen etenemistä puoltava. Valtiovarainministeriö tekee rahoitetavista hankkeista asianomaisen ministeriön kanssa yhteistoimintasopimuksen.

Talous- ja henkilöstöhallinto

Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskusmallin käyttöönotolla sekä toimintatapojen ja tietojärjestelmien kehittämisellä tavoitellaan valtionhallinnossa n. 40 prosentin tuottavuusparannusta. Valtiokonttorin selvityksen perusteella tästä on saavutettu noin puolet vuosina 2005—2011. Loppua 20 % tuottavuushyödyistä tavoitellaan kehyskaudella Kieku-tietojärjestelmäohjelman käyttöönottojen loppuunviennillä sekä yhtenäistämällä edelleen toimintatapoja ja tietojärjestelmiä sekä lisäämällä Palkeet-palvelukeskuksen käyttöä, automaatiota ja itsepalvelua.

Valtion virastot ja laitokset (n. 65 000 virkamiestä, pl. puolustusvoimat) siirtyvät vaiheittain käyttämään Kieku-tietojärjestelmää vuoden 2016 loppuun mennessä. Kieku-tietojärjestelmä korvaa nykyiset elinkaarensa päässä olevat virastokohtaiset talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmät. Ministeriöt varmistavat ohjauksellaan käyttöönottojen etenemisen hallinnonaloillaan määritellyssä aikataulussa yhteisten prosessien mukaisesti räätälöityjä ratkaisuja välttämällä.

Ministeriöiden ja virastojen tulee edelleen jatkaa talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuuskehitystä tukevien muutosten toteuttamista ja Palkeiden tarjoamien palveluiden käytön lisäämistä. Vuoden 2017 alusta toteutetaan tarpeelliset järjestelyt talous- ja henkilöstöhallinnon prosessiohjauksen, kehittämisen ja palvelutoiminnan tietojärjestelmien tehtävien keskittämiseksi sekä Kieku-hankkeen päättämiseksi Valtiokonttorissa ja Palkeissa. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuuden kehittämistä on tarpeen jatkaa hankevaiheen päättymisen jälkeen. Tämä merkitsee tarvetta ohjata ja seurata tuottavuustavoitteiden toteutumista virastoissa ja laitoksissa sekä tarvetta jatkaa talous- ja henkilöstöhallinnon prosessien yhtenäistämistä ja niihin sitoutuvien resurssien optimointia valtionhallinnossa.

Hallitusohjelman mukaisesti kirjanpidon ja tilinpäätöksen tehtäviä siirretään edelleen kirjanpitoyksiköiltä Palkeisiin (säästövaikutus 4 milj. euroa vuoden 2019 tasolla). Lisäksi hankintaprosessia keskitetään, yksinkertaistetaan ja sähköistetään (säästövaikutus 12 milj. euroa vuoden 2019 tasolla). Vastaavat säästöt on kohdistettu hallinnonaloille. Muutokset edellyttävät talousarviolainsäädännön muuttamista ja mahdollisesti myös muita säädösmuutoksia. Ministeriöt ohjaavat osaltaan hallinnonalaansa talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävien siirtämiseksi palvelukeskuksen hoidettavaksi.

Valtion hankintojen kehittäminen

Valtion hankintatoimea kehitetään valtiovarainministeriön johdolla yhteistyössä keskeisten hankintaorganisaatioiden ja Hansel Oy:n kanssa. Kehyskaudella yhteishankintasopimusten käyttöasetta ja hankintojen keskittämistä on tarkoitus lisätä niin, että niiden perusteella tehtävien hankintojen volyyymi ylittää 700 milj. euroa vuodessa. Tämä voi edellyttää yhteishankintojen laajentamista uusille tavara- ja palvelualueille. Yhtenäisten toimintatapojen, ohjausmallien ja tietojärjestelmien kehitystyötä jatketaan. Valtionhallinto hyödyntää entistä laajemmin sähköisiä tilaus- ja menokäsittelyjärjestelmiä edistäen hankintojen digitalisointia.

Valtion toimitilamenojen vähentäminen

Valtion toimitilamenoja vähennetään hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti rajaamalla Senaatti-kiinteistöjen investointivaltuutta 30 milj. eurolla. Investointien rajaamisen lisäksi säästötavoitetta on tarkoitus toteuttaa toimeenpanemalla tilatehokkuutta ja vuokrasäästöjä aikaansaavia tilahankkeita hallinnonaloilla. Virastojen vuokranalennushyöty leikataan määrärahoista etujassa kerta-vähennyksellä v. 2019.

Tilatehokkuutta parannetaan valtion uuden toimitilastrategian mukaisesti vastaamaan asetettuja tilatehokkuustavoitteita, muuttuneita työnteon tapoja ja kansalaisten sähköisen asioinnin lisääntymistä. Valtion kiinteistö- ja toimitilahallinnassa korostetaan valtion kokonaisuutta. Valtion maiden kehittämistä ja maapolitiikkaa toteutetaan valtion kiinteistöstrategian mukaisesti. Julkisen talouden suunnitelmassa 2015—2018 osana kasvupakettia Senaatti-kiinteistöille asetetusta kiinteistöomaisuuden myyntiin perustuvasta lisätuloutustavoitteesta jäljellä oleva osa on tarkoitus toteuttaa v. 2017 loppuun mennessä.

Hallintomenojen säästö

Hallitusohjelman mukaisesti hallintomenoista säästetään kehyskaudella 120 milj. euroa vuoden 2019 tasolla mm. tehtäviä ja velvoitteita purkamalla, henkilömenoissa eläkepoistumaa hyödyntämällä, lisäämällä digitalisaatiota ja uudistamalla rakenteita. Säästövelvoitteet koskevat kaikkia hallinnonaloja.

Vuoden 2016 säästö toimintamenoista on kohdistettu talousarviossa ministeriöiden esitysten pohjalta suoraan toimintamomenteillemme. Vuosien 2017—2019 säästö tullaan kohdistamaan julkisen talouden suunnitelman 2017—2020 valmistelussa keväällä 2016 säästöpotentiaaliarvioinnin pohjalta.

Valtiovarainministeriön johdolla säästöjen kohdentamiseksi tunnistetaan ja arvioidaan virastojen ja laitosten säästöpotentiaalia ja toimintojen kustannuksia sekä huomioidaan virastojen ja laitosten tekemiä toiminnan uudistuksia yhteistyössä hallinnonalojen kanssa. Rinnalla kehitetään vertailtavuusinformaatiota ja laskentamenetelmiä sekä menosäästöjen kohdentamistapoja.

5.4. Budjettitalouden tulot

Budjettitalouden varsinaisten tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 1½ % vuodessa. Verotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2½ % vuodessa. Verotulojen osuus budjettitalouden varsinaisista tuloista on n. 84 %. Vuonna 2019 budjettitalouden tulojen arvioidaan olevan 51,7 mrd. euroa.

Valtion budjettitalouden tuloarvioiden lähtökohtana on arvio kansantalouden keskipitkän aikavälin kehityksestä. Talouskasvun arvioidaan olevan vaatimatonta kehyskaudella, mistä johtuen veropohjatkin kasvavat hitaasti. Kehyskauden tuloarvioissa on huomioitu hallitusohjelmassa päätetyt veroperustemuutokset.

Veroperustemuutokset

Hallituksen veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelmassa on sekä verotusta kiristäviä että verotusta keventäviä toimenpiteitä. Veropolitiikan liikkumavaraa vaalikauden alussa rajoittavat valtiontalouden alijäämä ja julkisen talouden sopeutustarve. Julkisen talouden kestävyys tukemiseksi hallitusohjelman veronkevennykset toteutetaan hallituskaudella asteittain.

Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloverotukseen tehdään vuosittain ansiotason nousua tai inflaatiota vastaavat tarkistukset. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään v. 2016 kasvattamalla työtulovähennystä. Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron lahjoitukset säädetään vähennyskelpoisiksi. Luovutustappio säädetään vähennyskelpoiseksi kaikesta pääomatulosta, kun se voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti on vähennyskelpoista ainoastaan luovutusvoitosta. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan. Vuodeksi 2016 otetaan määräaikaisena käyttöön mahdollisuus ns. tehokkaaseen katumiseen verotuksessa. Yleisradioveron parametreja tarkistetaan Yleisradio Oy:lle siirrettävän määrärahan indeksijäädytysten johdosta siten, että pienimmän maksuunpantavan veron määrää korotetaan 51 eurosta 70 euroon, jolloin alin tuloraja, jolla veroa aletaan maksaa, nousee n. 7 500 eurosta n. 10 300 euroon vuodessa.

Vuonna 2017 kotitalousvähennystä kasvatetaan korottamalla korvausastetta ja sisällyttämällä ikääntyneiden hoitopalveluja vähennyksen piiriin. Liikkeen- ja ammatinharjoittajille, maa-, metsä- ja porotalouden harjoittajille sekä elinkeino- ja verotusyhtymille otetaan käyttöön 5 prosentin yrittäjävähennys.

Asuntolainan korkovähennysoikeuden supistamista nopeutetaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti asuntolainan koroista vähennyskelpoinen osuus supistuu 5 prosenttiyksiköllä vuodessa nykyisestä 65 prosentista 50 prosenttiin vuoteen 2018 mennessä. Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti vähennysoikeus supistuisi 10 prosenttiyksiköllä vuodessa vuosina 2016—2019 niin, että v. 2019 asuntolainan koroista vähennyskelpoista olisi 25 %. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti väliaikaisen lapsivähennyksen voimassaolo päättyy vuoden 2017 lopussa. Valtion tuloveroasteikon v. 2012 väliaikaisena käyttöön otetun ylimmän tulo luokan (ns. solidaarisuusveron) voimassaoloa jatketaan vuoden 2019 loppuun saakka. Lisäksi solidaarisuusveron alarajaa alennetaan 90 000 eurosta 72 300 euroon vuosille 2016 ja 2017. Ylempi pääomatuloverokanta korotetaan 33 prosentista 34 prosenttiin v. 2016.

Osakeyhtiöiden tappioiden vähentämisoikeutta laajennetaan. Sukupolvenvaihdoksia helpotetaan keventämällä perintöverotusta. Metsätilojen sukupolvenvaihdoksia helpotetaan.

Tupakkaveroa, jäteveroa sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden verotusta korotetaan. Yhdistettyä sähkön ja lämmön tuotantoa ohjataan vähäpäästöisemmäksi poistamalla niiden verotuki asteittain. Kaivostoiminta siirretään takaisin alempaan sähköveroluokkaan II:een sekä energiantensiivisen teollisuuden energiaveronpalautuksen piiriin. Tupakkaveron korotus toteutetaan asteittain käyttäytymisvaikutusten hillitsemiseksi.

Autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä n. 200 milj. euroa. Kevennys toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään

käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia. Ajoneuvoveroa korotetaan 100 milj. eurolla vuodesta 2017 alkaen. Rekisteröidyille veneille ja moottoriajoneuvoille otetaan käyttöön uusi vuotuinen vero. Rataveron väliaikaista poistoa ja väylämaksun puolitusta jatketaan vuoden 2018 loppuun saakka.

Kehyskauden verotuottoihin vaikuttavat myös eräät edellisellä vaalikaudella tehdyt päätökset, jotka astuvat voimaan kehyskaudella 2016—2019. Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta korotettiin väliaikaisesti 5 prosenttiyksiköllä ja seurakuntien 0,4 prosenttiyksiköllä verovuosille 2012—2015. Kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen päätyminen vuoden 2015 lopussa ja seurakuntien yhteisövero-osuuden siirtyminen valtiolle vuoden 2016 alusta kasvattavat valtion osuutta yhteisöveron tuotosta.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Alla olevassa taulukossa esitetään arvio veroperustemuutosten vaikutuksesta valtion verotuloihin edelliseen vuoteen verrattuna.

Pääministeri Sipilän hallituksen keskeisten veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuottoon vuositasolla, milj. euroa

	2016	2017	2018	2019
Ansiotuloverotuksen ati/khi-tarkistus	-115	-135	-162	-189
Työtulovähennyksen korotus	-210			
Kotitalousvähennyksen kasvattaminen		-18		
Yrittäjävähennyksen käyttöönotto		-70		
Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemien lahjoitusten vähennyskelpoisuus	-3			
Luovutustappioiden vähennyskelpoisuus kaikesta pääomatulosta	-20			
Asuntolainan korkovähennysoikeuden supistaminen (ei sis. edellisen eduskunnan hyväksymiä muutoksia)	11	11	11	28
Ns. solidarisuusveron voimassaolon jatkaminen				55
Ns. solidaarisuusveron alarajan alentaminen (voimassa 2016 ja 2017)	34			
Ylemmän pääomatuloverokannan korottaminen	34			
Tehokas katuminen	10			
Yleisradioveron tarkistaminen yle-määrärahan indeksijäädytyksen johdosta	-20			
Osakeyhtiöiden tappioiden vähennysoikeuden laajentaminen		-10		
Sukupolvenvaihdosten helpottaminen perintöverotusta keventämällä		-40		
Metsätilojen sukupolvenvaihdosten helpottaminen		-20		
Tupakkaveron korotus	68	68	68	68
Jäteveron korotus	5			

Pääministeri Sipilän hallituksen keskeisten veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuloon vuositasolla, milj. euroa

	2016	2017	2018	2019
Lämmityksen, voimalaitosten ja työkoneiden polttoaineveron korotus	85			
Yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon verotuen poistaminen		45		45
Kaivostoiminnan palauttaminen sähköveroluokka II:een		-21		
Autoveron alentaminen	-31	-36	-50	-65
Ajoneuvoveron korotus		100		
Rekisteröityjen veneiden ja moottoriajoneuvojen veron käyttöönotto		50		
Tavaraliikenteen rataveron poiston ja väylämaksun puolituksen jatko vuodella			-55	

Verotulojen kehitys 2016—2019

Ansio- ja pääomatuloveron tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin n. 2½ % vuodessa. Ansiotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2,1 % ja pääomatulojen n. 2,7 %. Veroperustemuutosten arvioidaan vähentävän ansio- ja pääomatuloveron tuottoa yhteensä vajaat 0,8 mrd. eurolla kehyskaudella, josta n. 0,6 mrd. euroa koostuu ansiotuloverotukseen tehtävistä ansiotason tai kuluttajahintojen nousua vastaavista tarkistuksista.

Yhteisöveron maksuunpanon mukaisen kokonaistuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella suurin piirtein samassa tahdissa kansantalouden tilinpidon mukaisen ylijäämän kanssa, keskimäärin n. 4 % vuodessa. Valtiolle tilitettävän yhteisöveron tuoton arvioidaan kasvavan maksuunpanon mukaista tuottoa nopeammin, keskimäärin n. 6 % vuodessa. Kasvu on nopeampaa, koska v. 2016 kuntien yhteisövero-osuuden määräaikainen korotus päättyy ja seurakunnat eivät enää ole yhteisöveron saajia. Näiden muutosten arvioidaan kasvattavan valtiolle tilitettävän yhteisöveron tuottoa n. 0,3 mrd. euroa.

Arvonlisäveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 2 % vuodessa. Arvonlisäveron tuoton kasvuennuste johdetaan pääosin kotitalouksien kulutusmenojen kasvuarviosta. Arvonlisäveron tuottoa vuosina 2017 ja 2018 alentavat kertaluontoiset verontilitysten siirtymiset vuodenvaihteen yli. Nämä liittyvät pienyritysten mahdollisuuteen siirtyä maksuperusteiseen arvonlisäverojen tilitykseen v. 2017 sekä maahantuonnin arvonlisäverotuksen siirtymiseen Tullilta Verohallintoon v. 2018.

Valmisteverojen tuoton arvioidaan kasvavan kehyskaudella kokonaisuudessaan keskimäärin n. 1 % vuodessa. Veroperustemuutosten arvioidaan kasvattavan valmisteverojen tuottoa kehyskaudella yhteensä n. 0,4 mrd. euroa verrattuna tilanteeseen, jossa korotuksia ei tehtäisi. Valmisteveron veropohjien arvioidaan pääasiassa pienenevän johtuen verotuksen ohjausvaikutuksesta.

Autoveron tuoton arvioidaan alenevan keskimäärin n. 7 % vuodessa. Tämä johtuu hallitusohjelman mukaisesta autoveron keventämisestä sekä siitä, että uusien autojen hiilidioksidipäästöjen alentumisen odotetaan jatkuvan. Autoveron määrä riippuu auton yleisestä vähittäismyyntiarvosta

Suomen markkinoilla sekä hiilidioksidipäästöistä, joten päästöjen väheneminen pudottaa uusien autojen veroprosenttia.

Ajoneuvoveron tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin n. 6 %. Verotuoton kasvu painottuu kehyskauden alkuvuosiin ajoneuvoveron korotuksista johtuen. Ajoneuvoveroa korotetaan vuoden 2017 alussa 100 milj. eurolla. Koska ajoneuvovero kannetaan etukäteen juoksevalta 12 kuukauden mittaiselta verokaudelta, on korotuksella vaikutusta jo vuoden 2016 ajoneuvoverokertymään. Lisäksi ajoneuvoveron kertymään vaikuttaa edellisen hallituksen päätös korottaa ajoneuvoveroa vuoden 2016 alusta 180 milj. eurolla.

Muut budjettitalouden tulot

Sekalaisten tulojen arvioidaan vähenevän kehyskaudella keskimäärin 2½ % vuodessa, mikä aiheutuu vuoden 2015 poikkeuksellisen suurista tuloista.

Budjettitalouden muista tuloista osinko- ja osakemyyntituloja tai pääomanpalautuksia arvioidaan kertyvän vuosittain n. 1,8 mrd. euroa.

Valtion liikelaitosten tuloutusten arvioidaan olevan keskimäärin runsaat 200 milj. euroa vuodessa (ks. tarkemmin luvusta 5.6).

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden varsinaisista tuloista vuosina 2015—2019, mrd. euroa

	2015	2016	2017	2018	2019	2015—2019 keskim. vuosimuutos, %
	TA					
Verotulot yhteensä	39,9	40,8	41,5	42,4	43,9	2,4
— ansio- ja pääomatuloverot	8,9	9,2	9,4	9,7	10,1	2,4
— yhteisövero	2,5	2,9	3,1	3,2	3,4	5,9
— arvonlisävero	16,9	16,9	17,1	17,5	18,2	2,2
— valmisteverot	7,1	7,1	7,1	7,2	7,2	1,0
— muut verotulot	4,5	4,8	4,9	4,9	5,0	2,9
Sekalaiset tulot	6,1	5,3	5,3	5,4	5,5	-2,4
Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	2,8	2,5	2,1	2,6	2,0	-8,1
— Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	2,1	2,0	1,6	2,1	1,5	-8,9
Tulot yhteensä¹⁾	49,1	49,1	49,4	50,8	51,7	1,3

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

5.5. Valtion budjettitalouden tasapaino ja velka

Kun huomioidaan kehyspäättöksen mukainen määrärahakehitys ja tuloarviot, valtion budjettitalouden alijäämän ennakoidaan olevan n. 5,0 mrd. euroa v. 2016. Alijäämän arvioidaan alenevan 4,0 mrd. euroon v. 2019.

Kevään 2015 ns. tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna budjettitalouden tasapaino paranee keskimäärin n. 0,8 mrd. euroa/vuosi. Tämä tarkoittaa n. 3,4 mrd. euroa keväällä 2015 arvioitua vähäisempää valtion nettolainanottoa vuoden 2019 loppuun mennessä. Alijäämien alenemista selittää tärkeimpänä hallituksen päättämät määrärahoja koskevat sopeutustoimet. Talouden kehitystä koskevan ennusteen heikkeneminen vaikuttaa vastakkaiseen suuntaan pääasiassa alentuneiden verotuloarvioiden kautta mutta myös suhdanneluontoisten menojen kasvun kautta. Myös valtionvelan korkomenojen arvioidaan olevan hieman suuremmat kuin vielä keväällä arviointiin johtuen vuoteen 2019 ulottuvien korko-oletusten noususta.

Vuonna 2017 budjettitalouden tasapaino heikkenee väliaikaisesti. Tämä on seurausta pääosin kärkihankkeiden ajoituksesta mutta myös muista tekijöistä, kuten turvapaikanhakijoista aiheutuvista menoarvioista sekä verotuksen muutosten ajoituksesta.

Valtionvelan määrän oletetaan kasvavan n. 106 mrd. euroon v. 2016. Valtion velan suhde bruttokansantuotteeseen nousee koko vaalikauden. Valtionvelan arvioidaan olevan v. 2019 n. 120 mrd. euroa, mikä on n. 52 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtiontalouden jäämä- ja velkakehitystä tarkastellaan kansantalouden tilinpidon näkökulmasta luvussa 3.2.

Valtiovarainministeriön arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2015—2019, mrd. euroa, käyvin hinnoin

	2015	2016	2017	2018	2019
Budjettitalouden arvioidut tulot yhteensä ¹⁾	49,1	49,1	49,4	50,8	51,7
Budjettitalouden arvioidut menot yhteensä, käyvin hinnoin ²⁾	54,4	54,1	55,2	55,7	55,7
Arvio budjettitalouden tasapainosta	-5,3	-5,0	-5,9	-4,9	-4,0
Valtionvelka suhteessa BKT:seen, %	49	50	51	52	52

¹⁾ Sisältää myös valtion antamien lainojen takaisinmaksut.

²⁾ Menot on muutettu käypähintaiseksi valtiovarainministeriön valtionmenojen hintaindeksiennusteella, joka antaa suuntaa antavan arvion hintakehityksestä kehyskaudella.

5.6. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous

Valtio kansantalouden tilinpidossa

Kansantalouden tilinpidossa valtiosektoriin luetaan kuuluvaksi valtion budjettitalouden ohella budjettitalouden ulkopuolella olevat valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto, joka luokitellaan kansantalouden tilinpidossa työeläkelaitosten sektoriin) sekä yliopistot, Yleisradio Oy, Solidium

Oy, Senaatti-kiinteistöt, yliopistokiinteistöyhtiöt, HAUS Kehittämiskeskus Oy, Leijona Catering Oy sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

Valtionavustus VTT:n toimintaan on kehyskaudella 2016—2019 n. 90 milj. euron tasolla.

Yliopistojen kokonaisrahoitus muodostuu valtion talousarviossa yliopistoille osoitetuista määrärahoista ja tätä täydentävästä rahoituksesta (mm. maksullinen toiminta, lahjoitukset ja sponsori-rahoitus). Vuonna 2014 yliopistojen kokonaisrahoitus oli n. 2,8 mrd. euroa, josta valtion suoran ja valtion kilpaillun rahoituksen osuus oli n. 75 %.

Yliopistokiinteistöyhtiöitä on kolme: Suomen Yliopistokiinteistöt Oy, Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy ja Aalto-yliopistokiinteistöt Oy. Ne ovat yliopistojen kiinteistöjen omistamiseen ja kehittämiseen keskittyviä yhtiöitä. Valtio omistaa Suomen Yliopistokiinteistöistä 1/3 ja yliopistot 2/3. Muut yhtiöt ovat kokonaan kiinteistöjä käyttävien yliopistojen omistuksessa.

Valtionrahoitus Yleisradio Oy:lle on muodostunut vuoden 2013 alusta lukien käyttöön otetusta yleisradioverosta, jota vastaava määrä siirretään Valtion televisio- ja radorahastoon ja edelleen Yleisradio Oy:lle. Siirrettävän määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason muutosta vastaavasti. Tästä poiketen vuosien 2016—2019 osalta Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä. Yleisradion tehtäviä ja rahoitusta tullaan kuitenkin käsittelemään erikseen asetettavassa parlamentaarisessa työryhmässä.

Valtion sijoitusyhtiö Solidium Oy on valtion kokonaan omistama osakeyhtiö, jonka tehtävänä on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yrityksissä. Yhtiön osakesalkussa on kaksitoista pörssilistattua yhtiötä, joissa Solidium on vähemmistöomistaja. Solidiumin hallitus tekee sijoituspäätökset itsenäisesti johdon valmistelemien analyysien ja esitysten perusteella. Solidium Oy tuloutti v. 2013 valtion talousarvioon 1 800 milj. euroa ja v. 2014 1 087 milj. euroa.

Muilta osin valtion omistajapolitiikasta vastaa valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto, jonka vastuulle on keskistetty kaupallisin perustein toimivien yhtiöiden omistajaohjaus. Osaston vastuulla oli joulukuussa 2014 23 kaupallisesti toimivaa yhtiötä sekä lisäksi 4 erityistehtäväyhtiötä, joiden ohjauksesta se vastaa. Lisäksi osaston vastuulla on valmistella yleiset valtion omistajapolitiikkaa koskevat linjaukset, omistajaohjauskäytännöt sekä koordinoita ministeriöiden yhteistyötä koskien omistajaohjausta.

Budjetin ulkopuolinen rahastotalous

Valtiolla on yksitoista talousarvion ulkopuolista rahastoa. Valtion vakuusrahasto lakkautettiin 1.1.2015 ja varat tuloutettiin budjettitalouteen vuoden 2015 talousarviossa. Toisaalta 1.1.2015 perustettiin uusi talousarvion ulkopuolinen rahasto, Rahoitusvakuusrahasto. Rahasto on rahoitusvakuusviraston alainen, ja se muodostuu vakuusmaksuin kartutettavasta kriisinratkaisurahastosta ja talletussuojamaksuin kartutettavasta talletussuojarahastosta. Luottolaitosten vakuusmaksut siirretään Rahoitusvakuusrahastosta edelleen EU:n yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Muut budjetin ulkopuoliset rahastot ovat Valtion asuntorahasto, Valtion eläkerahasto, Maatilatalouden kehittämisrahasto, Valtion ydinjätehuoltorahasto, Huoltovarmuusrahasto, Valtiontakuu-

rahasto, Valtion televisio- ja radiorahasto, Maatalouden interventiorahasto, Palosuojelurahasto sekä Öljysuojarahasto.

Budjetin ulkopuolisten rahastojen yhteenlaskettujen tulojen arvioidaan olevan kehyskaudella vuosittain keskimäärin vajaa 5,2 mrd. euroa ja menojen 4,9 mrd. euroa. Rahastotalouden vuosittainen nettoylijäämä on siten keskimäärin n. 0,3 mrd. euroa. Rahastojen vuosittainen nettoylijäämä ilman eläkerahastoa arvioituna on hieman alempi.

Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot, milj. euroa

	2015	2016	2017	2018	2019
Verot ja veroluonteiset tulot yhteensä	87	216	237	247	257
Sekalaiset tulot	314	152	167	137	135
Eläkemaksut	1 641	1 628	1 619	1 613	1 625
Korkotulot ja voiton tuloutukset	359	373	405	397	388
Siirrot talousarviosta	511	525	549	549	511
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	2 912	2 895	2 977	2 943	2 916
Myönnettyjen lainojen takaisinmaksut	2 219	2 223	2 230	2 244	2 263
Tulot yhteensä	5 132	5 118	5 208	5 188	5 179
Kulutusmenot	247	159	166	167	168
Siirtomenot	836	949	869	965	1 050
Korkomenot	1	1	1	1	1
Siirrot talousarvioon	2 342	1 830	1 895	1 928	1 956
Menot pl. rahoitustaloustoimet	3 426	2 938	2 931	3 060	3 175
Myönnetyt lainat ja muut finanssisijoitukset	1 823	1 825	1 852	1 855	1 858
Menot yhteensä	5 249	4 763	4 783	4 915	5 033
Nettorahoitusylijäämä	-117	354	425	273	146

Liikelaitokset

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön alainen liikelaitos, jonka tehtävänä on toimia valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana. Senaatti-kiinteistöt tarjoaa ja tuottaa palveluita ensisijaisesti valtionhallinnolle. Vuokrattava pinta-ala oli v. 2014 yhteensä 6,4 milj. m², liikevaihto 625 milj. euroa ja taseen loppusumma 4,7 mrd. euroa. Perusparannus- ja uudisrakennusinvestointeja tehtiin n. 234 milj. eurolla. Vuokraustoiminnan tulos oli 105 milj. euroa. Kiinteistöjen myyntituotot olivat 72 milj. euroa ja myyntitoiminnan tulos n. 24 milj. euroa. Senaatti-kiinteistöjen tuloutus v. 2015 on valtion talousarviossa n. 210 milj. euroa.

Valtion vuokrajärjestelmää uudistetaan vuoden 2016 alusta. Senaatti-kiinteistöjen on määrä toimia jatkossa valtion ainoana tilanhankintayksikkönä. Valtion olemassa olevien tilojen käyttö säädetään ensisijaiseksi. Vuokrasopimusten joustavuutta lisätään helpottamalla virastojen ja laitosten irtautumista tarpeettomista valtion omistamista tiloista. Senaatti-kiinteistöt voi myös tehokkaammin myydä valtiolle tarpeetonta tilaa. Valtio siirtyy vuoden 2016 alussa omakustannusperusteisiin vuokriin, mikä laskee Senaatti-kiinteistöjen vuokratuottoja arviolta 81 milj. euroa vuodessa. Vuokra-alennuksia vastaavat alennukset on sisällytetty hallinnonalojen

määrärahoihin. Senaatti-kiinteistöjen voitontuloutukseksi valtiolle on arvioitu v. 2016 100 milj. euroa, 85 milj. euroa v. 2017, 75 milj. euroa v. 2018 ja 85 milj. euroa v. 2019. Tuloutusarviossa on huomioitu Puolustusvoimien vuokrankorotus (+36 milj. euroa) sekä vuokrien omakustannusperiaatteen käyttöönotto (- 81 milj. euroa). Keväällä 2014 päätetystä ns. tasepaketista aiheutuu Senaatti-kiinteistölle lisätuloutusta 40 milj. euroa v. 2016 ja 20 milj. euroa v. 2017. Lisäksi Senaatti-kiinteistöjen tuloarviota on korotettu 5 milj. euroa v. 2016, 10 milj. euroa v. 2017, 20 milj. euroa v. 2018 ja 30 milj. euroa v. 2019 aiheutuen hallituksen säästöpäätöksestä, jonka mukaisesti Senaatti-kiinteistöjen investointivaltuutta rajataan siten, että vuokriin aiheutuu pysyvä 30 milj. euron vähennys. Toimenpide vähentää Senaatti-kiinteistöjen menoja. Liikelaitoksen alkuvaiheessa saama hyöty tuloutetaan valtiolle.

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jonka tehtävät on jaettu liiketoimintaan ja toisaalta budjetti-varoin ja maksutuloin hoidettaviin julkisiin hallintotehtäviin. Metsähallituksen hallinnassa on n. 12,5 milj. hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita, joiden tasearvo on n. 2,7 mrd euroa. Tästä tuottovaatimuksen alaista peruspääomaa on n. 2,5 mrd. euroa. Metsähallituksen vuotuinen liikevaihto on n. 250 milj. euroa. Metsähallituslainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Metsähallituksen budjettitalouteen tekemän tuloutuksen arvioidaan olevan vuosittain 120 milj. euroa.

6. Kuntatalous

Julkisen talouden suunnitelman kuntataloutta koskeva osa sisältää kuntatalouden menorajoitteen ja hallituksen muut kuntataloutta ja kuntien tehtäviä koskevat linjaukset sekä tarkastelun valtion toimenpiteiden vaikutuksesta kuntatalouteen ja kuntatalouden keskipitkän aikavälin kehitysnäkymistä kuntien kirjanpidon käsittein. Tässä esitettävää kuntatalouden tarkastelua täydentää erikseen laadittava kuntatalousohjelma.

6.1. Kuntataloutta koskevat linjaukset

Kuntatalouden alijäämä saa olla korkeintaan ½ prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon v. 2019.

Kuntatalouden menorajoite

Julkisen talouden suunnitelmaa koskeva kansallinen säännöstö edellyttää, että hallitus päättää kuntatalouden ns. menorajoitteesta. Tarkoituksena on, että menorajoite on yhdenmukainen hallituksen kuntatalouden rahoitusasemataavoitteen kanssa. Menorajoite on euromääräinen raja valtion toimista kuntatalouteen aiheutuvalle menojen muutokselle.

Hallitus on päättänyt, että sen toimenpiteiden nettovaikutus on v. 2019 vähintään 540 milj. euroa kuntatalouden toimintamenoja alentava verrattuna hallitusohjelman pohjana olleeseen, 2.4.2015 päätettyyn ns. tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Menorajoitteen mitoituksessa otetaan huomioon tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan nähden uudet toimet, jotka sisältyvät vuosien 2016—2019 julkisen talouden suunnitelmaan ja vuoden 2016 talousarvioesitykseen. Hallitusohjelman liitteen 6 kuntatalouteen vaikuttavat toimet on pääosin sisällytetty julkisen talouden suunnitelmaan ja vuoden 2016 talousarvioesitykseen, pois lukien erikoissairaanhoidon kannustinjärjestelmä, toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistus ja sosiaali- ja terveystalouden suunnitteluvaihtojen vähentäminen.

Kuntatalouden menorajoite vuosina 2016—2019, milj. euroa

2016	2017	2018	2019
-160	-340	-460	-540

Menorajoitteen toteutumista seurataan vuosittaisissa julkisen talouden suunnitelman tarkistuksissa. Menorajoitetta ei voi väljentää tässä julkisen talouden suunnitelmassa asetetulta tasolta. Sitä kiristetään vuosittain, kun toistaiseksi täsmentymättömien hallitusohjelmassa sovittujen toimenpiteiden valmistelu etenee.

Kun kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen yhden miljardin euron toimenpideohjelma etenee ja uudet kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät toimenpiteet konkretisoituvat valmistelussa siten, että ne voidaan sisällyttää valtion talousarvioesitykseen ja julkisen talouden suunnitelmaan, nämä uudet toimenpiteet otetaan huomioon menorajoitetta kiristävänä. Samoin menettellään mahdollisten sote-uudistuksen (tavoite 3 mrd. euroa) kautta tulevien, kuntien kustannuksia alentavien vaikutusten osalta.

Sen lisäksi, mitä hallitusohjelmassa on päätetty kuntien tehtävistä ja velvoitteista, kunnille ei anneta uusia kuntataloutta pysyvästi heikentäviä lakisääteisiä tehtäviä tai velvoitteita tai niiden laajennuksia. Jos kuntien ja kuntayhtymien toimintamenoja pysyvästi lisäävistä tehtävistä tai velvoitteista poikkeuksellisesti kuitenkin säädetään julkisen talouden kokonaisedun vuoksi, kuntatalouden rahoitusaseman heikentyminen estetään lisäämällä valtionapuja, karsimalla samassa yhteydessä kuntasektorin muita tehtäviä ja velvoitteita tai mahdollistamalla maksutulojen korotukset. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti uusiin tai laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus.

Muut kuntatalouden rahoitusasemaan vaikuttavat valtion toimenpiteet

Menorajoitteen asettamisen lisäksi hallitus vahvistaa kuntataloutta antamalla kunnille mahdollisuuden maksutulojen lisäämiseen. Päivähoitomaksuja, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen asiakasmaksuja korotetaan yhteensä 230 milj. eurolla. Kiinteistövero korotetaan hallituskaudella asteittain yhteensä 100 milj. eurolla.

Hallitusohjelman mukaan veroperusteisiin tehtävät muutokset kompensoidaan kunnille.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus ja kuntatalouden sopeutustarve

Hallituksen toimenpiteiden kokonaisvaikutus on yhteensä 0,5 mrd. euroa kuntataloutta vahvistava vuoden 2019 tasolla.

Valtion toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus vuonna 2019, milj. euroa

Menorajoite	540
Menorajoitteen toimiin liittyvä valtionapujen muutos	-70
Valtionosuuksien indeksijäädytys	-310

Valtion toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus vuonna 2019, milj. euroa

Maksuperusteiden muutokset	230
Kiinteistöveron korottaminen	100
Yhteensä	490

Hallitusohjelman pohjana olleen kevään 2015 ennusteen mukaan paikallishallinnon alijäämä oli 0,9 % suhteessa kokonaistuotantoon v. 2019 kansantalouden tilinpidon käsittein. Valtiovarainministeriön päivitetystä ennusteesta on huomioitu jo täsmentyneet hallitusohjelman mukaiset kuntatalouteen vaikuttavat toimet. Nämä vahvistavat paikallishallinnon rahoitusasemaa nettomääräisesti vajaat 500 milj. euroa vuoden 2019 tasolla. Talousnäkymät suhteessa kevään ennusteeseen ovat kuitenkin heikentyneet. Päivitetyn ennusteen mukaan kuntatalouden alijäämä on 1,9 mrd. euroa eli 0,8 % suhteessa kokonaistuotantoon v. 2019. Rahoitusasematavoitteen saavuttaminen edellyttäisi siten paikallishallinnon sopeutusta vielä runsaalla 0,7 mrd. eurolla vuoden 2019 tasolla. Tämä jää katettavaksi hallitusohjelman toistaiseksi täsmentymättömillä toimenpiteillä tai myöhemmin päätettävillä uusilla valtion toimenpiteillä sekä kuntien omilla toimilla.

Kuntatalouden vakauden turvaamiseksi on välttämätöntä, että hallitusohjelman mukaiset sopeustoimet valmistellaan ja toimeenpannaan määrätietoisesti siten, että tavoitellut säästöt voidaan saavuttaa. Tämän lisäksi kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisessä täytyy edetä etupainotteisesti.

Kuntien omat toimenpiteet

Kunnilla on laaja itsehallinto, eikä valtio voi pelkästään omilla toimillaan taata kuntatalouden tasapainottumista. Näin ollen myös kunnilla on suuri vastuu kuntatalouden tasapainottamisesta mm. rakenteellisia uudistuksia toteuttamalla ja tuottavuutta nostamalla. Valtio ei voi ohjata kuntatalouden investointeja eikä sitä kautta hillitä kuntatalouden velkaantumista. Investointien priorisoinnilla, oikealla ajoituksella ja laadukkaalla toteutuksella on suuri merkitys kuntatalouden sopeutuksessa. Hallitusohjelman tavoitteet liittyen työn verotuksen keventämiseen ja kokonaisverotuksen tasoon tulee myös ottaa huomioon sopeutuskeinoja valittaessa.

6.2. Valtion kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet**Valtionavut kehyskaudella**

Kuntien valtionavut ovat v. 2016 n. 11 mrd. euroa, ja ne alenevat n. 10,4 mrd. euroon v. 2019. Valtionapujen tasoon vaikuttavat hallituksen päätösten lisäksi edellisen hallituksen päättämät valtionosuuden leikkaukset vv. 2016—2017, perustoimeentulotuen siirto kunnilta Kelalle sekä v. 2016 maksettava valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus. Valtio-kunta-suhteessa neutraalit veromenetyksen kompensatiot myös lisäävät valtionosuuksia.

Hallitusohjelma sisältää useita kuntien menojen kasvua hillitseviä ja siten kuntataloutta vahvistavia toimia.

Omais- ja perhehoidon kehittämiseen kohdistetaan täydellä valtion rahoituksella lisäpanostuksia, joiden tavoitteena on hidastaa kustannusten kasvua vanhuspalveluissa. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2016 aikana, ja mahdolliset vuotta 2016 koskevat määrärahatarpeet on

tarkoitus käsitellä vuoden 2016 lisätalousarvioesityksen yhteydessä. Valtionosuuden lisäys on yhteensä 90 milj. euroa v. 2017 ja 95 milj. euroa vuodesta 2018 lähtien. Tavoitteena on saavuttaa vuoden 2019 tasossa 180 milj. euroon nouseva säästö kuntien menoissa. Peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään kustannussäästöä vastaava vähennys.

Lastensuojeluun ja lapsiperheiden kotiapuun kohdistetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen täydellä valtion rahoituksella 10 milj. euron lisäys vuosina 2016—2018 ja 25 milj. euroa v. 2019. Lisäyksellä toimeenpannaan erityisesti uudistettua sosiaalihuoltolakia. Vanhusten kotihoitoon kohdennetaan 4,8 milj. euroa vuosina 2017—2018 ja 5,8 milj. euroa v. 2019. Myös tämän lisäyksen valtionosuusprosentti on 100.

Vanhuspalvelujen henkilöstömitoitusta tarkistetaan, minkä arvioidaan tuottavan säästöä vuodesta 2017 lähtien. Kuntien menojen arvioidaan vähenevän 70 milj. eurolla vuoden 2019 tasossa, jota vastaava valtionosuuden vähennys on 19 milj. euroa.

Alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämistä tehostetaan vuodesta 2016 lähtien tavoitteena hidastaa menojen kasvua. Tehostamistoimien arvioidaan vähentävän kuntien menoja vuodesta 2016 alkaen. Vuoden 2019 tasossa menosäästöksi arvioidaan 110 milj. euroa, ja kuntien peruspalvelujen valtionosuuden vähennys on vastaavasti 28 milj. euroa.

Subjektiiivista päivähoito-oikeutta muutetaan 1.8.2016 alkaen siten, että jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa esiopetukseen asti. Kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen olisi oikeus, mikäli lapsen vanhempien tai muiden huoltajien työ, opiskelu, yrittäjyys tai omassa työssä oleminen sitä edellyttäisi. Muutosten arvioidaan vähentävän vuositasolla kuntien menoja 62 milj. eurolla, jota vastaavasti peruspalvelujen valtionosuutta vähennetään 15,9 milj. eurolla. Lisäksi varhaiskasvatuksessa kasvattajien ja yli 3-vuotiaiden lasten määrän suhdetta muutetaan 1/7:stä 1/8:aan 1.8.2016 lähtien, mikä vähentää kuntien menoja asteittain vuodesta 2016 lähtien.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta siirretään 10 milj. euroa kriisikunnille maksettaviin harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin v. 2017.

Kehyskaudella kuntien valtionosuuksiin ei tehdä indeksikorotuksia.

Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen sekä itsehallintoalueiden perustamisen valmisteluun osoitetaan 1 milj. euroa vuosina 2016—2017.

Ryhmäkokojen pienentämiseen perusopetuksessa suunnatut avustukset poistetaan. Tämän lisäksi luovutaan osittain muista yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista.

Osaamisen ja koulutuksen sekä hyvinvoinnin ja terveyden kärkihankkeisiin osoitetaan vuosina 2016—2018 lisärahoitusta, josta osa kohdistuu kunnille. Kärkihankkeiden vaikutukset kuntatalouteen tarkentuvat valmistelun edetessä.

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut, milj. euroa, kehysvuodet vuoden 2016 hintatasossa

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Laskennalliset valtionosuudet	9 483	9 426	9 933	9 677	9 677	9 555
VM, peruspalvelujen valtionosuus	8 613	8 500	9 028	8 820	8 812	8 687
OKM ¹⁾	871	926	905	878	865	868
— siitä kuntayhtymät	1 227	1 082	1 041	1 026	1 022	1 021
Muut valtionavustukset hallinnonaloittain, yhteensä	1 243	1 114	1 078	831	891	873
OM	8	9	0	0	20	20
SM	5	6	5	5	5	5
VM	36	37	27	43	22	18
OKM	312	208	159	165	165	154
MMM	5	5	4	4	4	4
LVM	45	39	36	36	36	36
TEM	155	166	203	274	341	372
STM ²⁾	649	609	609	270	264	230
YM	29	35	35	33	33	33
Valtionavut yhteensä	10 727	10 540	11 011	10 529	10 568	10 428

¹⁾ Kuntien laskennallinen osuus on on arvioitu OKM:n hallinnonalan rahoituksen (ml. yksityiset) kokonaisuudesta. Ammatti- korkeakoulujen rahoitusvastuu on siirretty valtiolle vuoden 2015 alusta, eivätkä amk:t kuulu enää tarkastelun piiriin. Rahoitusuudistukseen liittyvät siirrot sekä ammattikorkeakoulujen poistuminen tarkastelusta vaikuttavat siihen, että vuosien 2014 ja 2015 valtionosuuksien tasot eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia.

²⁾ Perustoimeentulotuen maksatus siirtyy v. 2017 kunnilta Kelan hoidettavaksi. Tästä johtuen valtio ei enää maksa kunnille valtionosuutta perustoimeentulotuen kustannuksiin, mikä näkyy STM:n valtionapujen alenemisena. Lisäksi kuntien osuus perustoimeentulotuen kustannuksista otetaan huomioon vähennyksenä peruspalvelujen valtionosuudessa.

Veroperustemuutokset

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Ansiotuloverotukseen tehdään ansiotason nousua vastaava tarkistus v. 2016 ja vuodesta 2017 alkaen ansiotason tai kuluttajahintojen muutosta vastaavat tarkistukset. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään v. 2016 kasvattamalla työtulovähennystä. Yksityishenkilöiden korkeakouluille tekemät 850—500 000 euron lahjoitukset säädetään vähennyskelpoisiksi. Ns. avainhenkilölain voimassaoloa jatketaan vuosina 2016—2019.

Kotitalousvähennystä kasvatetaan korottamalla korvausastetta ja sisällyttämällä ikääntyneiden hoitopalveluja vähennyksen piiriin. Liikkeen- ja ammatinharjoittajille, maa-, metsä- ja porotalouden harjoittajille sekä elinkeino- ja verotusyhtymille otetaan käyttöön 5 prosentin yritysvähennys.

Asuntolainan korkovähennysoikeuden supistamista nopeutetaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti asuntolainan koroista vähennyskelpoinen osuus supistuu 5 %-yksiköllä vuodessa

nykyisestä 65 prosentista 50 prosenttiin vuoteen 2018 mennessä. Hallitusohjelman mukaisesti ehdotetaan, että vähennysoikeus supistuisi 10 %-yksiköllä vuodessa vuosina 2016—2019 niin, että v. 2019 asuntolainan koroista vähennyskelpoista olisi 25 %.

Osakeyhtiöiden tappioiden vähentämisoikeutta laajennetaan. Vaikutus kuntien yhteisövero-osuuteen oletetaan kompensoitavaksi yhteisövero-osuuden kautta, jolloin muutoksella ei ole vaikutusta kuntien yhteisöverokertymään. Aiemmin päätetyn mukaisesti kuntien yhteisövero-osuuden määräaikainen viiden prosenttiyksikön korotus päättyy vuoden 2015 lopussa, mikä vuositasolla alentaa kuntien yhteisöverotuottoa 258 milj. eurolla.

Kiinteistöveroä korotetaan 100 milj. eurolla hallituskaudella. Korotus ehdotetaan toteutettavaksi asteittain vaalikauden aikana. Vuosina 2016 ja 2017 kiinteistöveroä korotetaan yhteensä n. 50 milj. eurolla korottamalla maltillisesti kiinteistöveron ala- ja ylärajoja. Vuosien 2018 ja 2019 korotuksista tehdään ratkaisut myöhemmin vireillä olevan kiinteistöverotuksen arvostamisperusteiden uudistamistyön johdosta.

Maksuperusteiden muutokset

Sosiaali- ja terveystalvelujen asiakasmaksuja korotetaan v. 2016 siten, että kuntien maksutulot voivat kasvaa 150 milj. euroa. Päivähoitomaksuja ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuja on tarkoitus korottaa 1.8.2016 lähtien. Näiden korotusten vaikutus vuositasolla on 80 milj. euroa.

6.3. Arvio kuntatalouden menoista, tuloista ja tasapainosta

Kuntatalouden kehitys vuoteen 2019, kuntien kirjanpidon mukaan, mrd. euroa, käyvin hinnoin¹⁾

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tuloksen muodostuminen						
1. Toimintakate	-26,7	-28,1	-28,5	-28,6	-29,5	-30,3
2. Verotulot	21,2	21,8	21,7	22,1	22,9	23,7
3. Valtionosuudet, käyttötalous	8,2	8,2	8,8	8,6	8,7	8,5
4. Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
5. Vuosikate	2,9	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1
6. Poistot	-2,6	-2,6	-2,7	-2,8	-2,9	-3,0
7. Satunnaiset erät, netto	1,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
8. Tilikauden tulos	2,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,7
Rahoitus						
9. Vuosikate	2,9	2,2	2,2	2,3	2,3	2,1
10. Satunnaiset erät	1,9	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
11. Tulorahoituksen korjauserät	-2,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
12. Tulorahoitus, netto	2,2	2,0	2,0	2,1	2,1	1,9

Kuntatalouden kehitys vuoteen 2019, kuntien kirjanpidon mukaan, mrd. euroa, käyvin hinnan¹⁾

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
13. Käyttöomaisuusinvestoinnit	-7,6	-4,6	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
14. Rahoitusosuudet ja myyntitulot	5,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
15. Investoinnit, netto	-2,3	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6	-3,6
16. Rahoitusjäämä (tulorah.-invest.)	-0,1	-1,6	-1,6	-1,5	-1,5	-1,7
17. Lainakanta	16,5	18,2	19,9	21,5	23,2	25,0
18. Kassavarat	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
19. Nettovelka	11,2	12,9	14,6	16,2	17,8	19,7

¹⁾ Vuosina 2014 ja 2015 tuloslaskelman eriin vaikuttavat kunnallisten liikelaitosten sekä ammattikorkeakoulujen yhtiöittämiset. Kunnallisten liikelaitosten yhtiöittämiset vahvistivat tilikauden tulosta kertaluonteisesti n. 1,7 mrd. eurolla v. 2014.

Kuntatalous pysyy lähivuodet kireänä. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlasketusta tuloksesta arvioidaan muodostuvan hieman alijäämäinen, ja alijäämä syvenee tarkastelujakson lopulla. Investointeja pitää edelleen korkealla tasolla mm. korjausvelka, sairaalainvestoinnit sekä kasvukeskusten suuret investointihankkeet. Toiminnan ja investointien rahavirta pysyy selvästi alijäämäisenä. Kehitysarviossa huomioitua kuntataloutta vahvistavat sopeutustoimet hidastavat lainakannan kasvua, mutta eivät riitä kattamaan väestön ikärakenteen muutoksesta aiheutuvaa ikäsidonnaisten menojen kasvua. Kuntatalouden lainakanta kasvaa 25 mrd. euroon vuoteen 2019 mennessä.

Kuntatalouden kehitysarvio vuosille 2016—2019 on tehty painelaskelmana, jossa vain jo talousarvioesitykseen ja julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvät kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet on huomioitu. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia sopeutustoimia vuoden 2015 jälkeen. Kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2015 tasolla.

Kehitysarviossa huomioitua hallitusohjelman sopeutustoimet vahvistavat kuntataloutta yhteensä vajaat 500 milj. euroa vuoden 2019 tasolla. Laskelmassa on myös huomioitu hallitusohjelman mukainen kiinteistöveron korotus, jonka tuottovaikutus on 100 milj. euroa vuoden 2019 tasolla. Sen sijaan valmisteilla olevaa toimenpideohjelmaa, jolla pyritään vähentämään kuntien tehtäviä ja velvoitteita yhdellä miljardilla eurolla, ei ole vielä tässä kehitysarviossa otettu huomioon. Myöskään sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen vaikutuksia kuntatalouteen ei ole laskelmassa ennakoitu.

Painelaskelman mukainen kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu tilikauden tulos sekä toiminnan ja investointien rahavirta pysyvät v. 2016 likimain kuluvan vuoden tasolla. Kustannustaso nousee edelleen hyvin maltillisesti. Myös hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet hidastavat toimintamenojen kasvua. Valtionosuuksia lisää lakisääteinen valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus. Kuntien verotuloja supistaa määräaikaisen korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen sekä työttömyysvakuutusmaksun korotus.

Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlasketun lainakannan kasvu jatkuu nopeana. Kuntatalouden vakauden kannalta on tärkeää, että hallitusohjelmassa kaavaillut kuntataloutta vahvistavat toimet saadaan täsmennettyä ja toteutettua. Erityisesti rakenteellisten uudistusten toteuttaminen mm. so-

siaali- ja terveydenhuollossa on olennaista, jotta tulevia menopaineita voidaan hillitä. Myös kuntien tulee jatkaa omia sopeutustoimiaan ja rakenteellisia uudistuksiaan.

7. Työeläkelaitokset ja muut sosiaaliturvarahastot

Työeläkejärjestelmä

Suomen työeläkejärjestelmä muodostuu useasta eri eläkelaista, joissa eläkkeet kuitenkin määräytyvät pääsääntöisesti samoin perustein. Eläkemenojen rahoitus vaihtelee eläkelaeittain, minkä vuoksi työeläkesektorin rahoitusperusteita ei voida kuvata yhdellä säännöllä. Rahoitusperusteita voidaan kuitenkin tarkastella katsomalla erikseen merkittävimpiä eläkelajeja (TyEL, YEL, VaEL ja KuEL).

Suomen työeläkejärjestelmä on osittain rahastoiva, sillä osa rahoituksesta tulee etukäteen rahastoiduista eläkevaroista ja niiden tuotosta. Eläkkeet rahoitetaan kuitenkin pääosin vuosittain työntekijöiltä ja työnantajilta perittävillä työeläkemaksuilla. Lisäksi valtion työntekijöiden sekä yrittäjien, maatalousyrittäjien ja merimiesten eläkkeistä osa rahoitetaan valtion budjetista. Työntekijöiden eläkemaksu on samansuuruinen kaikissa eläkelaeissa. Eläkkeet karttavat kaikissa eläkelaeissa lähes samalla tavalla koko työuran aikaisista ansioista. Alkavia vanhuuseläkkeitä pienennetään elinajanodotteen kasvun huomioivalla elinaikakertoimella. Maksussa olevia eläkkeitä korotetaan vuosittain työeläkeindeksillä, jossa inflaatiolla on 80 prosentin paino ja ansiotason muutoksella 20 prosentin paino.

Yksityisen sektorin työntekijän eläkelain (TyEL) piiriin kuuluu liki 2/3 työvoimasta. TyEL:n mukaisista työeläkemaksuista osa rahastoidaan yksilöllisesti ja loput maksusta menee nykyisten eläkkeiden rahoittamiseen jakojärjestelmänä. Yksityisen työeläkesektorin EMU-puskuri sijaitsee jakojärjestelmän puskurirahastossa, jota kutsutaan tasausrahastoksi (tasausvastuuksi). EMU-puskurin tavoitetasoksi on sovittu määrä, joka vastaa 2,5 % yksityisen sektorin vuotuisesta palkkasummasta. TyEL-järjestelmän rahastointiaste eli eläkevarojen suhde eläkevastuuseen oli laskutavasta riippuen noin 25—30 % vuoden 2012 lopussa. Yrittäjien (osuus vakuutetuista n. 8 %) ja maatalousyrittäjien sekä merimiesten eläkemenot rahoitetaan maksutuloista sekä ylimenevältä osin valtion budjetista.

TyEL-maksun tasoon liittyvät perusteet valmistellaan Työeläkevakuuttajat TELA:n asettamissa työryhmissä työeläkevakuutusyhtiöiden ja Eläketurvakeskuksen tuottamien tilastotietojen ja laskelmien perusteella. Lisäksi maksutasoa käsitellään työmarkkinoiden keskusjärjestöjen eläke-neuvotteluryhmässä. Eläkemaksujen tulee olla tasolla, joka takaa eläkkeiden maksun sekä lain-säädännön edellyttämän rahastoinnin.

Kunnallisen eläkejärjestelmän (KuEL) piirissä on n. 20 % vakuutetuista. KuEL-järjestelmässä eläkemaksu on pyritty asettamaan siten, että eläkejärjestelmä on kestäväällä pohjalla ja eläkemaksutaso pysyy vakaana tulevaisuudessa. KuEL-maksut määräytyvät kunta-aloilla maksettujen palkkojen ja lisäksi myös eläke-menojen perusteella.

Valtion eläkelaisissa (VaEL) vakuutetut työntekijät (n. 6 % vakuutetuista) ja valtion työnantajat maksavat eläkemaksunsa valtion eläkerahastoon (VER). Valtion eläkerahastosta siirretään valtion talousarvioon vuosittain varoja VaEL-eläkemenojen katteeksi. Siirrettävä määrä on nykyisin

40 % valtion eläkkeistä aiheutuvista menoista, sillä loput eläkemenosta katetaan suoraan valtion budjetista. Valtion eläkerahasto pyrkii kartuttamaan rahastoitua varoja, kunnes niiden määrä ylittää neljänneksen valtion eläkevastuusta. Vuoden 2013 lopussa rahastointiase oli 17 % eli rahastointitavoitteesta oli jo saavutettu kaksi kolmasosaa.

Eläkkeiden etukäteisrahastoinnin ansiosta työeläkesektori on ollut historiassa voimakkaasti ylijäämäinen. Väestörakenteen muutos kasvattaa eläkemenoja, mikä näkyy ylijäämien supistumisena. Etukäteisrahastoinnin ansiosta omaisuustulot ovat kuitenkin huomattavia, jolloin eläkerahastot eivät ala nimellisesti purkautua, vaikka eläkemenot ylittävätkin maksutulot.

Kokonaisuutena työeläkelaitosten ylijäämä on supistunut 2000-luvun alun neljästä prosentista suhteessa BKT:hen 1,7 prosenttiin v. 2014. Ylijäämän ennakoitaan supistuvan noin prosenttiin BKT:stä keskipitkällä aikavälillä eläkemenojen kasvaessa tuloja nopeammin. Myös yksityisen sektorin työeläkelaitokset luetaan kansantalouden tilinpidossa julkiseen talouteen, ja julkisen talouden varallisuudeksi. Julkisen talouden bruttovelassa työeläkejärjestelmän ylijäämä ei näy.

Vuoden 2017 eläkeuudistus

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt pääsivät viime vuoden syyskuussa sopuun vuoden 2017 alusta voimaan tulevan eläkeuudistuksen päälinjoista. Uudistuksen tavoitteena on pidentää työuria ja pienentää julkisen talouden kestävyysvajetta. Vanhuuseläkkeen alaikäraja nostetaan 3 kuukaudella jokaista syntymävuosiluokkaa kohti, kunnes vanhuuseläkeiän alaraja on 65 vuotta. Uudet eläkeikärajat koskevat vuonna 1955 ja sen jälkeen syntyneitä. Vanhuuseläkkeen yläikäraja on viisi vuotta alarajaa korkeampi.

Eläkeikäraja kytetään elinajan kehitykseen vuodesta 2027 lähtien siten, että työssäoloajan ja eläkeajan suhde säilyy vuoden 2025 tasolla. Eläkeajan ja työssäoloajan suhteen säilyttämiseksi työssäoloaikaan vaikuttavia tekijöitä ja työeläkejärjestelmän taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä tarkastellaan viiden vuoden välein.

Työkyvyttömyyseläkkeen rinnalle luodaan työuraeläke, jota voi hakea jo 63-vuotiaana. Eläkkeen saamisen ehtona on 38 vuoden työura sekä joko fyysisesti tai henkisesti kuluttava työ. Nykyinen osa-aikaeläke poistuu ja tilalle tulee osittainen varhennettu vanhuuseläke 61 vuotta täyttäneille. Elinaikakerroin säilytetään, mutta sen laskemistapaa muutetaan nykyistä loivemmaksi vuoden 2027 jälkeen, jolloin kaikkien ikäluokkien eläkeikä on 65 vuotta.

Työeläkkeen karttumat muuttuvat siten, että eläkettä karttuu kaikenikäisille 1,5 % palkasta vuodessa. Jos työntekijä ei käytä oikeuttaan vanhuuseläkkeeseen eli ei ota eläkettä maksuun, karttunutta eläkettä tarkistetaan 0,4 prosentin lykkäyskorotuksella jokaista lykkäyskuukautta kohti. Työeläkemaksujen tasoksi vuosille 2017—2019 sovittiin 24,4 %. Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien mukaan tämä maksutaso on riittävä eläkkeiden rahoitukseen myös vuoden 2019 jälkeen.

Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot sisältävät muita julkiselle vallalle kuuluvia sosiaaliturvan tehtäviä toteuttavia yksiköitä, kuten Kansaneläkelaitoksen (KELA) sekä ansiosidonnaista työttömyysva-

kuutusjärjestelmää hoitavat yksiköt. Kelan toiminta rahoitetaan lakisääteisesti vakuutettujen ja työnantajien sairausvakuutusmaksuilla sekä julkisen sektorin osuuksilla. Valtion osuus Kelan rahoituksesta v. 2014 oli n. 70 %, vakuutusmaksujen osuus n. 25 % ja kuntien osuus n. 5 %. Vuonna 2014 Kelan etuusrahastojen kokonaiskulut olivat n. 14,5 mrd. euroa. Kelan etuusrahastot ovat kansaneläkerahasto, sairausvakuutusrahasto ja sosiaaliturvan yleisrahasto.

Ansiosidonnaisen työttömyysvakuutusjärjestelmän hoitavat Työttömyysvakuutusrahasto (TVR) ja työttömyyskassat. Ansiosidonnaiset työttömyysmenot rahoitetaan työntekijöiltä ja työnantajilta perittävillä työttömyysvakuutusmaksuilla, valtion osuuksilla ja työttömyyskassojen jäsenmaksuilla. Vuonna 2014 työttömyyskassojen maksamat etuudet olivat yhteensä n. 2,8 mrd. euroa. Näistä menoista valtio rahoitti n. 37 %, työttömyysvakuutusrahasto n. 58 % ja työttömyyskassat n. 5 %.

Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitus on keskipitkällä aikavälillä tasapainossa, mutta rahoitus-tasapaino voi vaihdella hieman vuosittain puskurirahastojen joustaessa. 2000-luvulla muut sosiaaliturvarahastot ovat poikenneet tasapainosta vuosittain korkeintaan 0,3 % suhteessa BKT:seen.

8. Toimenpiteiden yhteenveto julkisen talouden tasolla

Tässä luvussa tarkastellaan hallituksen keskeisten päätösperäisten toimenpiteiden vaikutusta julkiseen talouteen. Tarkastelu on toteutettu kansantalouden tilinpidon käsittein.

8.1. Toimenpiteiden kokonaismittaluokka ja ajoitus

Hallitusohjelmassa sovittiin menoja vähentävistä tai maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden n. 4 mrd. euron nettomääräistä sopeutusta vuoden 2019 tasolla. Veroperustemuutosten vaikutukset eivät sisälly tähän kokonaisuuteen. Nämä hallitusohjelmassa sovitut sopeutustoimenpiteet on pääsääntöisesti sisällytetty julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2016—2019 (pl. muutama asia, joiden valmistelu on vielä liian alustavassa vaiheessa vaikutusten arvioimiseksi). Toimenpiteiden vaikutukset ovat myös täsmentyneet valmistelun aikana. Esimerkiksi indeksikorotusten jäädyttämisillä saavutettavan säästön arvio on alentunut hallitusohjelman aikaisista vaikutusarvioista aiempaa matalampien hintaennusteiden takia. Lisäksi mm. ansiosidonnaisen työttömyysturvan 200 milj. euron säästön myöhentäminen vuoteen 2017 on korvattu muiden sopeutustoimien aikaistuksin tai niiden mittaluokan korotuksin. Julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvien menotoimenpiteiden ja maksutulokorotusten nettomääräinen vaikutus julkiseen talouteen on arviolta n. 3,5 mrd. euroa vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelman mukaisten sopeutustavoitteiden saavuttamiseksi on tehty eräitä lisäsäästöpäätöksiä, kuten suurimpana KEL- ja elinkustannusindeksidonnaisten etuuksien (pl. toimeentulotuki) indeksikorotusten jäädyttäminen myös 2017—2019.

Toisaalta 1,6 mrd. euroa kohdennetaan kertaluonteisesti kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen vuosina 2016—2018. Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Kansantalouden tilinpidossa vain osa tästä katsotaan julkisyhteisöjen tuloksi. Rahoituksesta 330 milj. euroa katetaan kehyksissä olleen Pisara-radan rahoituksen purkamisella.

Kehyskauden tuloarvioissa on huomioitu pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa päätetyt veroperustemuutokset. Hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelmassa on sekä verotusta kiristäviä että verotusta keventäviä toimenpiteitä. Hallitusohjelman mukaisesti ansiotuloverotukseen tehdään vuosittain ansiotason nousua tai inflaatiota vastaavat tarkistukset. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään kasvattamalla työtulovähennystä. Julkisen talouden tasapainottamiseksi useita valmisteveroja korotetaan. Autoverotusta kevennetään asteittain kehyskauden aikana. Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille. Aiemmin päätetyn mukaisesti kuntien yhteisövero-osuuden määräaikainen viiden prosenttiyksikön korotus päättyy vuoden 2015 lopussa, mikä alentaa kuntien yhteisöverotuottoa ja vastaavasti korottaa valtion yhteisöverotuottoa v. 2016. Kiinteistöveroa korotetaan hallituskaudella asteittain. Verotusta koskevia muutoksia käsitellään yksityiskohtaisemmin valtiontalouden osalta luvussa 5.4 ja kuntatalouden osalta luvussa 6.2.

Kasvavien eläke- ja työttömyysmenojen vuoksi sosiaaliturvamaksuihin on kohdistunut korotuspaineita. Osana perättäisten korotusten sarjaa yksityisten työntajien ja palkansaajien työeläkemaksut nousivat yhteensä 0,4 prosenttiyksikköä kuluvaan vuoteen alussa. Vuoden 2017 eläkeuudistus sopimuksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat myös työeläkemaksun tasosta. Aiemmin vuodelle 2016 sovittu 0,4 prosenttiyksikön suuruinen korotus päätettiin siirtää vuodelle 2017 ja työeläkemaksu päätettiin jäädyttää tälle 24,4 % tasolle vuosiksi 2017—2019. Työllisyys- ja kasvusopimuksen kolmannen vuoden palkankorotusten sopimisen yhteydessä työmarkkinakeskusjärjestöt esittivät, että työttömyysvakuutusmaksuun tehdään v. 2016 yhden prosenttiyksikön korotus, joka jakautuu puoliksi työnantajien ja palkansaajien kesken. Korotuksen on oletettu jäävän voimaan toistaiseksi.

Kaikkiaan em. toimenpiteet vaikuttavat julkisen talouden rahoitusasemaan n. 4,3 mrd. eurolla vuoden 2019 tasolla, mikä vastaa vajaata 2 prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon. Vaikutus kasvaa merkittävästi vuodesta 2018 vuoteen 2019, mikä aiheutuu lähinnä valtion sopeutustoimien kiristävästä vaikutuksesta sekä määräaikaisten kärkihankkeiden päättymisestä.

Tuloja ja menoja koskevien päätösten vaikutus yhteensä, kumulatiivinen, mrd. euroa

	2016	2017	2018	2019
Valtion määrärahoja alentavat päätökset	-0,9	-1,4	-1,7	-2,0
Valtion määrärahoja lisäävät päätökset	0,2	0,4	0,5	0,5
Indeksijäädytysten arvioitu säästövaikutus	-0,1	-0,3	-0,7	-1,1
Kertaluonteiset kärkihankkeiden lisäpanostukset, netto (määräaikaisten menolisäykset ja Pisara-radon yht. 330 milj. euron poisto)	0,3	0,5	0,4	0,0
Verotulomuutosten kompensatio kunnille valtion- osuuksissa	0,2	0,3	0,3	0,3
Valtion verotuloja lisäävät päätökset	-0,2	-0,5	-0,7	-1,1
Valtion verotuloja alentavat päätökset (pl. ansiotuloverotuksen ati/khi-tarkistukset)	0,3	0,6	1,0	1,1

Tuloja ja menoja koskevien päätösten vaikutus yhteensä, kumulatiivinen, mrd. euroa

	2016	2017	2018	2019
Muut valtion tuloja lisäävät päätökset	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kertaluonteiset tuloihin liittyvät toimenpiteet (kärkihankkeiden rahoitus)	0,0	0,0	-0,2	0,0
Vaikutus valtiontalouden rahoitusasemaan, netto	-0,3	-0,5	-1,2	-2,5
Kuntien tuloja lisäävät hallituksen toimenpiteet	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Valtion toimenpiteiden nettovaikutus kuntien verotuloihin	0,2	0,2	0,2	0,2
Verotulomuutosten kompensaatio kunnille valtion- osuuksissa	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3
Muiden valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
Kuntien veroprosenttien korotukset	-	-	-	-
Vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan, netto	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5
Sosiaaliturvamaksujen korotukset ja muut toimet	-0,8	-1,2	-1,2	-1,3
Vaikutus julkisyhteisöjen rahoitusasemaan, netto	-1,4	-2,2	-2,9	-4,3
Suhteessa kokonaistuotantoon	-0,7 %	-1,0 %	-1,3 %	-1,9 %

Yllä mainittujen toimenpiteiden lisäksi hallitus pyrkii toimenpideohjelmallaan vähentämään kuntien tehtäviä ja velvoitteita 1 mrd. eurolla yli vaalikauden säästövaikutuksineen ulottuvalla aikajänteellä. Näitä vaikutuksia ei ole vielä sisällytetty julkisen talouden suunnitelman lukuihin.

Samoin hallitus tavoittelee kilpailukyvyyn parantamista edelleen yhteiskuntasopimusneuvottelujen päätyttyäkin. Pääministeri Sipilä tuo hallituksen suunnitelman kilpailukyvyyn parantamiseksi eduskuntaan valtioneuvoston tiedonantona syyskuun 2015 loppuun mennessä. Näitä toimia, kuten myöskään hallitusohjelmassa listattuja ns. ehdollisia 1,5 mrd. euron sopeutustoimia, ei ole sisällytetty julkisen talouden suunnitelman lukuihin.

8.2. Julkisen talouden menoihin kohdistuvat toimet

Alla olevassa taulukossa esitetään pääministeri Sipilän hallituksen päättämien, julkisen talouden menoihin 2016—2019 vaikuttavien toimien vuotuinen muutos nettona. Lisäksi taulukkoon sisältyy Kataisen ja Stubbin hallitusten toimenpiteistä "perintönä" jäävä vaikutus. Taulukossa esitetyt toimenpiteet ovat käytännössä valtiontalouden toimia, sillä kuntien säästötoimien arvioimiseen liittyy huomattavaa epävarmuutta eikä tuoreimmista toimenpiteistä ole saatavilla vielä tietoa.

Sipilän hallituksen suurimmat säästöt kohdistuvat siirtomenoihin kotitalouksille. Säästöt ajoittuvat voimakkaimmin vuosiin 2016 ja 2019. Kun lasketaan mukaan edellisten hallitusten toimenpiteet, säästöjen kiristyminen ajoittuu voimakkaimmin jakson alkupäähän vuosiin 2016 ja 2017.

Julkisen talouden menoihin vaikuttavat toimenpiteet, vuotuinen muutos, netto, mrd. euroa

	2016	2017	2018	2019
Kulutusmenot	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2
Siirtomenot elinkeinoelämälle	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Siirtomenot kotitalouksille	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4

Julkisen talouden menoihin vaikuttavat toimenpiteet, vuotuinen muutos, netto, mrd. euroa

	2016	2017	2018	2019
Muut siirtomenot	-0,4	0,0	-0,1	-0,1
Realisijoitusmenot	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Muut menot	0,0	0,0	0,0	0,0
Yhteensä	-1,0	-0,7	-0,5	-0,8
Edellisen vaalikauden harkinnanvaraiset toimenpiteet	0,1	-0,2	0,3	0,2

8.3. Julkisen talouden tuloihin kohdistuvat toimet

Oheisessa taulukossa esitetään päätösperäisten julkisen talouden tuloihin 2016—2019 vaikuttavien toimien vuotuinen muutos nettona. Taulukossa on otettu huomioon myös edellisellä vaalikaudella päätettyjä veroperustemuutoksia.

Sipilän hallituksen verotusta koskevat muutokset ajoittuvat suurimmaksi osaksi hallituskauden alkuvuosiin. Vuonna 2016 merkittävin vaikutus on työtulovähennyksen korottamisella, jolla kevennetään työn verotusta erityisesti pieni- ja keskituloisilla. Toimen arvioidaan alentavan julkisen talouden tuloja 450 milj. euroa v. 2016.

Julkisen talouden tuloihin vaikuttavat toimenpiteet, vuotuinen muutos, netto, mrd. euroa

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ansiotuloverot	0,3	-0,1	-0,5	-0,3	-0,1	-0,2
Pääomatuloverot	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Yhteisöverot	-0,9	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Muut välittömät verot	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0
Arvonlisäverot	0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,2	0,0
Muut välilliset verot	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Työnantajan maksamat sosiaaliturvamaksut	0,3	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0
Vakuutettujen maksamat sosiaaliturvamaksut	0,4	0,2	0,4	0,2	0,0	0,0
Yhteensä	0,8	0,6	0,6	0,0	-0,4	-0,1

9. Arvio julkisyhteisöjen tuloista ja menoista

Tässä luvussa esitetään julkisen talouden alasektoreiden tulo- ja menoarviot kansantalouden tilinpidon käsittein.

Valtionhallinto kansantalouden tilinpidon mukaan, mrd. euroa

	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Välittömät verot	12,6	13,0	13,2	13,6	14,1	14,7
Tuotannon ja tuonnin verot	29,5	29,6	30,2	30,6	31,1	32,0
Sosiaaliturvamaksut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verot ja sosiaaliturvamaksut yhteensä	42,6	43,3	44,1	45,0	46,0	47,4

Valtionhallinto kansantalouden tilinpidon mukaan, mrd. euroa

	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Muut tulot	8,6	9,1	8,9	9,0	9,4	9,4
siitä korkotulot	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Tulot yhteensä	51,2	52,4	53,0	54,0	55,3	56,8
Kulutusmenot	13,8	13,8	14,0	14,3	14,5	14,5
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	38,1	37,9	37,9	38,1	38,4	38,4
siitä muille julkisyhteisöille	25,9	25,8	26,2	26,6	26,8	26,8
Korkomenot	2,5	2,4	2,3	2,3	2,4	2,6
Pääomamenot	4,8	4,7	4,8	5,1	5,2	5,2
Menot yhteensä	59,1	58,7	59,1	59,8	60,5	60,8
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-7,9	-6,3	-6,1	-5,8	-5,1	-4,0

Paikallishallinto kansantalouden tilinpidon mukaan, mrd. euroa

	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	21,2	21,8	21,7	22,2	22,9	23,8
Muut tulot	18,4	18,4	18,4	19,2	18,9	19,2
siitä korkotulot	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
siitä tulonsiirrot valtiolta	13,9	13,8	13,8	14,5	14,1	14,2
Tulot yhteensä	39,1	39,6	40,2	40,9	41,1	42,2
Kulutusmenot	33,1	33,6	34,1	34,6	35,4	36,4
siitä palkansaajakorvaukset	21,7	21,7	21,7	22,0	22,2	22,6
Tulonsiirrot	3,1	3,1	3,3	3,4	2,7	2,7
siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,3	1,3	1,4	1,4	0,7	0,7
tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,6	1,6	1,8	1,9	1,9	1,9
korkomenot	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Pääomamenot	4,5	4,6	4,5	4,6	4,7	4,7
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-1,5	-1,7	-1,7	-1,8	-1,7	-1,7

Sosiaaliturvarahastot kansantalouden tilinpidon mukaan, mrd. euroa

	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Sijoitustulot	3,5	3,3	3,5	4,0	4,7	5,4
Sosiaaliturvamaksut	26,3	26,8	27,8	28,4	29,1	29,8
siitä työnantajien maksut	17,9	18,1	18,6	19,0	19,4	19,8
vakuutettujen maksut	8,4	8,6	9,1	9,5	9,7	10,0
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	13,5	13,7	13,5	14,3	14,5	14,5
Muut tulot	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Tulot yhteensä	43,8	44,4	45,5	47,4	48,8	50,4

Sosiaaliturvarahastot kansantalouden tilinpidon mukaan, mrd. euroa

	2014*	2015**	2016**	2017**	2018**	2019**
Kulutusmenot	3,5	3,6	3,6	3,5	3,5	3,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	32,8	34,5	35,9	36,8	38,4	39,2
Muut menot	2,9	3,0	3,8	3,4	3,5	3,6
Menot yhteensä	39,2	41,1	43,3	43,7	45,4	46,4
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	3,7	2,8	1,1	1,8	2,0	2,4
Työeläkelaitokset	3,7	3,4	2,1	2,3	2,3	2,4
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,7	-1,1	-0,5	-0,3	0,0

Julkisen talouden ennuste muuttumattoman politiikan vallitessa**Muuttumattoman politiikan tulot ja menot**

	2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	taso, mrd. euroa			% BKT:sta			
Tulot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	112,7	54,9	55,1	54,7	54,5	54,7	55,0
Menot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	119,5	58,3	59,5	59,2	59,1	58,7	58,7

Valtiovarainministeri	Alexander Stubb
Osastopäällikkö, budjettipäällikkö	Hannu Mäkinen
LIITE 1	Laskennassa käytetyt ennusteet ja oletukset
LIITE 2	Valtiontalouden kehityksen hinta- ja kustannustasotarkistukset
LIITE 3	Julkisen talouden ennusteiden muutokset suhteessa edellisen kevään julkisen talouden suunnitelmaan
LIITE 4	Vakausohjelma ja alustava talousarviosuunnitelma
JAKELU	Eduskunnan keskuskanslia Tasavallan presidentin kanslia Ministeriöt
TIEDOKSI	Valtiovarainvaliokunnan sihteeristö Eduskunnan tilitoimisto Valtiontalouden tarkastusvirasto

LIITE 1 Laskennassa käytetyt ennusteet ja oletukset

Julkisen talouden suunnitelman meno- ja tuloarviot sekä hinta- ja kustannustasotarkistukset perustuvat pääsääntöisesti alla olevaan valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteeseen.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BKT, määrän muutos	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
BKT, hinnan muutos	1,6	0,4	1,2	1,5	1,8	1,9
BKTL, arvo, milj. euroa	204 952	206 300	211 480	217 570	224 170	231 190
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,0	-0,1	1,1	1,5	1,8	2,0
Ansiotasoindeksi, muutos-%	1,4	1,1	1,2	1,2	1,7	2,1
Rakennuskustannusindeksi, muutos-%	1,0	0,5	1,3	2,0	2,0	2,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi, muutos-%	-1,3	-2,5	1,4	2,2	2,0	2,0
Työttömyysaste, %	8,7	9,6	9,4	9,1	8,7	8,3
Palkkasumma, muutos-%	0,3	0,5	1,5	1,7	2,2	2,5
Lyhyt korko, 3 kk, %	0,2	0,0	0,1	0,2	0,4	0,7
Pitkä korko, 10 v, %	1,4	0,7	1,0	1,5	2,2	2,9
TyEL-indeksi	2509	2519	2516	2548	2584	2630
KEL-indeksi ilman päätettyjä jäädytyksiä	1630	1648	1641	1663	1688	1718
Peruspalvelujen hintaindeksi, ennuste	0,5	0,6	1,2	1,1	1,7	2,1
— vos-indeksi ilman päätettyjä jäädytyksiä	1,5	0,6	0,5	1,1	1,7	2,1
— indeksin korjaus	0,3	-0,6	-0,7			
Yliopistoindeksi ilman päätettyjä jäädytyksiä	0,9	0,3	1,2	1,4	1,8	2,1
YLE-indeksi ilman päätettyjä jäädytyksiä		0,7	1,2	1,3	1,7	2,1
Työttömyysvakuutusmaksu						
— työnantaja, keskimäärin	2,20	2,33	2,84	2,84	2,84	2,84
— työntekijä	0,50	0,65	1,15	1,15	1,15	1,15
TyEL-maksu	23,6	24,0	24,0	24,4	24,4	24,4
— työnantaja	17,75	18,00	18,00	18,15	18,15	18,15
— työntekijä alle/= 53 v.	5,55	5,70	5,70	5,95	5,95	5,95
— työntekijä yli 53 v.	7,05	7,20	7,20	7,45	7,45	7,45
— palkkakerroin	1,350	1,363	1,372	1,389	1,405	1,429
Vakuutetun sairausvakuutusmaksut						
— palkansaajien päivärahmaksu	0,84	0,78	0,82	0,81	0,80	0,80
— palkansaajien ja yrittäjien sairaanhoitomaksu	1,32	1,32	1,28	1,25	1,25	1,25
eläkeläisten sairaanhoitomaksu	1,49	1,49	1,45	1,42	1,42	1,42

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Valtion työnantajamaksut	22,5	22,2	21,1	20,9	20,9	21,0
— kevamaksu	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
— savamaksu	2,14	2,08	2,12	2,11	2,10	2,10
— eläkemaksu (VaEL)	20,40	20,11	18,97	18,75	18,78	18,88
Kuntien työnantajamaksut	29,5	29,4	29,8	29,5	29,5	29,5
— kevamaksu	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
— savamaksu	2,14	2,08	2,12	2,11	2,10	2,10
— muut sosiaalivakuutusmaksut	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
— työttömyysvakuutusmaksu	2,82	3,02	3,74	3,74	3,74	3,74
— eläkemaksu (KuEL)	23,8	23,7	23,2	23,0	23,0	23,0

LIITE 2 Valtiontalouden kehysten hinta- ja kustannustasotarkistukset*Rakennemuutokset*

Tähän kehyspäätökseen sisältyvät rakennemuutokset alentavat vuoden 2016 kehystasoa n. 32 milj. eurolla kevään 2015 kehyspäätökseen verrattuna. Moni kehystasotarkistus johtuu hankkeen tai hankinnan maksatusten ajoitusmuutoksesta tai bruttobudjetointiin siirtymisen huomioon ottamisesta kehystasossa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty tarkempi kuvaus rakennemuutoksista ja niiden vaikutuksesta vaalikauden kehystasoon.

Momentti	Asia	2016	2017	2018	2019
25.01.05	Oikeusrekisterikeskuksen maksutulojen bruttobudjetointi, vastaavat tulot momentilla 12.25.99	2,6	2,6	2,6	2,6
29.40.55	Ammattikorkeakoulujen alv-kompensaation tarkistus vuoden 2014 tilinpäätöstietoihin perustuen	-32,0	-32,0	-32,0	-32,0
29.01.29,	Tekninen siirto alv-momentilta siirtomenomomentille				
29.80.41	kehykseen kuuluvaksi menoksi	0,8	0,8	0,8	0,8
32.40.03	Tilintarkastusvalvonnan bruttorahoitus PRH:ssa, vastaava veronluonteinen tulo momentilla 11.19.09	2,3	2,3	2,3	2,3
32.60.41	Tuki LNG-terminaalien rakentamiseen, maksatusten ajoitusmuutos	-5,5	5,5		
Yhteensä		-31,8	-20,8	-26,3	-26,3

Hinta- ja kustannustasotarkistukset

Valtiontalouden määräraha-arvio vuosille 2016—2019 laaditaan vuoden 2016 hinta- ja kustannustasossa. Osa menoista, kuten kehitys yhteistyömenot ja EU:n rakennerahasto-osuuksia vastaavat valtion rahoitusosuudet arvioidaan käyvin hinnoin, jolloin niihin sisältyy arvio kauden aikana tapahtuvan hintatason nousun vaikutuksesta määrärahaan. Muilta osin menotasoa tarkistetaan vuosittain arvioidun hinta- ja kustannustason nousun perusteella.

Huhtikuun 2015 ns. teknisessä kehyspäätöksessä vuosien 2016—2019 kehys muutettiin vuoden 2016 hinta- ja kustannustasoon lakisääteisesti ja sopimuserusteisesti indeksoitavien menojen osalta. Hinta- ja kustannusarviot ovat tarkentuneet tämän jälkeen. Lisäksi on päätetty säästötoimenä lakkauttaa lapsilisän ja opintotuen indeksisidonnaisuus, jäädyttää valtionosuuksien sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen indeksikorotukset kehyskaudella sekä jäädyttää KEL- ja kuluttajahinta/elinkustannusindeksiperusteiset indeksikorotukset 2016—2019. Myös Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä. Näiden muutosten yhteisvaikutuksena lakisääteisesti ja sopimuserusteisesti indeksisidonnaisten menojen hintakorjausta alennetaan nettomääräisesti 173 milj. eurolla verrattuna huhtikuun kehyspäätökseen.

Tarkistukset vuoden 2016 hinta- ja kustannustasoon kehyspäätökseen 2.4.2015 verrattuna, milj. euroa

Kehysmenot taloudellisen laadun luokittelua mukaillen	Laskennassa käytettävä indeksi	Tarkistus määrärahaan ja kehystasoon		
		Lakisääteinen indeksikorjaus	Sopimusperusteinen hintakorjaus	Tarkistus kehystasoon Muiden kehysmenojen kust.tasotarkistus
15-17 Eläkkeet	Työeläkeindeksi (TyEL)	-21,3		
18-19 Puolustusmateriaalin hankkiminen	Ennakollinen korotus 1,5 %			_1)
01-14 Palkat sekä sosiaaliturva-	Sopimuskorotukset maksut			-
Liikenneverkon menot	Rakennuskustannusindeksi (RKI)			-
01-14, 20-28 Muut toiminta- ja kulutusmenot	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			-
30-39 Laskennalliset valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)	-73,7		
30-39 Muut valtionavut kunnille ja kuntayhtymille	Valtionosuusindeksi (VOS)			-
40-49 Valtionavut elinkeinoelämälle	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			-
50-59 Lakisääteisesti indeksoitavat valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kansaneläkeindeksi (KEL)	-19,0		
50-59 Ei-indeksoitavat valtionavut kotitalouksille	Kansaneläkeindeksi (KEL)			-
50 Valtionrahoitus yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaan	Yliopistoindeksi	-35,8		
50-59 Muut valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	Kuluttajahintaindeksi (KHI)			-
60 Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin	Kuluttajahintaindeksi (KHI)/ YLE-indeksi	-6,6		
60 Siirrot Kansaneläkelaitokselle	Kansaneläkeindeksi (KEL)	-8,2		
60 Valtionosuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista	KEL / Kuluttajahintaindeksi (KHI)	-0,2		
61-65 EU:n rakennerahastosuusia vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan	Sisältyy ohjelmakehyksiin			

Tarkistukset vuoden 2016 hinta- ja kustannustasoon kehyspäätökseen 2.4.2015 verrattuna, milj. euroa

		Tarkistus määrärahaan ja kehystasoon	Tarkistus kehystasoon
Kehysmenot taloudellisen laadun luokittelua mukaillen	Laskennassa käytettävä indeksi	Lakisääteinen indeksikorjaus	Muiden kehysmenojen kust.tasotarkistus
66-68 Siirrot ulkomaille	Käyvin hinnoin		
69 Siirrot EU:lle	EU:n BKT:n hintaindeksi	-8,0	
70-79 Reaalisijoitukset	Rakennuskustannusindeksi (RKI)		-
90-99 Muut menot	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		-
Lisätalousarviovaraus ja jakamaton varaus	Kuluttajahintaindeksi (KHI)		-
Yhteensä vuonna 2016		-172,8	

¹⁾ Puolustusvoimien toimintamenojen sekä puolustusmateriaalihankintojen määrärahatasoihin (pl. henkilöstömenot) tehdään ennakkollinen 1,5 prosentin hinta- ja kustannustasotarkistus, joka tarkistetaan jälkikäteen vastaamaan elinkustannusindeksin osoittamaa hintatason nousua puolustusvoimien toimintamenojen ja sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenojen osalta sekä teollisuuden tuottajahintaindeksin alaindeksin DK nousua puolustusmateriaalihankintojen osalta.

LIITE 3 Julkisen talouden ennusteiden muutokset suhteessa edellisen kevään julkisen talouden suunnitelmaan

JulKisen talouden rahoitusasemaan vaikuttavia tekijöitä, kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta

	2015	2016	2017	2018	2019
JulKisen talouden rahoitusasema, kevät 2015	-3,4	-3,2	-3,1	-2,7	-2,5
Valtio:					
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,1	0,2	0,5	1,1
Muiden tekijöiden vaikutus	0,3	0,2	0,1	0,1	-0,1
Paikallishallinto:					
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Työeläkerahastot:					
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,1	0,3	0,4	0,6
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Muut sosiaaliturvarahastot:					
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,4	0,5	0,6	0,8
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,1	0,0	-0,2	-0,4
JulKisen talouden rahoitusasema, syksy 2015	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4

LIITE 4 Vakausohjelma ja alustava talousarviosuunnitelma

Vakausohjelma

Julkisen talouden suunnitelma toimii Suomen vakausohjelmana sekä vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 473/2013).

Arvio vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan vaatimusten täyttymisestä

Suomeen kohdistuvat vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan mukaiset vaatimukset. Keskipitkän aikavälin tavoite on edelleen kevään 2013 vakausohjelmassa asetettu -0,5 % suhteessa BKT:seen rakenteellinen rahoitusasema. Keskipitkän aikavälin tavoitteen saavuttamista tai edistymistä sitä kohti arvioidaan kahden pilarin, rakenteellisen jäämän ja menosäännön, avulla.

Vuoden 2014 osalta komissio totesi Suomen — samoin kuin kaikkien muidenkin maiden — täyttäneen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset. Tänä vuonna Suomelta edellytetään neuvoston heinäkuussa 2015 hyväksymien maakohtaisten suositusten mukaan 0,1 % BKT:sta ja v. 2016 0,5 % BKT:sta rakenteellista sopeutusta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta. Vuodesta 2017 eteenpäin sopeutusvaatimus kohonnee 0,6 prosenttiin suhteessa BKT:seen vuodessa. Jos sopeutusvaatimukset toteutettaisiin täysimittaisesti, keskipitkän aikavälin tavoite saavutettaisiin viimeistään v. 2018.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan rakenteellisen jäämän muutos v. 2015 on 0,1 % suhteessa BKT:seen, mikä tarkoittaa, että rakenteellista jäämää koskevassa pilarissa on poikkeama, 0,2 % suhteessa BKT:seen, mutta se ei ole merkittävä. Johtuen negatiivisesta kasvusta v. 2014 ja siitä seuraavista poikkeuksellisista olosuhteista kumulatiivinen poikkeama 2014—2015 ei ole merkittävä. Menosääntö täyttyy sekä 2015 että kumulatiivisesti 2014—2015. Näin ollen ennusteen perusteella Suomi noudattaa laajasti ottaen ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia v. 2015.

Vuonna 2016 rakenteellinen jäämä pysyy vuoden 2015 tasolla ja näin ollen poikkeama vaaditusta sopeutuksesta on vähän alle 0,5 % suhteessa BKT:seen. Poikkeama joko yksinään tai kumulatiivisesti 2015—2016 saattaa toteutuessaan muodostua merkittäväksi. Menosääntö täyttyy sekä 2016 että kumulatiivisesti 2015—2016. Näin ollen rakenteellinen jäämä ja menosääntö antavat mahdollisesti erilaisen kuvan ennaltaehkäisevän osan vaatimusten noudattamisesta. Tämä tarkoittaa, että ennaltaehkäisevän osan vaatimuksista tehdään kokonaisarvio. Menosääntö näyttäisi toimivan rakenteellisen jäämän muutosta vakaammin hitaan kasvun, matalan inflaation ja alhaisen korkojen oloissa ja olisi siten tässä taloustilanteessa rakenteellisen jäämän muutosta luotettavampi finanssipolitiikan virityksen mittari. Näin ollen poikkeama sopeutuksesta kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta ei tämänhetkisen kokonaisarvion mukaan ole muodostumassa merkittäväksi. Arvio kuitenkin tarkentuu aineistopäivitysten myötä, joten merkittävän poikkeaman muodostumista ei voida vielä täysin sulkea pois. Arviossa ei ole huomioitu sitä, että Suomi hakee rakenneuudistus- ja investointilausekkeiden käyttöä v. 2016.

Rakenneuudistus- ja investointilausekkeiden käyttö vuonna 2016

Jäsenvaltioita on kehoitettu ilmoittamaan vakausohjelmassaan, mikäli ne haluavat hyödyntää komission tammikuussa 2015 esittelemiä rakenneuudistus- ja investointilausekkeitä. Suomi hakee näiden lausekkeiden hyödyntämistä v. 2016.

Rakenneuudistuslausekkeen salliman joustavuuden (0,5 % suhteessa BKT:seen) käyttö on perusteltua syksyllä 2014 sovitun eläkeuudistuksen perusteella, koska uudistuksella on todennettavissa oleva vaikutus julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyYTEEN (ks. rakenneuudistusohjelma alla). Suomi täyttää myös vaatimukset investointilausekkeen hyödyntämiseksi. Ohjelmakaudella 2007—2013 Suomen julkisen sektorin rahoitusosuus yhteisrahoitteisissa investointihankkeissa on ollut keskimäärin n. 0,1 % suhteessa BKT:seen per vuosi. Koska vuoden 2016 kotimaista rahoitusosuutta ei tässä vaiheessa tiedetä, voidaan tätä keskiarvoa käyttää suuntaa antavana arviona tuolloin saatavalle investointilausekkeen perusteella sallittavalle poikkeamalle.

Vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan menosääntöä ollaan päivittämässä vuodesta 2017 alkaen. Jäsenvaltioita on pyydetty ilmoittamaan vakausohjelmassaan, kumpaa menosääntöä vertailulukua se haluaa käyttää siirtymävuonna 2016. Suomi pitää parhaana vanhan vertailuvun käyttöä.

*Taulukot***Taulukko 1a. Makrotalouden näkymät**

	2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	mrd. euroa						
1. BKT:n määrä	186,3	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
2. BKT käyvin hinnoin	205,2	1,2	0,6	2,5	2,9	3,0	3,1
BKT:n määrän komponentit							
3. Yksityiset kulutusmenot	113,6	0,5	1,0	0,8	0,8	0,9	0,9
4. Julkiset kulutusmenot	50,9	-0,2	0,2	-0,2	0,3	0,6	0,7
5. Pääoman muodostus	41,6	-3,3	-1,3	5,4	4,2	2,5	2,3
6. Varastojen muutos (% BKT:sta)	1,5	0,7	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0
7. Tavaroiden ja palvelusten vienti	77,8	-0,7	0,9	3,0	3,3	3,4	3,4
8. Tavaroiden ja palvelusten tuonti	79,4	0,0	-0,2	3,4	3,5	3,3	3,3
Laskennallinen vaikutus BKT:n kasvuun, %-yksikköä							
9. Kotimainen lopputuotekasvu	206,1	-0,5	0,3	1,5	1,4	1,2	1,1
10. Varastojen muutos	1,5	0,4	-0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Nettovienti	-1,6	-0,3	0,4	-0,2	-0,1	0,0	0,0

Taulukko 2a. Julkisyhteisöjen näkymät, % BKT:sta

	2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	milj. euroa						
5. Sosiaaliturvarahastot	2 758	1,3	0,5	0,8	0,9	1,1	1,2
Julkisyhteisöt (S13)							
6. Tulot yhteensä	112 685	54,9	55,5	55,4	55,2	55,2	55,5
7. Menot yhteensä	119 517	58,3	58,8	58,2	57,6	57,1	56,9
8. Netto luotonanto	-6 832	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4
9. Korkomenot	2 536	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
10. Perusjäämä	-4 296	-2,1	-2,2	-1,7	-1,3	-0,8	-0,1
11. Kertaluonteiset toimet	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulolajit							
12. Verotulot (12=12a+12b+12c)	63 794	31,1	31,5	31,1	30,8	30,7	30,8
12a. Tuotannon ja tuonnin verot	29 524	14,4	14,4	14,3	14,1	13,9	13,8
12b. Tuloverot	33 771	16,5	16,8	16,5	16,4	16,5	16,6
12c. Pääomaverot	499	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
13. Sosiaaliturvamaksut	26 288	12,8	13,0	13,1	13,1	13,0	12,9
14. Omaisuustulot	6 395	3,1	3,0	3,0	3,2	3,5	3,6
15. Muut tulot (15=16-12-13-14)	16 208	7,9	8,0	8,1	8,1	8,1	8,2
16. = 6. Tulot yhteensä	112 685	54,9	55,5	55,4	55,2	55,2	55,5
josta: Veroaste (D2+D.5+D.61+D.91-D.995)	90 253	44,0	44,6	44,3	44,0	43,8	43,8
Menolajit							
17. Palkansaajakorvaukset + välituotekäyttö	53 048	25,9	26,0	25,8	25,6	25,5	25,3
17a. Palkansaajakorvaukset (eli palkat + työnantajan sotumaksut)	29 180	14,2	14,1	13,9	13,6	13,4	13,2
17b. Välituotekäyttö	23 868	11,6	11,8	11,9	12,0	12,0	12,1
18. Sosiaaliset tulonsiirrot (18=18a+18b)	45 970	22,4	23,1	23,0	22,9	22,7	22,7
josta työttömyyskorvaukset	5 169	2,5	2,6	2,6	2,5	2,3	2,1
18a. Luontoismuotoiset sosiaaliset tulonsiirrot	5 680	2,8	2,8	2,7	2,7	2,8	2,9
18b. Rahamääräiset sosiaalietuudet	40 290	19,6	20,3	20,2	20,1	19,9	19,8
19. = 9. Korkomenot	2 536	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
20. Tukipalkkiot	2 785	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	1,1
21. Kiinteän pääoman bruttomuodostus	8 383	4,1	4,1	4,1	4,2	4,1	4,0
22. Pääomansiirrot	671	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
23. Muut menot (23 = 24 -17-18-19-20-21)	6 124	3,0	2,9	2,6	2,4	2,3	2,3
24. = 7. Menot yhteensä	119 517	58,3	58,8	58,2	57,6	57,1	56,9
josta: Julkinen kulutus	50 902	24,8	24,9	24,6	24,3	24,2	24,1

Taulukko 2b. Tulot ja menot muuttumattomalla politiikalla, % BKT:sta

	2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	milj. euroa						
1. Tulot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	112 685	54,9	55,1	54,7	54,5	54,7	55,0
2. Menot yhteensä muuttumattomalla politiikalla	119 517	58,3	59,5	59,2	59,1	58,7	58,7

Taulukko 2c. Menosäännön ulkopuolisia menoja, % BKT:sta

	2014	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	milj. euroa						
1. EU:n ohjelmien menot, jotka korvataan täysin EU:n varoista saatavilla tuloilla	874	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
2. Suhdannekehityksestä johtuvat muutokset työttömyysmenoissa	507	0,2	0,5	0,4	0,3	0,1	0,0
3. Päätösperäisten toimien vaikutus tuloihin	757	0,4	0,3	0,3	0,0	-0,2	-0,1
4. Korvamerkityillä tuloilla rahoitetut menot	106	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Taulukko 3. Julkisyhteisöjen menot tehtävittäin, % BKT:sta

	COFOG-luokka	2013	2019
1. Yleinen julkishallinto	1	8,3	8,0
2. Puolustus	2	1,5	1,6
3. Yleinen järjestys ja turvallisuus	3	1,4	1,4
4. Elinkeinoelämän edistäminen	4	4,7	4,3
5. Ympäristönsuojelu	5	0,3	0,2
6. Asuminen ja yhdyskunnat	6	0,4	0,3
7. Terveystieteiden ja lääketieteiden tutkimus ja terveydenhuolto	7	8,3	8,3
8. Vapaa-aika, kulttuuri ja uskonto	8	1,5	1,4
9. Koulutus	9	6,4	6,3
10. Sosiaaliturva	10	24,8	25,1
11. Menot yhteensä (=kohta 7=23 taulussa 2)	Yht.	57,6	56,9

Taulukko 4. Julkisyhteisöjen velkakehitys, % BKT:sta

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Bruttovelan taso, % BKT:sta	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,6
2. Bruttovelan muutos, %-yks.	3,7	3,3	1,7	1,5	0,6	0,2
Bruttovelan muutokseen vaikuttavat tekijät, %-yks.						
3. Perusjäämä	-2,1	-2,2	-1,7	-1,3	-0,8	-0,1
4. Korkomenot	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
5. Virta-varantokorjaukset	0,4	-0,1	-1,2	-0,9	-1,3	-1,2
josta:						
— Erot kassa- ja suoriteperusteisessa tilastoinnissa	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
— Rahoitusvarojen nettohankinta	1,7	1,0	1,1	1,1	1,1	1,0
— josta: yksityistämistulot	-0,1	-0,6	-0,4	-0,3	-0,5	-0,2
— Muut (ml. bkt:n kasvun vaikutus)	-1,4	-1,2	-2,3	-2,0	-2,3	-3,2
Velan implisiittinen korko (= sulautetut korkomenot per edellisvuoden velkataso * 100)	2,3	2,0	1,9	1,8	1,8	1,9
Muut relevantit muuttujat						
6. Likvidi rahoitusvarallisuus (AF1, AF2, AF3, AF5)	86,4	-	-	-	-	-
7. Nettorahoitusvelka (7=1-6)	-27,1	-	-	-	-	-

Taulukko 4. Julkisyhteisöjen velkakehitys, % BKT:sta

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
8. Valtion velkojen kuolelutukset (olemassaolevat velkakirjat)	7,1	-	-	-	-	-
9. Valuuttamääräisen velan osuus	0	-	-	-	-	-
10. Valtion velkojen keskimääräinen maturiteetti	6,0	-	-	-	-	-

Taulukko 5. Suhdanteiden vaikutus julkisen talouden tasapainoon, % BKT:sta

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. BKT:n määrän %-muutos	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
2. Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4
3. Korkomenot	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
4. Kertaluonteiset toimet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Potentiaalinen BKT, %-muutos	-0,1	0,0	0,3	0,5	0,8	0,8
kontribuutiot:						
— työpanos	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0
— pääomapanos	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4
— kokonaistuottavuus	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,4
6. Tuotantokuilu	-2,9	-2,7	-1,8	-0,9	-0,4	0,0
7. Rahoitusjäämän suhdannekomponentti	-1,7	-1,6	-1,0	-0,5	-0,2	0,0
8. Suhdannekorjattu rahoitusjäämä (2-7)	-1,7	-1,8	-1,8	-1,9	-1,7	-1,4
9. Suhdannekorjattu perusjäämä (8+3)	-0,4	-0,7	-0,7	-0,8	-0,5	-0,1
10. Rakenteellinen jäämä (8-4)	-1,7	-1,8	-1,8	-1,9	-1,7	-1,4

Taulukko 6. Erot edelliseen vakausohjelmaan nähden

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BKT:n kasvu (%)						
VO-2015 huhtikuu	-0,1	0,5	1,4	1,5	1,3	1,2
VO-2015 syyskuu	-0,4	0,2	1,3	1,4	1,3	1,2
Ero, %-yks.	-0,3	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Julkistalouden rahoitusjäämä, % BKT:sta						
VO-2015 huhtikuu	-3,2	-3,4	-3,2	-3,1	-2,7	-2,5
VO-2015 syyskuu	-3,3	-3,4	-2,8	-2,4	-1,9	-1,4
Ero, %-yks.	-0,2	0,0	0,4	0,6	0,8	1,1
Julkisyhteisöjen bruttovelka, % BKT:sta						
VO-2015 huhtikuu	59,3	62,5	64,4	66,0	67,0	67,8
VO-2015 syyskuu	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,6
Ero, %-yks.	0,0	0,1	-0,2	-0,2	-0,6	-1,2

Taulukko 7a. Kestävyyssarvio keväällä 2015 ja syksyllä 2015, % BKT:sta

	Kevät 2015	Syky 2015
Velan hoitomenot	0,9	0,9
Perusjäämä	1,3	0,2
Omaisuuustulot	0,9	1,2
Ikäsidonnaiset menot	1,4	1,0
S2 kestävyysvaje	4,6	3,3

Taulukko 7b. Julkinen talous 2014—2060, % BKT:sta¹⁾

	2014	2019	2030	2040	2050	2060	2060—2014 muutos
Kokonaismenot	58,3	56,9	61,4	62,3	63,8	66,9	8,7
mistä ikäsidonnaiset ja työttömyysmenot	29,5	30,4	31,9	31,5	31,0	31,5	2,0
Eläkkeet	13,4	14,2	14,6	13,2	12,3	12,5	-0,9
Ansiöeläkkeet	12,1	13,0	13,6	12,1	11,2	11,4	-0,7
Kansaneläkkeet	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	-0,2
Terveystenhoito	6,0	6,1	6,6	7,0	7,1	7,3	1,3
Pitkäaikaishoito	2,2	2,3	2,9	3,7	4,0	4,1	1,9
Opetus	5,9	6,0	6,1	6,1	6,0	6,0	0,1
Työttömyys	2,0	1,8	1,6	1,6	1,6	1,6	-0,3
Korkomenot	1,2	1,2	4,3	5,5	7,5	10,1	8,9
Kokonaistulot	54,9	55,5	56,7	55,6	55,2	55,1	0,1
mistä omaisuustulot	2,7	3,6	4,8	3,7	3,3	3,1	0,4
Nettoluotonanto ²⁾	-2,8	-1,4	-4,7	-6,7	-8,6	-11,8	-9,1
mistä siirto eläkerahastoihin	1,7	1,0	0,3	0,7	1,4	1,3	-0,4
Julkisyhteisöjen velka	59,3	66,6	87,4	114,1	155,0	208,5	149,2
Julkisyhteisöjen varat	125,4	126,2	109,5	89,0	82,4	79,8	-45,6
mistä eläkerahastojen varat	83,8	84,5	75,0	60,6	58,4	59,1	-24,7
		Oletukset, %					
		2019	2030	2040	2050	2060	
Työn tuottavuuden kasvu		0,9	1,4	1,5	1,5	1,5	
BKT:n kasvu		1,2	1,5	1,9	1,7	1,7	
Työvoimaosuudet							
Miehet (15—64 vuotiaat)		77,2	77,5	77,3	77,5	77,7	
Naiset (15—64 vuotiaat)		74,5	74,9	75,3	75,9	76,2	
Kaikki (15—64 vuotiaat)		75,8	76,2	76,3	76,6	77,0	
Työttömyysaste		8,3	6,9	6,8	7,0	7,3	
Vanhushuoltosuhte %		36,3	43,8	44,8	54,8	49,8	
Inflaatio		2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	
Reaalikorko		0,9	3,0	3,0	3,0	3,0	
TyEL-rahastojen reaalityotto		0,8	3,5	3,5	3,5	3,5	
Nettomaahanmuutto		17 000	17 000	17 000	17 000	17 000	
Syntyvyys		1,82	1,82	1,82	1,82	1,82	

¹⁾ Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö²⁾ Vuodesta 2019 lähtien suhdannekorjattu jäämä

Taulukko 7c. Ehdolliset vastuut, % BKT:sta

	2014	2015
Valtion takuut	17,4	-
joista rahoituslaitoksille	0,9	-

Taulukko 8. Taustaoletukset¹⁾

	2014	2015	2016	2017
3kk EURIBOR-korko	0,2	0,0	0,1	0,2
Obligaatiokorko 10v.	1,4	0,7	1,0	1,5
USD/EUR-valuuttakurssi	1,3	1,1	1,1	1,0
Nimellinen efektiivinen valuuttakurssi	1,6	-4,2	-0,4	0,0
Maailman (poislukien EU) BKT-kasvu	3,4	3,5	3,9	4,0
EU-28 BKT-kasvu	1,4	1,8	2,1	1,7
Tärkeimpien vientimarkkinoiden BKT-kasvu	2,6	2,2	3,7	3,6
Maailmankaupan kasvu	3,3	2,7	3,6	4,5
Raakaöljy (USD/barreli)	98,9	55,0	57,0	62,0

¹⁾ Keskipitkän aikavälin laskelman taustaksi ei ole määritelty tarkkoja taustaoletuksia, vaan laskelmat perustuvat yleisempiin arvioihin toimintaympäristön kehityksestä.

Rakennuudistusohjelma

Rakennuudistuslausekkeen käyttö Suomen kohdalla on perusteltua eläkeuudistuksen perusteella, joka on merkittävä rakenteellinen uudistus, jolla on todennettavissa oleva vaikutus julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyteen. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt neuvottelivat syksyllä 2014 ratkaisun uudeksi työeläkeuudistukseksi. Hallitus antoi esityksen eduskunnalle 8.9.2015. Eläkeuudistus tulee voimaan vuoden 2017 alusta. Uudistuksella varaudutaan elinajan odotteen kasvuun. Eläkkeelle siirtymisiän odotteen arvioidaan uudistuksen jälkeen nousevan 62,4 ikävuoteen vuoteen 2025 mennessä. Lisäksi eläkemenon pienenemisen ja työllisyyden paranemisen kautta julkisen talouden kestävyysvajeen arvioidaan pienenevän noin yhden prosenttiyksikön. Uudistuksen johdosta työeläkkeiden maksutaso vakiintuu 24,4 prosenttiin vuodesta 2017 alkaen.

Myös itsenäiset arviot tukevat tätä arviota vaikutuksesta julkisen talouden kestävyteen. Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvosto päätyy samansuuntaiseen vaikutusarvioon: <http://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/index.php/etusivu/8-finnish/25-raportti2014#otsikko41>. Samoin kuin Eläketurvakeskus: http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/raportit/laskelmia_vuoden_2017_tyoelakeuudistuksen_vaikutuksista_7.pdf.

Lisätietoja eläkeuudistuksesta löytyy kevään 2015 kansallisesta uudistusohjelmasta: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/nrp2015_finland_fi.pdf

Edellä kuvattujen riippumattomien vaikutusarvioiden perusteella Suomi hakee rakenneuudistuslausekkeen salliman joustavuuden (0,5 % suhteessa BKT:seen) käyttöä v. 2016.

Alustava talousarviosuunnitelma

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 473/2013 mukaisesti euroalueen jäsenvaltiot toimittavat 15. lokakuuta mennessä tulevaa vuotta koskevat alustavat talousarviosuunnitelmansa (draft budgetary plan, DBP) komissiolle. Tällä kertaa vuoden 2016 alustava talousarviosuunnitelma on osa julkisen talouden suunnitelmaa.

Suomen alustava talousarviosuunnitelma pohjautuu 7.9.2015 käytettävissä olleisiin tietoihin ja sen lisäksi hallituksen talousarvioesitykseen vuodelle 2016, joka toimitetaan eduskunnalle 28.9.2015. Eduskunta käsittelee talousarvioesitystä syksyn kuluessa ja hyväksyy sen joulukuussa 2015.

Alustavan talousarviosuunnitelman ennuste, joka toimi pohjana myös valtion talousarvioesityksen laadinnassa, on laadittu riippumattomasti valtiovarainministeriön kansantalousosastolla.

Taulukot

1 Makrotalouden ennusteet

Taulukko 0.i) Perusoletukset

	2014	2015	2016
3kk EURIBOR-korko	0,2	0,0	0,1
Obligaatiokorko 10v.	1,4	0,7	1,0
USD/EUR-valuuttakurssi	1,3	1,1	1,1
Nimellinen efektiivinen valuuttakurssi	1,6	-4,2	-0,4
Maailman (poislukien EU) BKT-kasvu	3,4	3,5	3,9
EU-27 BKT-kasvu	1,4	1,8	2,1
Tärkeimpien vientimarkkinoiden BKT-kasvu	2,6	2,2	3,7
Maailmankaupan kasvu	3,3	2,7	3,6
Raakaöljy (USD/barreli)	99	55	57

Taulukko 1a. Makrotalouden näkymät

	2014	2014	2015	2016
	mrd. euroa		määrä, %	
1. Reaalinen BKT	186,3	-0,4	0,2	1,3
Josta				
1.1. Talousarviotoimien arvioidut vaikutukset talouskasvuun				
2. Potentiaalinen BKT	191,9	-0,1	0,0	0,3
kontribuutiot:				
— työpanos				
— pääoma				
— kokonaistuottavuus				

Taulukko 1a. Makrotalouden näkymät

	2014	2014	2015	2016
	mrd. euroa	määrä, %		
3. Nimellinen BKT	205,2	1,2	0,6	2,5
4. Yksityiset kulutusmenot	113,6	0,5	1,0	0,8
5. Julkiset kulutusmenot	50,9	-0,2	0,2	-0,2
6. Pääoman muodostus	41,6	-3,3	-1,3	5,4
7. Varastojen muutos (% BKT:sta)	1,5	0,7	0,0	-0,1
8. Tavaroiden ja palvelusten vienti	77,8	-0,7	0,9	3,0
9. Tavaroiden ja palvelusten tuonti	79,4	0,0	-0,2	3,4
Vaikutus BKT:n kasvuun, %-yksikköä	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Kotimainen lopputuotekysyntä	206,1	-0,5	0,3	1,5
11. Varastojen muutos	1,5	0,4	-0,5	0,0
12. Nettovienti	-1,6	-0,3	0,4	-0,2

Taulukko 1b. Hintojen kehitys

	2014	2015	2016
	muutos, %		
1. BKT:n hinta	1,6	0,4	1,2
2. Yksityisen kulutuksen hinta	1,6	0,0	1,1
3. Harmonisoitu kuluttajahintaindeksi	1,2	0,3	1,3
4. Julkisen kulutuksen hinta	1,3	1,0	1,0
5. Investointien hinta	0,6	0,7	1,5
6. Vientihintaindeksi	-0,7	-0,3	1,0
7. Tuontihintaindeksi	-1,6	-0,9	1,0

Taulukko 1c. Työmarkkinoiden kehitys

	2014	2014	2015	2016
	taso	muutos, %		
1. Työllisyys, 1000 henkeä	2 447	-0,4	-0,7	0,3
2. Työllisyys, 1000000 työtuntia	4 104	-0,7	-0,6	0,4
3. Työttömyysaste (%)	232	8,7	9,6	9,4
4. Työn tuottavuus, henkeä	76,1	0,0	0,9	1,0
5. Työn tuottavuus, tehdyt työtunnit	45,4	0,3	0,8	0,9
6. Palkansaajakorvaukset	82,2	0,3	0,5	1,5
7. Palkansaajakorvaukset työntekijää kohden	33,6	0,7	1,2	1,2

Taulukko 1d. Sektorikohtaiset taseet, % BKT:sta

	2014	2015	2016
1. Suomen nettoluotonanto ulkomaille	-2,1	-1,4	-1,5
josta:	0,0	0,0	0,0
— Tavaroiden ja palvelujen tase	-0,8	-0,1	-0,3
— Tuotantotekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase	-1,1	-1,1	-1,0
— Pääomansiirrot, netto	-0,2	-0,2	-0,2
2. Yksityisen sektorin nettoluotonanto	0,3	1,0	0,3
3. Julkistalouden nettoluotonanto	-3,3	-3,4	-2,8
4. Tilastollinen ero	0,9	0,9	0,9

*2 Julkisen talouden tavoitteet***Taulukko 2a Julkisen talouden tavoitteet jaoteltuina alasektoreittain, % BKT:sta**

Nettoluotonanto alasektoreittain	2015	2016
1. Julkisyhteisöt yhteensä	-3,4	-2,8
2. Valtio	-3,1	-2,8
3. -	-	-
4. Paikallishallinto	-0,8	-0,8
5. Sosiaaliturvarahastot	0,5	0,8
6. Korkomenot	1,2	1,1
7. Perusjäämä	-2,2	-1,7
8. Kertaluonteiset toimet	0,0	0,0
9. Reaalisen BKT:n kasvu, %-muutos	0,2	1,3
10. Potentiaalinen BKT, %-muutos	0,0	0,3
kontribuutiot:		
— työpanos		
— pääomapanos		
— kokonaistuottavuus		
11. Tuotantokuilu	-2,7	-1,8
12. Rahoitusjäämän suhdannekomponentti	-1,6	-1,0
13. Suhdannekorjattu rahoitusjäämä	-1,8	-1,8
14. Suhdannekorjattu perusjäämä	-0,7	-0,7
15. Rakenteellinen jäämä	-1,8	-1,8

Taulukko 2b Julkisyhteisöjen velan kehitys, mrd. euroa

	2015	2016
1. Bruttovelka	62,6	64,3
2. Bruttovelan muutos, %-yks.	3,3	1,7
Bruttovelan muutokseen vaikuttavat tekijät, %-yks.		
3. Perusjäämä	-2,2	-1,7
4. Korkomenot	1,2	1,1

Taulukko 2b Julkisyhteisöjen velan kehitys, mrd. euroa

	2015	2016
5. Virta-varantokorjauserät	-0,1	-1,2
josta:		
— Erot kassa- ja suoriteperusteisessa tilastoinnissa		
— Rahoitusvarojen nettohankinta		
— josta:		
— yksityistämistulot		
— arvostusvaikutukset ja muut		
Velan implisiittinen korko	2,0	1,9
Muut relevantit muuttujat		
6. Likvidi rahoitusvarallisuus		
7. Nettorahoitusvelka		
8. Valtion velkojen kuolelutukset (olemassaolevat velkakirjat)		
9. Valuuttamääräisen velan osuus		
10. Valtion velkojen keskimääräinen maturiteetti		

Taulukko 2c Ehdolliset vastuut

	2014	2015
Valtion takuut	17,4	-
joista rahoituslaitoksille	0,9	-

*3 Tulo- ja menoennusteet, joissa politiikan oletetaan pysyvän muuttumattomana***Taulukko 3 Muuttumattomaan politiikkaan perustuvat ennusteet julkisyhteisöjen tuloista ja menoista jaoteltuina keskeisiin osatekijöihin, % BKT:sta**

Julkisyhteisöt	2015	2016
1. Tulot yhteensä politiikan pysyessä muuttumattomana	55,1	54,7
josta:		
1.1. Tuotannon ja tuonnin verot	14,1	14,0
1.2. Tuloverot	16,9	16,7
1.3. Pääomaverot	0,3	0,3
1.4. Sosiaaliturvamaksut	12,8	12,6
1.5. Omaisuustulot	3,0	3,0
1.5. Muut tulot	8,0	8,1
josta: veroaste	44,2	44,0
2. Menot yhteensä politiikan pysyessä muuttumattomana	59,5	59,2
josta:		
2.1. Palkansaajakorvaukset (eli palkat + työnantajan sotumaksut)	14,3	14,1
2.2. Välituotekäyttö	11,9	12,1
2.3. Sosiaaliset tulonsiirrot	23,4	23,5
josta työttömyyskorvaukset	2,6	2,6

Taulukko 3 Muuttumattomaan politiikkaan perustuvat ennusteet julkisyhteisöjen tuloista ja menoista jaoteltuina keskeisiin osatekijöihin, % BKT:sta

Julkisyhteisöt	2015	2016
2.4. Korkomenot	1,2	1,1
2.5. Tukipalkkiot	1,3	1,2
2.6. Kiinteän pääoman bruttomuodostus	4,1	4,1
2.7. Pääomansiirrot	0,3	0,3
2.8. Muut menot	3,0	2,8

4 Tulo- ja menotavoitteet; julkisyhteisöjen menot tehtävittäin

Taulukko 4a Julkisyhteisöjen tulot ja menot jaoteltuina keskeisiin osatekijöihin

Julkisyhteisöt	2015	2016
1. Tulot yhteensä	55,5	55,4
josta:		
1.1. Tuotannon ja tuonnin verot	14,4	14,3
1.2. Tuloverot	16,8	16,5
1.3. Pääomaverot	0,3	0,3
1.4. Sosiaaliturvamaksut	13,0	13,1
1.5. Omaisuustulot	3,0	3,0
1.5. Muut tulot	8,0	8,1
josta: veroaste	44,6	44,3
2. Menot yhteensä	58,8	58,2
josta:		
2.1. Palkansaajakorvaukset	14,1	13,9
2.2. Välituotekäyttö	11,8	11,9
2.3. Sosiaaliset tulonsiirrot	23,1	23,0
josta työttömyyskorvaukset	2,6	2,6
2.4. Korkomenot	1,2	1,1
2.5. Tukipalkkiot	1,3	1,2
2.6. Kiinteän pääoman bruttomuodostus	4,1	4,1
2.7. Pääomansiirrot	0,3	0,3
2.8. Muut menot	2,9	2,6

Taulukko 4b Menosäännön ulkopuolisia menoja

	2014	2014	2015	2016
	milj. euroa	% BKT:sta		
1. EU:n ohjelmien menot, jotka korvataan täysin EU:n varoista saatavilla tuloilla	874	0,4	0,6	0,5
2. Suhdannekehityksestä johtuvat muutokset työttömyysmenoissa	507	0,2	0,5	0,4
3. Päätösperäisten toimien vaikutus tuloihin	757	0,4	0,3	0,3
4. Korvamerkityillä tuloilla rahoitetut menot	106	0,1	0,0	0,0

5 Talousarvioesitykseen sisältyvät päätösperäiset toimenpiteet

Taulukko 5a Julkisyhteisöjen päätösperäiset toimenpiteet

Luettelo toimenpiteistä*	Yksityiskohtainen kuvaus	Tavoite	Kirjanpito-periaate	Hyväksymistilanne	Talousarviovaikutukset			
					2014	2015	2016	2017
					% BKT:sta			
Kotitalouksien tuloverot	Kotitalouksien tuloverot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	0,3	-0,1	-0,2	-0,1
Yhteisöverot	Yhteisöverot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	-0,5	0,0	0,1	0,0
Välilliset verot	Välilliset verot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	0,3	0,2	0,1	0,0
Sosiaaliturvamaksut	Sosiaaliturvamaksut		suoriteperusteinen	esitetty***	0,3	0,2	0,3	0,1
Menotoimet	Menotoimet		suorite/kassaperusteinen	suurin osa hyväksytty**	-0,2	-0,6	-0,4	-0,4

Taulukko 5b Valtion päätösperäiset toimenpiteet

Luettelo toimenpiteistä*	Yksityiskohtainen kuvaus	Tavoite	Kirjanpito-periaate	Hyväksymistilanne	Talousarviovaikutukset			
					2014	2015	2016	2017
					% BKT:sta			
Kotitalouksien tuloverot	Kotitalouksien tuloverot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	0,3	-0,1	-0,2	-0,1
Yhteisöverot	Yhteisöverot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	-0,5	0,0	0,1	0,0
Välilliset verot	Välilliset verot		suoriteperusteinen	suurin osa hyväksytty**	0,3	0,2	0,1	0,0
Menotoimet	Menotoimet		suorite/kassaperusteinen	suurin osa hyväksytty**	-0,2	-0,6	-0,4	-0,4

6 Alustavan talousarviosuunnitelman mahdolliset yhteydet unionin kasvu- ja työllisyysstrategiassa asetettuihin tavoitteisiin ja maakohtaisiin suosituksiin

Taulukko 6a Maakohtaiset suositukset

Suosituksen numero	Luettelo toimenpiteistä	Kuvaus suorasta vaikutuksesta
CSR1: sopeuttaa julkista taloutta kohti keskipitkän aikavälin julkisen talouden tavoitetta vähintään 0,1 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2015 ja 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2016; jatkaa toimia julkisen talouden kestävyysvajeen supistamiseksi ja vahvistaa kasvun edellytyksiä	Hallitusohjelmassa sovittiin menoja vähentävistä tai maksutuloja korottavista toimenpiteistä, joilla tavoitellaan julkisen talouden noin 4 miljardin euron nettomääräistä sopeutusta vuoden 2019 tasolla. Veroperustemuutosten vaikutukset eivät sisälly tähän kokonaisuuteen. Nämä hallitusohjelmassa sovitut sopeutus-toimenpiteet on pääsääntöisesti sisällytetty vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja vuosien 2016–2019 julkisen talouden suunnitelmaan. Toimenpiteiden vaikutukset ovat myös täsmentyneet valmistelun aikana. Esim. indeksikorotusten jäädyttämisillä saavutettavan säästön arvio on alentunut hallitusohjelman aikaisista vaikutusarvioista aiempaa matalampien hintaennusteiden takia. Päätettyjen meno-toimenpiteiden ja maksutulo-korotusten nettomääräinen vaikutus julkiseen talouteen on arviolta noin 3,5 miljardia euroa vuoden 2019 tasolla. Hallitusohjelman mukaisten sopeutus-tavoitteiden saavuttamiseksi on hallitus tehnyt eräitä lisäsäästö-päätöksiä, kuten suurimpana KEL- ja elinkustannusindeksi-sidonnaisten etuuskien indeksikorotusten jäädyttäminen.	Hallituksen toimet vastaavat suoraan suositukseen.

Taulukko 6a Maakohtaiset suositukset

Suosituksen numero	Luettelo toimenpiteistä	Kuvaus suorasta vaikutuksesta
CSR2: hyväksyy sovitun eläkeuudistuksen ja poistaa vähitellen varhaisen työmarkkinoilta poistumisen väyliä; huolehtii kuntarakennetta ja sosiaali- ja terveyspalveluita koskevien hallinnollisten uudistusten tuloksellisesta suunnittelusta ja toteutuksesta, jotta julkisten palveluiden tarjonnan tuottavuutta ja kustannustehokkuutta voidaan lisätä samalla varmistuen niiden laatu	<p>Hallitus on päättänyt 1,6 miljardin euron kertaluonteisista panostuksista kärkihankkeisiin ja korjausvelan pienentämiseen vuosina 2016—2018. Vuonna 2016 kärkihankerahoitusta käytetään noin 220 miljoonaa euroa. Lisäksi korjausvelan pienentämiseen ehdotetaan 100 miljoonaa euroa. Kärkihankkeet rahoitetaan pääosin osinkotuloilla ja valtion osakeomistusten myynnillä. Rahoituksesta 330 miljoonaa euroa katetaan kehyksissä olleen Pesararadan rahoituksen purkamisella.</p> <p>Hallitus antaa syyskauden alussa 2015 esityksensä eduskunnalle työeläkelainsäädännön kolmikantaisena valmistelutyönä tehtyyn sopimuksen pohjalta. Laki-muutokset tulevat voimaan 1.1.2017. Hallitus valmistelee sosiaali- ja terveyspalveluiden (SOTE) järjestämiskäytännön kuntaa suurempien itsehallintoalueiden pohjalta. Hallitus-ohjelman mukaan alueita on yhteensä enintään 19. Alueet vastaavat sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä alueellaan. Ulkopuolisen selvityshenkilöryhmä teki elokuussa 2015 ehdotuksensa siitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, itsehallintoalueiden perustaminen ja aluehallintouudistus voidaan toteuttaa ja sovittaa yhteen mahdollisimman sujuvasti. Selvityksessä todetaan, että kuntaa suuremmat itsehallintoalueet tulisi perustaa niin, että alueiden väestöpohja, sote-infrastruktuuri ja taloudellinen kantokyky riittävät kattavien sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen nyt ja tulevaisuudessa. Alueiden määräksi ehdotetaan 9—12.</p>	Hallituksen toimet vastaavat suoraan suositukseen.

Taulukko 6a Maakohtaiset suositukset

Suosituksen numero	Luettelo toimenpiteistä	Kuvaus suorasta vaikutuksesta
CSR3: parantaa nuorten, ikääntyneiden työntekijöiden ja pitkäaikaistyöttömien työllistettävyyttä keskittyen erityisesti työn kannalta merkityksellisen osaamisen kehittämiseen; edistää tuottavuuden kehitystä noudattavaa palkkakehitystä työmarkkinaosa- puolten asemaa täysin kunnioittaen ja kansallisten käytäntöjen mukaisesti	<p>Ehdotuksen mukaan palvelut rahoitaisi ensisijaisesti valtio. Valtioneuvosto on nimennyt projektijohtajan vastamaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksesta ja itsehallintoalueiden perustamisen sekä aluehallintouudistuksen valmistelusta.</p> <p>Hallitusohjelman mukaan hallitus valmistele 15.10.2015 mennessä vuoropuhelussa työelämän osapuolten kanssa työttömyysturvan uudistuksen, sisältäen työn vastaanottovelvoitteen tiukentumisen sekä velvoitteen osallistua aktivointitoimenpiteisiin.</p> <p>Hallitusohjelman mukaan nuorisotakuuta kehitetään niin, että vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta on yhdellä taholla (hallituksen kärkihanke) ja kaikille peruskoulun päättävälle taataan koulutus-, työ- tai kuntoutuspaikka. Samalla vahvistetaan etsivää nuorisotyötä ja työnetsijätoimintaa sekä nuorten mielenterveyspalveluita. Kehitetään nuorten palkkatukea ja Sanssi-korttia työntekoon kannustavampaan suuntaan.</p> <p>Hallitus julkaisi syyskuussa 2015 esityksensä toimista kustannuskilpailukyvyn parantamiseksi: Loppiainen ja helatorstai muutetaan palkattomiksi vapapäiviksi vuosityöaikaa lyhentämättä; sairauspäivien korvaustasoa alennetaan niin, että ensimmäinen päivä on vastaisuudessa palkaton ja päiviltä 2—9 maksetaan 80 prosenttia palkasta; ylityökorvaukset puolitetaan ja sunnuntaikorvauksia pienennetään 75 prosenttiin;</p>	Hallituksen toimet vastaavat suoraan suositukseen

Taulukko 6a Maakohtaiset suositukset

Suosituksen numero	Luettelo toimenpiteistä	Kuvaus suorasta vaikutuksesta
CSR4: toteuttaa toimenpiteitä vähittäiskaupparektorin avaamiseksi toimivalle kilpailulle	pitkiä, erityisesti julkisella sektorilla olevia lomia lyhennetään 38:sta 30:een työpäivään; yksityisen työnantajan sosiaaliturvamaksua alennetaan 1,72 prosenttiyksiköllä vuoden 2017 alusta. Hallitus on antanut esityksen eduskunnalle laeiksi vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista annetun lain kumoamisesta. Esitys on nyt lausuntokierroksella.	Hallituksen toimet vastaavat suoraan suositukseen.

Taulu 6b Unionin asettamat tavoitteet kasvun ja työllisyyden osalta

Ei merkittäviä muutoksia kevään 2015 jälkeen, katso:

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/nrp2015_finland_en.pdf

7 Erot viimeisimpään vakaushjelmaan nähden

Taulukko 7 Erot viimeisimpään vakaushjelmaan nähden

	2014	2015	2016
	% BKT:sta		
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto			
Vakaushjelma kevät 2015	-3,2	-3,4	-3,2
Alustava talousarviosuunnitelma	-3,3	-3,4	-2,8
Ero, %-yksikköä	-0,2	0,0	0,4
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto muuttumattomalla politiikalla			
Vakaushjelma kevät 2015	-3,2	-4,7	-4,7
Alustava talousarviosuunnitelma	-3,3	-4,3	-4,5
Ero, %-yksikköä	-0,2	0,3	0,2

Menetelmiä koskevat tiedot

Makroennuste perustuu asiantuntijankemyksiin, valtiovarainministeriön DSGE-malliin (ks. esim. Taloudellinen katsaus, syksy 2014, s. 31, ja Taloudellinen katsaus, kevät 2015, s. 17), lyhyen ajan faktorimalliin, sekä partiaalimalleihin.

Julkisen talouden ennuste perustuu mm. lyhyen aikavälin makroennusteeseen sekä keskipitkän aikavälin laskelmiin, talousarvioesityksiin, kehyspäätöksiin, veropohjaennusteisiin ja veroperustemuutoksiin sekä niistä johdettuihin yksityiskohtaisiin verotuloarvioihin, kuntatalouden peruspalvelubudjettiin ja päätöksiin sosiaaliturvamaksuista ja -etuuksista.